

Julian Barnes

**Sentimentul unui
sfârșit**

**Traducere din limba engleză
RADU PARASCHIVESCU**

EDITURA NEMIRA

2013

NEMIRA

**Julian Barnes
THE SENSE OF AN ENDING
© 2011**

© Nemira, 2012, 2013

Coperta: Gabi DUMITRU

Redactor: Dana IONESCU

Tehnoredactor: Stelian BIGAN

Tehnoredactor ebooks: Mihai Eftimescu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BARNES, JULIAN

Sentimentul unui sfârșit / Julian Barnes ; trad.: Radu
Paraschivescu.- Ed. a 2-a. - București: Nemira Publishing
House, 2013

ISBN print: 978-606-579-671-3

ISBN epub: 978-606-579-988-2

ISBN mobi: 978-606-579-989-9

I. Paraschivescu, Radu (trad.)

821.111-31=135.1

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

Julian Barnes s-a născut în Leicester, Anglia, în 1946. A studiat la City of London School între 1957 și 1964, apoi la Magdalen College, Oxford, absolvind (cu onoruri) în 1968 secția de limbi moderne. După încheierea studiilor, a lucrat ca lexicograf pentru *Oxford English Dictionary* timp de trei ani. Din 1977, a devenit redactor literar și a semnat recenzii în *New Statesmen* și *New Review*. Între 1979 și 1986 a realizat cronici de televiziune, mai întâi pentru *New Statesmen* și apoi pentru *Observer*.

Opera lui Julian Barnes numără peste cincisprezece volume de proză, povestiri scurte și eseuri, cariera sa literară fiind încununată de numeroase premii și distincții: Somerset Maugham Award pentru *Metroland* (1981), Geoffrey Faber Memorial Prize (1985), Prix Médicis pentru *Papagalul lui Flaubert* (1986), E.M. Forster Award (decernat de American Academy and Institute of Arts and Letters, 1986), Gutenberg Prize (1987), Grinzane Cavour Prize (1988), Prix Femina pentru *Trois* (1992). A fost de trei ori finalist la Booker Prize: în 1984 pentru *Papagalul lui Flaubert*, în 1998 pentru *Anglia, Anglia* și în 2005 pentru *Arthur & George*. Statul francez i-a acordat în 1988 titlul

de Chevalier des Arts et des Lettres, în 1995 a fost numit Officier de l'Ordre des Arts et des Lettres, iar în 2004 a primit titlul de Commandeur de l'Ordre des Arts et des Lettres. De asemenea, în 1993 a primit Shakespeare Prize acordat de fundația FVS, iar în 2004 a primit Premiul Statului Austriac pentru Literatură Europeană. În prezent locuiește la Londra.

În 2011, i-a fost decernat Man Booker Prize pentru romanul *Sentimentul unui sfârșit* (Editura Nemira, 2013).

Lui Pat

Unu

Îmi amintesc, nu într-o ordine anume:

- interiorul lucios al unei încheieturi;
- aburul ridicându-se dintr-o chiuvetă când cineva, râzând, aruncă în ea o tigaie încinsă;
- stropi de spermă învârtindu-se în jurul orificiului de scurgere din cadă, înainte de-a fi evacuați și duși prin țevăria unei case înalte;
- un râu curgând vijelios și illogic în amonte, cu undele luminate de razele a șase lanterne purtate în goană;

— un fluviu lat și cenușiu, al cărui curs e ascuns de un vânt aspru, care-i stârnește suprafața;

— apa din cadă răcită de mult în spatele unei uși încuiate.

Pe ultima n-am văzut-o de-adevăratelea, dar lucrurile pe care sfârșești prin a ți le aminti nu sunt întotdeauna aceleași cu lucrurile la care ai asistat.

Trăim în timp – el ne ține și ne modelează –, însă n-am avut niciodată impresia că l-am înțeles foarte bine. Și nu mă refer la teoriile despre cum se curbează și se întoarce sau despre posibila lui existență în alte părți, în versiuni paralele. Nu, mă gândesc la timpul obișnuit, de zi cu zi, despre care ceasurile de perete și de mână ne asigură că trece regulat: tic-tac, ding-dong. Există oare ceva mai plauzibil decât un secundar? Totuși, el își asumă doar plăcerea sau durerea minusculă de-a ne învăța despre maleabilitatea timpului. Unele emoții îl accelerează, altele îl încetinesc; uneori, dă impresia că dispare – până în punctul final când dispare de-a binelea și nu se mai întoarce niciodată.

Nu mă interesează din cale-afară anii de școală și nu simt nicio nostalgie față de ei. Dar la școală a început totul, așa că trebuie să mă-ntorc pentru scurtă vreme la câteva incidente care s-au transformat în episoade, la câteva amintiri aproximative, pe care, deformându-le, timpul le-a preschimbat în certitudini. Dacă nu mai pot fi sigur de întâmplările ca atare, cel puțin pot să redau corect impresiile pe care le-au lăsat. Măcar atâta lucru să fac.

Eram trei, iar el a devenit al patrulea. Nu ne așteptaserăm să se adauge cineva grupului nostru restrâns: găștile și

perechile se formaseră cu mult înainte și începuserăm deja să ne închipuim cum o să scăpăm de școală și o să intrăm în viață. Îl chema Adrian Finn – un băiat înalt, sfios, care la început se uita în pământ și-și ținea gândurile pentru el. În primele două-trei zile, nici nu l-am observat: la noi la școală nu existau nicio festivitate de primire a nou-veniților și cu atât mai puțin opusul ei, ritualul punitiv. Pur și simplu am luat act de prezența lui și-am așteptat.

Profesorii erau mai interesați de el decât noi. Trebuia să-i discearnă inteligența și simțul disciplinei, să calculeze cât de bine i se predase până atunci și dacă e „bun de bursă”. În a treia dimineață din acel trimestru de toamnă aveam oră de istorie cu Moș Joe Hunt, care era de o afabilitate sec-ironică în costumul lui cu vestă, fiind un profesor al cărui întreg sistem de control depindea de menținerea unei plictiseli suficiente, dar nu excesive.

— Țineți minte că v-am cerut niște lecturi preliminare despre domnia lui Henric al VIII-lea.

Colin, Alex și cu mine am mijit ochii unul spre altul, sperând că întrebarea nu avea să fie azvârlită, ca momeala pescarului, pentru a ne ateriza pe creștet.

— Cine vrea să facă o caracterizare a perioadei respective?

A tras singur concluzia din ochii noștri care-l ocoleau.

— Hai să zicem... dumneata, Marshall. Cum ai descrie domnia lui Henric al VIII-lea?

Ușurarea ne-a fost mai mare decât curiozitatea, fiindcă Marshall era un neștiutor precaut, căruia îi lipsea inventivitatea ignoranței autentice. A căutat posibilele comple-

xități ascunse ale întrebării înainte de-a avansa, în cele din urmă, un răspuns.

— Au fost tulburări, domnule.

O izbucnire de chicoteli abia controlate; Hunt însuși aproape c-a zâmbit.

— Ești amabil să detaliezi, te rog?

Marshall a încuviințat dând încet din cap, s-a gândit ceva mai mult și a decis că prudența nu-și avea rostul.

— Aș spune c-au fost tulburări grave, domnule.

— Finn, să te-auzim. Ești familiarizat cu perioada?

Noul coleg stătea cu un rând mai în față, în stânga mea. Nu avusese nicio reacție evidentă la tâmpeniile lui Marshall.

— Mă tem că nu tocmai, domnule. Dar există o direcție de gândire potrivit căreia tot ce poți spune cu adevărat despre orice eveniment istoric, inclusiv despre izbucnirea Primului Război Mondial, de pildă, este că „s-a întâmplat ceva”.

— Serios? Teoria asta m-ar lăsa fără serviciu, nu?

După o porție de râs sicofant, Moș Joe Hunt ne-a iertat lenea de vacanță și ne-a pus la curent cu activitatea măcelarului poligam, de os regesc.

În pauza următoare, m-am apropiat de Finn.

— Eu sunt Tony Webster.

M-a privit precaut.

— Tare faza cu Hunt!

Părea să nu știe la ce mă refeream.

— Aia cu „s-a întâmplat ceva”.

— A, da. Am fost destul de dezamăgit că n-a marșat.

Nu asta ar fi trebuit să spună.

Un alt amănunt de care-mi aduc aminte: ca simbol al legăturii pe care-o închegaserăm, noi trei aveam obiceiul să ne purtăm ceasurile cu fața spre interiorul încheieturii. Era o fiță, bineînțeles, dar poate și ceva mai mult. În felul ăsta, făceam timpul să pară un lucru personal, ba chiar secret. Ne-am fi așteptat ca Adrian să observe gestul și să ne imite; dar n-a făcut-o.

Ceva mai târziu în ziua aceea – sau poate într-o altă zi – am avut două ore de engleză cu Phil Dixon, un tânăr profesor abia ieșit de la Cambridge. Îi plăcea să folosească texte contemporane și arunca provocări neașteptate. „«Naștere, Copulație și Moarte» – T.S. Eliot spune că la asta se rezumă tot. Comentarii?” Odată Dixon a comparat un erou shakespearian cu Kirk Douglas din *Spartacus*. Iar când am discutat despre poezia lui Ted Hughes, îmi aduc aminte cum și-a înclinat capul într-o parte, într-o postură livrescă, și a murmurat: „Sigur, toată lumea se-ntreabă ce-o să facă după ce-o să rămână fără animale.” Uneori, ne vorbea cu „domnilor”. Bineînțeles, îl adoram.

În după-amiaza aceea, a împărțit fiecăruia câte-o foaie cu o poezie fără titlu, dată sau numele autorului, ne-a dat zece minute s-o studiem și pe urmă a vrut să vadă ce credeam.

— Să-ncepem cu tine, Finn. Pe scurt, despre ce crezi că e poezia?

Adrian și-a ridicat privirea din bancă.

— Despre Eros și Thanatos, domnule.

— Hm. Mai departe.

— Despre sex și moarte, a continuat Finn, deslușindu-le taina și boilor din ultimul rând, care nu știau grecește. Sau despre iubire și moarte, dacă preferați. În orice caz, despre principiul erotic, care intră în conflict, cu principiul morții. Și despre ce rezultă din acest conflict, domnule.

Probabil că arătam mai impresionat decât i se părea sănătos lui Dixon.

— Webster, luminează-ne mai departe.

— Eu credeam că-i o poezie despre o cucuvea, domnule.

Asta era una dintre diferențele dintre noi trei și noul nostru prieten. Noi eram esențialmente miștocari, în afara cazurilor când vorbeam serios. El era esențialmente serios, în afara cazurilor când făcea mișto. Ne-a trebuit ceva timp până să ne dăm seama.

Adrian s-a lăsat absorbit de grupul nostru fără să admită că asta dorise și căutase el însuși. Poate că nici n-o făcuse. Dar nici nu și-a modificat opiniile ca să coincidă cu ale noastre. La rugăciunile de dimineață, îl auzeai răspunzând odată cu ceilalți, în timp ce Alex și cu mine doar mimam cuvintele, iar Colin prefera artificii satirice al mugetului emis de un pseudohobotnic entuziast. Noi trei vedeam în

sportul școlar un plan criptofascist de reprimare a pornirilor noastre sexuale; Adrian s-a înscris la cercul de scrimă și s-a afirmat la săritura în înălțime. Noi eram ostentativ afoni; el venea la școală cu clarinetul. Când Colin denunța familia, eu îmi băteam joc de sistemul politic, iar Alex ridică obiecții filozofice împotriva naturii percepute a realității, Adrian rămânea circumspect – cel puțin în prima etapă. Dădea impresia că el crede în lucruri. Și noi la fel, numai că noi voiam să credem în propriile lucruri, nu în ce se hotărâse în numele nostru. De-aici și așa-numitul nostru scepticism purificator.

Școala era în centrul Londrei, și în fiecare zi ajungeam la ea fiecare din târgușorul lui, trecând dintr-un sistem de control în altul. Pe atunci, lucrurile erau mai simple: bani mai puțini, fără dispozitive electronice, fără tirania modei, fără prietene. Nimic nu ne distrăgea atenția de la îndatoririle umane și filiale, adică studiul, trecerea examenelor, folosirea calificativelor pentru a obține o slujbă și pe urmă pentru a începe o viață mai îmbelșugată (dar nu mai amenințător îmbelșugată) decât a părinților noștri, care aveau s-o aprobe, comparând-o în sinea lor cu propriile vieți, care fuseseră mai simple și, deci, superioare. Bineînțeles că nimic din toate astea nu s-a spus cu voce tare: darwinismul social stilat al claselor de mijloc din Anglia rămânea întotdeauna implicit.

— Niște nenorociți, părinții ăștia, s-a plâns Colin într-o zi de luni, la ora prânzului. Când ești mic crezi că sunt de treabă, dar pe urmă-ți dai seama că sunt exact ca...

— Henric al VIII-lea, Col? a sugerat Adrian.

Începeam să ne obișnuim cu felul lui de-a ironiza, dar și cu posibilitatea ca ironiile lui să se întoarcă asupra noastră.

Când ne tachina sau ne invita să fim serioși, mie îmi spunea „Anthony”, Alex devenea „Alexander”, iar neprelungibilul Colin era scurtat la „Col”.

— Nu m-ar deranja dacă taică-meu ar avea șase neveste.

— Și dac-ar fi incredibil de bogat.

— Și pictat de Holbein.

— Și trimis la plimbare de papă.

— Vreun motiv anume pentru care sunt nenorociți? I-a întrebat Alex pe Colin.

— Aș fi vrut să mergem cu toții la parcul de distracții. Dar mi-au zis că trebuie să grădinărească în weekend.

Corect: niște nenorociți. Nu și pentru Adrian, care ne asculta denunțurile, dar rareori li se alătura. Totuși, ni se părea că avea motive mai întemeiate decât majoritatea celorlalți. Maică-sa își luase câmpii cu ani în urmă, lăsându-i tatăl să aibă grijă de Adrian și de sora lui. Asta s-a întâmplat cu mult înainte de intrarea în uz a sintagmei „familie monoparentală”; pe atunci era pur și simplu „o casă distrusă”, iar Adrian era singurul nostru cunoscut care provenea dintr-un asemenea mediu. Asta s-ar fi convenit să-l facă să debordeze de furie existențială, dar uite că nu s-a întâmplat așa; Adrian spunea că-și iubea mama și-și respecta tatăl. Noi, ceilalți trei, i-am studiat cazul și-am elaborat o teorie: cheia unei vieți de familie fericite era inexistența familiei – sau cel puțin a acelei familii ai cărei membri nu trăiau împreună. După ce-am făcut analiza asta, am ajuns să-l invidiem și mai mult pe Adrian.

Pe vremea aceea, ne consideram ținuți într-un fel de țarc, așteptând să ni se dea drumul în viață. Iar când o să sosească momentul, viețile noastre – și timpul însuși – o să bage viteză. De unde era să știm că viețile noastre începuseră oricum, că fusese deja obținut un avantaj, că fusese deja suferită o vătămare? Și, de asemenea, că eliberarea noastră avea să fie doar mutarea într-un țarc mai mare, ale cărui granițe aveau să fie nesesizabile la început.

Între timp, ne era foame de cărți și de sex, eram meritocrați și anarhici. Toate sistemele politice și sociale ni se păreau corupte, dar refuzam să ne gândim la altă variantă decât haosul hedonist. Cu toate acestea, Adrian ne îmboldea să credem în aplicarea gândului în viața de zi cu zi, în noțiunea că principiile ar trebui să călăuzească acțiunile. Până atunci, Alex fusese considerat filozoful grupului. Citise lucruri prin care ceilalți doi nu trecuseră și putea, de exemplu, să declare pe nepusă masă că „În măsura în care nu putem vorbi, în aceeași măsură se impune să păstrăm tăcerea”. Colin și cu mine ne gândeam la asta o vreme, în liniște, după care rânjeam și vorbeam mai departe. Dar acum sosirea lui Adrian l-a dislocat pe Alex din postul pe care-l ocupa – sau, mai bine zis, ne-a făcut să ne-alegem alt filozof. Dacă Alex îi citise pe Russell și pe Wittgenstein, Adrian îi citise pe Camus și pe Nietzsche. Eu îi citisem pe George Orwell și pe Aldous Huxley; Colin îi citise pe Baudelaire și pe Dostoievski. Iar asta e doar o caricatură inofensivă.

Da, firește că eram afectați – la ce altceva folosește tinerețea? Foloseam termeni ca *Weltanschauung*¹ și *Sturm*

¹ *Viziune despre lume, termen consacrat de filozofia germană – în germ. în orig. (n. red.).*

*und Drang*², ne plăcea să spunem „E autoevident în plan filozofic” și ne asiguram unul pe celălalt că prima îndatorire a imaginației este transgresivitatea. Părinții noștri vedeau lucrurile diferit, percepându-și copiii ca pe niște inocenți supuși dintr-odată influențelor dăunătoare. Prin urmare, mama lui Colin s-a referit la mine numindu-mă „îngerul întunecat”; taică-meu a dat vina pe Alex când m-a găsit citind *Manifestul Partidului Comunist*; pe Colin l-au fost arătat cu degetul părinții lui Alex când l-au prins cu un roman polițist american, cu scene tari. Și tot așa. La fel a fost și cu sexul. Părinții credeau c-am putea să ne pervertim unii pe alții și să devenim exact ce se temeau ei cel mai mult: niște masturbatori incorijibili, niște homosexuali fermecători sau niște libertini nechibzuiți, care lasă femeile gravide. În numele nostru, erau îngroziți de intimitatea prieteniei adolescente, de comportamentul de prădător al străinilor din trenuri, de atracția exercitată de genul nepotrivit de fată. Și cât de mult depășeau angoasele lor experiența noastră!

Într-o după-amiază, ca și cum s-ar fi decis să răspundă provocării anterioare a lui Adrian, Moș Joe Hunt ne-a cerut să dezbatem originile Primului Război Mondial – cu precădere vina pe care-o avea asasinul arhiducelui Franz Ferdinand în declanșarea conflictului. Pe-atunci, cei mai mulți dintre noi eram absoluțiști. Ne plăceau Da *versus* Nu, Laudă *versus* Acuzație, Vinovăție *versus* Inocență sau, în cazul lui Marshall, Tulburări *versus* Tulburări Grave. Ne plăceau meciurile care se terminau cu un învingător și-un

² *Furtună și imbold – în germ. în orig. Expresia este folosită în istoria literaturii și a civilizației europene pentru a denumi o mișcare literară din Germania celei de-a doua jumătăți a seacului al XVIII-lea, care precedă și anunță romantismul (n. red.).*

învins, nu la egalitate. Așa că pentru unii, pistolarul sârb, al cărui nume mi-a dispărut de mult din memorie, era răspunzător sută la sută: dacă l-ai fi scos din ecuație, războiul n-ar fi avut loc. Alții preferau să creadă că vinovate sută la sută fuseseră forțele istorice, care amplasaseră națiunile antagoniste în așa fel încât coliziunea să fie inevitabilă: „Europa era un butoi cu pulbere gata să explodeze” și așa mai departe. Cei mai anarhici, cum era Colin, susțineau că totul trebuie pus pe seama întâmplării, că lumea există într-o stare de haos perpetuu și că doar un instinct primitiv de povestitor, el însuși o reminiscență a religiei, fără îndoială, a impus sensuri retrospective lucrurilor care ar fi putut sau nu să se întâmple.

Hunt a dat scurt din cap în fața încercării lui Colin de-a submina totul, ca și cum mefiența bolnăvicioasă ar fi fost un produs secundar al adolescenței, ceva din care ieșea la un moment dat. Profesorii și părinții obișnuiau să ne amintească într-un stil iritant că și ei fuseseră tineri cândva și că, prin urmare, vorbeau în cunoștință de cauză. E doar o fază, insistau ei. O să ieșiți din ea; viața o să vă nvețe ce sunt acelea realitate și realism. Dar pe-atunci refuzam să acceptăm că fuseseră la un moment dat cam la fel ca noi și știam că priza noastră la viață – și totodată la adevăr, moralitate și artă – este mult mai bună decât cea a înaintașilor noștri compromiși.

— Finn, văd că taci. De la tine-a plecat tot. Ești pistolarul nostru sârb, cum s-ar zice.

Hunt s-a oprit pentru ca aluzia să-și facă efectul.

— Ești amabil să ne împărtășești și nouă gândurile tale?

— Nu știu, domnule.

— Ce nu știi?

— Păi, într-un sens, nu știu ce anume nu știu. E auto-evident în plan filozofic.

A făcut una dintre pauzele acelea ușoare, în care ne-am întrebat din nou dacă practica o batjocură subtilă sau o seriozitate superioară, care nouă, celorlalți, nu ne era la îndemână.

— Mai mult, nu cumva toată povestea asta a atribuirii de răspunderi e-un fel de eschivare? Vrem să învinovățim un individ în așa fel încât toți ceilalți să fie scoși din culpă. Sau învinovățim un proces istoric ca metodă de exonerare a indivizilor. Sau totul e-un haos anarhic, cu aceeași consecință. Mi se pare că există – sau exista – un lanț de răspunderi individuale, dintre care toate erau necesare, numai că lanțul nu era destul de lung pentru ca fiecare să-i învinovățească pur și simplu pe toți ceilalți. Sigur, însă, dorința mea de-a atribui răspunderi ar putea fi mai degrabă o reflectare a propriei stări de spirit decât o analiză corectă a ceea ce s-a întâmplat. Asta este una dintre problemele centrale ale istoriei, nu-i așa, domnule? Chestiunea interpretării subiective *versus* interpretarea obiectivă, faptul că avem nevoie să știm istoria istoricului ca să-nțelegem versiunea care ne e supusă atenției.

S-a lăsat tăcerea. Și nu, Adrian nu făcuse mișto, nici pomeneală.

Moș Joe Hunt și-a privit ceasul și-a surâs.

— Finn, mă pensionezi peste cinci ani. Și-o să te recomand cu mare plăcere, dac-o să vrei să vii în locul meu.

Nici el nu făcuse mișto.

La careu, într-o dimineață, directorul, cu vocea sumbră pe care-o păstra pentru exmatriculări și înfrângeri sportive catastrofale, a anunțat că are o veste proastă, și anume că Robson din clasa a zecea de științe exacte a murit în weekend. Peste susurul vocilor temătoare, ne-a spus că Robson pierise în floarea tinereții, că dispariția lui era o pierdere pentru întreaga școală și că aveam să fim prezenți cu toții – simbolic – la înmormântare. De fapt, totul, mai puțin ce voiam să știm: cum, de ce, iar dacă se dovedea că fusese o crimă, cine-o comisese.

— Eros și Thanatos, a comentat Adrian înainte de prima oră a zilei. Thanatos a-nvins din nou.

— Robson nu prea avea stofă de Eros-și-Thanatos, i-a spus Alex.

Colin și cu mine am aprobat din cap. Știam fiindcă fusese la noi în clasă vreo doi ani: un băiat cuminte și fără imaginație, cu o sobră lipsă de interes față de materiile umaniste, care-și văzuse de drum fără să jignească pe nimeni. Acum ne jignise el pe noi asigurându-și notorietatea printr-o moarte timpurie. Chiar că floarea tinereții: acel Robson pe care-l cunoscuserăm era materie vegetală.

Nu s-a menționat nicio boală, un accident cu bicicleta sau o acumulare de gaze, iar zvonul de după câteva zile (alias Brown dintr-a zecea de matematică) ne-a furnizat ceea ce autoritățile nu putuseră sau nu doriseră. Robson își lăsase prietena gravidă, se spânzurase în pod și fusese găsit abia după două zile.

— N-aș fi crezut că știe să se spânzure.

— Era într-a zecea cu profil de științe exacte.

— Dar ai nevoie de un anumit nod.

— Asta doar în filme. Și la execuțiile adevărate. Poți s-o faci și cu un nod obișnuit. Doar că-ți ia mai mult până te sufoci.

— Cum credem că e prietena lui?

Am luat în discuție opțiunile cunoscute: virgină (acum ex-virgină) înțepată, vânzătoare ușuratică, femeie mai în vârstă și experimentată, curvă dolidă de boli venerice. Am dezbătut chestiunea până când Adrian ne-a distrat atenția.

— Camus a spus că sinuciderea este singura problemă filozofică adevărată.

— În afară de etică, politică, estetică, natura realității și toate celelalte.

Riposta lui Alex a avut un „ce” tăios.

— Singura *adevărată*. Problema fundamentală, de care depind toate celelalte.

După o îndelungă analiză a sinuciderii lui Robson, am conchis că putea fi considerată filozofică doar în sensul aritmetic al termenului: din cauză că era pe cale să provoace creșterea populației lumii cu un locuitor, Robson hotărâse că era de datoria lui etică să se asigure că numărul oamenilor rămânea același. Însă în toate celelalte privințe am apreciat că Robson ne dezamăgise și pe noi, și ideea de gândire serioasă. Gestul lui fusese nefilozofic, autosuficient și neartistic – cu alte cuvinte, nepotrivit. Cât despre bilețelul lui de sinucigaș, pe care, conform

zvonurilor (Brown și de data asta), scria „Iartă-mă, mămico”, ni s-a părut că ratase o mare ocazie de a se educa.

Poate că n-am fi fost atât de aspri cu Robson, dacă n-ar fi existat un fapt important, inamovibil: Robson era de vârstă noastră, după standardele noastre era absolut banal, și, totuși, nu numai că reușise să-și găsească o prietenă, dar în mod incontestabil făcuse sex cu ea. Nenorocitul dracului! De ce el, și nu noi? De ce niciunul dintre noi nu avusese măcar experiența de-a *nu* reuși să-și găsească o prietenă? Cel puțin umilința acestui rateu ne-ar fi sporit înțelepciunea generală, ne-ar fi dat ceva negativ cu care să ne lăudăm („De fapt, m-a făcut «Dobitoc plin de bube, charismatic ca un pantof de pânză»„). Știam din lecturile din marea literatură că iubirea implica Suferință și am fi făcut bucuroși practică la Suferință, dac-ar fi existat o promisiune implicită – poate chiar logică, de ce nu? – că o să vină și iubirea.

Asta era încă una dintre temerile noastre: că Viața nu avea să semene cu Literatura. Uitați-vă la părinții noștri – veneau cumva din Literatură? În cel mai bun caz, puteau să aspire la condiția de spectatori și gură-cască, parte dintr-un context social, pe fundalul căruia se puteau întâmpla lucruri adevărate și importante. De exemplu? Păi, lucrurile de care era plină Literatura: iubire, sex, prietenie, fericire, suferință, trădare, adulter, bine și rău, eroi și ticăloși, vinovăție și inocență, ambiție, putere, dreptate, revoluție, război, tați și fii, mame și fiice, individul împotriva societății, succes și eșec, crimă, sinucidere, moarte, Dumnezeu. Și cucuvelele. Sigur, existau și alte tipuri de literatură – teoretică, autoreferențială, lăcrămos

autobiografică –, dar erau doar niște labe triste. Literatura autentică era despre adevărul psihologic, emoțional și social, așa cum reiese din faptele și din gândurile protagoniștilor; romanul era despre personajele care creșteau în timp. Oricum, asta ne spusese Phil Dixon. Și singura persoană – în afară de Robson – a cărei viață avea elemente vag romanești era Adrian.

— De ce l-a lăsat maică-ta pe taică-tău?

— Nu știu precis.

— Maică-ta avea pe cineva?

— Taică-tău era încornorat?

— Taică-tău avea amantă?

— Nu știu. Au zis c-o să-nțeleg când o să fiu mare.

— Asta promit mereu. Dar ce-ar fi să explicați *acum*? vin eu și-i întreb.

Atâta doar că n-o spusese niciodată. Și, din câte-mi dădeam seama, casa noastră nu ascundea niciun mister, spre rușinea și dezamăgirea mea.

— Poate că maică-ta are-un amant tânăr.

— De unde să știu? Nu ne-ntâlnim niciodată acolo. Vine ea la Londra de fiecare dată.

Era inutil. Într-un roman, Adrian n-ar fi acceptat pur și simplu lucrurile așa cum i se spuneau. Care era rostul unei situații demne de-un roman, dacă protagonistul nu se comporta cum ar fi făcut-o într-o carte? Adrian ar fi trebuit să se pună pe filat sau să-și strângă banii de buzunar și să

angajeze un detectiv particular; poate c-ar fi trebuit să ne lansăm tuspătru într-o Expediție de Căutare a Adevărului. Sau ar fi semănat mai puțin cu literatura și prea mult cu o poveste pentru copii?

La ultima oră de istorie din an, Moș Joe Hunt, care-și călăuzise elevii letargici printre Tudori și Stuarzi, printre victorienii și edwardieni, prin Creșterea Imperiului și prin Ulterioara sa Descreștere, ne-a invitat să privim înapoi la toate secolele acelea și să încercăm să tragem niște concluzii.

— Poate că n-ar fi rău să-ncepem cu întrebarea, aparent simplă, ce e Istoria. Ai vreo părere, Webster?

— Istoria se compune din minciunile învingătorilor, am răspuns, puțin prea repede.

— Da, m-am temut că asta o să zici. Mă rog, totul e să ții minte că se compune și din autoamăgirile învinșilor. Simpson?

Colin era mai pregătit decât mine.

— Istoria e un sendviș cu ceapă crudă, domnule.

— Din ce motiv?

— Fiindcă se tot repetă, domnule. Am văzut-o la nesfârșit și anul ăsta. Aceeași veche poveste, aceleași vechi oscilări între tiranie și răzvrătire, război și pace, prosperitate și pauperizare.

— Intră destul de multe într-un singur sendviș, nu găsești?

Am râs mult mai mult decât era cazul, cu isteria tipică sfârșitului de trimestru.

— Finn?

— „Istoria e acea certitudine apărută în momentul când imperfecțiunile memoriei se întâlnesc cu inadecvările documentării.”

— Serios? Unde-ai găsit chestia asta?

— În Lagrange, domnule. Patrick Lagrange. E francez.

— La mintea cocoșului. Ești amabil să ne dai și-un exemplu?

— Sinuciderea lui Robson, domnule.

S-a auzit cum câțiva elevi și-au ținut respirația, în timp ce alții și-au întors brusc capul. Însă Hunt, la fel ca alți profesori, îi conferise un statut special lui Adrian. Când încercam noi, ceilalți, câte-o provocare, era disconsiderată și văzută ca o formă de cinism pueril – încă un lucru de care aveam să scăpăm la un moment dat. Provocările lui Adrian erau bine-venite într-un fel și considerate căutări stângace ale adevărului.

— Ce legătură are cu subiectul?

— E un eveniment istoric, domnule, chiar dacă minor. Dar recent. Așa c-ar trebui să ne vină ușor să-l considerăm parte din istorie. Știm că Robson a murit, știm că avea o prietenă, știm că prietena este gravidă sau a fost. Ce altceva mai avem? Un singur document, un bilețel de sinucigaș pe care scrie „Iartă-mă, mămico” – cel puțin așa susține Brown. Mai există bilețelul? A fost distrus? Avea Robson și alte motive, în afara celor evidente? În ce stare

de spirit era? Putem fi siguri că era copilul lui? Nu știm, domnule, chiar dac-a trecut atât de puțin timp. Și-atunci, cum ar putea cineva să scrie povestea lui Robson peste cincizeci de ani, când părinții lui o să fie morți, iar prietena lui o să fie de negăsit și oricum n-o să vrea să-și amintească de el? Vedeți care e problema, domnule?

Ne-am uitat cu toții la Hunt, întrebându-ne dacă nu cumva de data asta Adrian mersese prea departe. Cuvântul „gravidă” părea să plutească deasupra tuturor ca praful de cretă. Cât despre sugestia îndrăzneată a paternității alternative, a lui Robson, Încornoratul Școlii... După un timp, profesorul a replicat.

— Văd care e problema, Finn. Dar cred că subestimezi istoria. Cu tot cu istorici. Să presupunem, de dragul discuției, că Robson putea să suscite interes istoric. Istoricii s-au confruntat întotdeauna cu lipsa dovezilor directe pentru diverse lucruri. Chiar s-au obișnuit cu asta. Și nu uita că-n cazul de față ar fi existat o anchetă și, prin urmare, un raport al legistului. Se prea poate ca Robson să fi ținut un jurnal, să fi trimis scrisori sau să fi avut convorbiri telefonice al căror conținut și-l aduce aminte cineva. Se prea poate ca părinții lui să fi răspuns scrisorilor de condoleanțe pe care le-au primit. Și, chiar și peste cincizeci de ani, dată fiind speranța de viață de la ora actuală, tot s-ar mai găsi câțiva foști colegi de școală care să poată da interviuri. S-ar putea ca problema să fie mai puțin gravă decât îți închipui.

— Dar nimic nu poate acoperi absența mărturiei scrise a lui Robson, domnule.

— Într-un fel, nu. Pe de altă parte, istoricii trebuie să privească explicațiile participantului la evenimente cu o

doză de scepticism. De multe ori, declarațiile făcute cu ochii spre viitor sunt cele mai suspecte.

— Dacă spuneți, domnule.

— Iar stările de spirit pot fi deduse adeseori din acțiuni. Se-ntâmplă foarte rar ca tiranul să trimită un bilet în care să ceară eliminarea unui dușman.

— Dacă spuneți, domnule.

— Ei bine, spun.

Oare chiar ăsta o fi fost schimbul de replici? Mai mult ca sigur că nu. Totuși, așa mi-l amintesc cel mai bine.

Am terminat școala, ne-am promis prietenie pe viață și am plecat fiecare pe drumul lui. Nimeni nu s-a mirat că Adrian a obținut o bursă la Cambridge. Eu am urmat istoria la Bristol; Colin s-a dus la Sussex, iar Alex a intrat în afacerea tatălui său. Ne-am trimis scrisori, așa cum făceau oamenii – inclusiv tinerii – pe vremea aceea. Dar nu prea aveam idee despre rigorile epistolare, așa că egocentrismul dominant preceda adeseori urgențele referitoare la conținut. Să începi o scrisoare cu formula „Ca urmare a primirii epistolei tale din data de 17” ni s-a părut, un timp, ceva foarte spiritual.

Am jurat să ne-ntâlnim ori de câte ori cei trei studenți se întorceau acasă de la universitate pentru vacanță; totuși, nu ne-a ieșit de fiecare dată. Iar schimburile de scrisori păreau să fi recalibrat dinamica relațiilor dintre noi. Cei trei membri ai grupului inițial își scriau mai puțin frecvent și mai puțin entuziast unul altuia decât îi scriau lui Adrian. Îi voiam atenția, aprobarea; îl curtam și-i spuneam în

primul rând lui cele mai bune povești; fiecare dintre noi credea că era – și că merita să fie – mai aproape de el decât ceilalți. Și, deși ne făceam cu toții prieteni noi, eram cumva convinși că Adrian nu-și făcea – că noi îi eram în continuare cei mai apropiați, că depindea de noi. Oare o făceam doar ca să mascăm faptul că depindeam toți trei de el?

Iar pe urmă viața a preluat controlul, iar timpul a început să se grăbească. Altfel spus, mi-am găsit o prietenă. Sigur, mai cunoscusem câteva fete înainte, dar fie mă stingherea siguranța lor de sine, fie neliniștea lor o sporea pe-a mea. Exista, se pare, un cod masculin secret, pe care tinerii suavi, de douăzeci de ani, îl pasau tinerilor tremurători de optsprezece și care, odată însușit, te ajuta „să agăți” fete și, în anumite împrejurări, „să-ți faci treaba” cu ele. Dar nu l-am învățat și nu l-am înțeles niciodată – probabil că nu mi-e clar nici acum. „Tehnica” mea consta în absența oricărei tehnici; alții, pe bună dreptate, fără îndoială, considerau că e un handicap. Până și scenariul teoretic simplu, de tipul ți-ar-plăcea-să-bei-ceva- vrei-să-dansăm-pot-să-te-conduc-acasă-ce-zici-de-o-cafea?, cerea un curaj de care eram incapabil. Stăteam pur și simplu într-un loc și încercam să formulez remarci interesante, așteptându-mă totodată să compromit tot. Țin minte că eram la o petrecere în primul trimestru, beam și eram trist, iar, când o fată care trecea pe lângă mine m-a întrebat cumsecade dacă-mi e bine, m-am trezit că răspund „Cred că sunt maniaco-depresiv”, fiindcă pe-atunci mi s-a părut mai de efect decât „Sunt un pic trist”. Când a răspuns „Aoleu! Altul?” și a luat-o repede din loc, mi-am dat seama că, departe de-a fi reușit să ies în evidență în mijlocul găștii vesele, alesesem cea mai proastă formulă de agațament din lume.

Pe prietena mea o chema Veronica Mary Elizabeth Ford, o informație (mă refer la prenumele secundare) pe care am aflat-o abia după două luni. Studia spaniola, îi plăcea poezia, iar tatăl ei era funcționar public. Avea aproape un metru șaiszeci și cinci înălțime, coapse rotunjite, musculoase, un păr șaten, care-i ajungea până la umeri, ochi albastru-cenușii, în spatele ochelarilor cu rame albastre, și un zâmbet scurt și, totuși, misterios. Mi se părea drăguță. Mă rog, probabil că mi s-ar fi părut drăguță orice fată care nu fugea de mine. N-am încercat să-i spun că mă simt trist, fiindcă nu mă simțeam. Avea un pick-up Black Box, spre deosebire de mine, care aveau un aparat Dansette, și gusturi muzicale mai bune; adică îi disprețuia pe Dvorčák și pe Ceaikovski, pe care eu îi adoram, și deținea câteva discuri cu lieduri și coruri. S-a uitat prin colecția mea de discuri zâmbind fugar din când în când și încruntându-se ceva mai des. Faptul că ascunsesem atât *Uvertura 1812*, cât și coloana sonoră de la *Un bărbat și o femeie* nu m-a salvat. Existau destule chestii dubioase chiar înainte ca ea să ajungă la consistenta secțiune pop: Elvis, Beatles, Stones (nu c-ar fi avut ceva de obiectat împotriva lor, firește), dar și Hollies, Animals, Moody Blues și o casetă cu două discuri ale lui Donovan, intitulată (cu litere mici) *un dar de la o floare pentru o grădină*.

— Îți plac chestiile astea? m-a întrebat pe un ton neutru.

— Sunt bune pentru dans, am răspuns, repliindu-mă ușor.

— Dansezi pe-așa ceva? Aici? La tine-n cameră? Singur?

— Nu, nu prea.

Deși bineînțeles că dansam.

— Eu nu dansez, a spus ea, pe jumătate ca un antropolog, pe jumătate ca un întemeietor de reguli pentru orice relație am fi putut avea, dac-am fi ajuns să ieșim împreună.

Ar fi bine să explic ce însemna „ieșitul” cu cineva pe vremea aceea, fiindcă el s-a schimbat cu timpul. Vorbeam recent cu o prietenă a cărei fiică venise disperată s-o vadă. Era în semestrul al doilea la facultate și se culca de ceva vreme cu un băiat care se culca – pe față și fără să-i ascundă – cu alte câteva fete în același timp. De fapt, le chema să dea probe înainte să se decidă cu care să „iasă”. Fiica era amărâtă, dar nu atât de sistem – chit că-l percepea într-o câțiva ca pe o nedreptate –, cât de faptul că la final nu fusese ea aleasa.

Asta m-a făcut să mă simt ca un supraviețuitor al unei culturi antice și ocolite de lume, ai cărei membri încă folosesc bostanii scobiți ca formă de schimb bănesc. Pe „timpul meu” – deși n-am revendicat proprietatea asupra lui atunci și cu atât mai puțin o fac acum – lucrurile se întâmplau în felul următor: cunoșteai o fată, erai atras de ea, te străduiai să-i intri sub piele, o invitai la câteva întâmplări sociale – de exemplu, la cârciumă –, după care o invitai singură, repetai figura și, după un sărut de noapte bună, cu un grad variabil de afecțiune și de căldură, se chema că, într-un fel, „ieși” oficial cu ea. Abia după ce erai implicat semipublic în relația cu ea descopereai care i-ar fi putut fi politica sexuală. Iar uneori asta însemna că-și păzește corpul la fel de strict ca pe o pescărie cu acces interzis.

Veronica nu era foarte diferită de alte fete de-atunci. Erau în largul lor cu tine din punct de vedere fizic, te luau de braț în public, te sărutau până roșeai și poate chiar își

apăsau de bunăvoie sânii de tine, câtă vreme existau cinci straturi de material între carnea lor și a ta. Erau perfect conștiente de ce ți se întâmpla în pantaloni, fără să scoată o vorbă. Și asta, tot pentru o vreme. Anumite fete permiteau mai mult: auzai de unele care se dedau masturbării reciproce și de altele care îngăduiau „sexul deplin”, așa cum era cunoscut. Nu puteai să apreciezi gravitatea celui „deplin” decât dacă trăseși cu multe gloanțe oarbe. Iar pe urmă, pe măsură ce relația continua, existau anumite compromisuri implicite, unele bazate pe capriciu, altele, pe promisiune și implicare – până la ceea ce poetul numea „o sfadă pentru un inel”.

Poate că generațiile de după s-ar simți tentate să pună toate astea pe seama religiei sau a sclifoselilor. Dar fetele – sau femeile – cu care am făcut ceea ce s-ar putea numi infrasex (da, n-a fost doar Veronica) erau mulțumite de propriile corpuri. Iar, dacă erau îndeplinite anumite criterii, și de al meu. Apropo, nu vreau să sugerez că infrasexul era neincitant sau chiar, în afara acelei chestii evidente, frustrant. În plus, fetele astea erau mult mai îngăduitoare decât fuseseră mamele lor, iar eu mă alegeam cu mult mai mult decât se alesese taică-meu. Cel puțin așa presupuneam. Iar ceva era mai bun decât nimic. Atâta doar că, între timp, Colin și Alex își găsiseră niște prietene care nu aveau o politică a zonelor de acces interzis – în orice caz, așa sugerau aluziile lor. E-adevărat însă că nimeni nu spunea tot adevărul despre sex. Iar în privința asta nu s-a schimbat nimic.

Nu eram chiar virgin, în caz că v-ați pus întrebarea. Între școală și universitate am avut parte de câteva episoade instructive, cu emoții mai puternice decât urma pe care-au lăsat-o. Așa că lucrurile care s-au întâmplat după aceea m-au făcut să mă simt cu atât mai ciudat: cu cât îți plăcea

mai mult o fată – și cu cât vă potriveați mai bine –, cu atât mai mici erau șansele de sex, se părea. Asta, bineînțeles, dacă nu cumva – un gând pe care l-am articulat abia mai târziu – ceva din mine era atras de femeile care spuneau „nu”. Dar putea să existe un asemenea instinct pervers?

— De ce nu? Întrebai, când o mână fermă îți bloca încheietura.

— Nu se cade.

Era un schimb care se auzea în fața multor plite de gaz, contrapunctat de șuierul multor ibrice. Și nu aveai cum să combați ce „nu se cade”, fiindcă femeile erau experte la acest capitol, iar bărbații, niște începători neciopliți. Așa că „nu se cade” avea o irefutabilitate și-o forță de convingere mult mai mare decât orice apel la doctrina religioasă sau la sfaturile unei mame. Poate c-o să vă-ntrebați: Dar nu erau anii șaiszeci? Ba da, însă numai pentru unii și doar în anumite părți ale țării.

Rafturile mele cu cărți s-au bucurat de mai mare succes la Veronica decât colecția de discuri. Pe-atunci, cărțile broșate aveau veșminte tradiționale: coperte portocalii pentru romanele de la Penguin, coperte albastre pentru cărțile de non-ficțiune de la Pelican. Cine avea mai mult albastru decât portocaliu pe rafturi dovedea că e om serios. Și, în general, aveam o bună parte din autorii și titlurile potrivite: Richard Hoggart, Steven Runciman, Huizinga, Eysenck, Empson... plus *Honest to God*³, cartea episcopului John Robinson, alături de cărțile de benzi desenate cu Larry. Veronica mi-a făcut complimentul de-a

³ Cinstit până la și față de Dumnezeu – în engl. în orig. (n. tr.).

presupune că le citisem pe toate și n-a bănuț că volumele cele mai uzate fuseseră cumpărate la mână a doua.

Rafturile ei găzduiau multă poezie, în volum sau în broșuri fără cotor: Eliot, Auden, MacNeice, Stevie Smith, Thom Gunn, Ted Hughes. Tot acolo existau ediții ale scrierilor lui Orwell și Koestler, tipărite de Clubul Cărții de Stânga, câteva romane din secolul al XIX-lea, legate în piele de vițel, vreo două volume de Arthur Rackham pentru copii și cartea ei de suflet, *I Capture the Castle*⁴. Nu m-am îndoit nicio clipă că le citise pe toate și că erau exact cărțile pe care se cuvenea să le ai. Mai mult, păreau o continuare organică a gândirii și-a personalității ei, pe când cărțile mele păreau să aibă o funcționalitate separată, chinuindu-se să descrie un personaj în pielea căruia speram să pot intra la un moment dat. Această discrepanță mi-a provocat o ușoară panică și, pe când îmi plimbam ochii pe raftul ei cu poezie, am preluat vorba lui Phil Dixon.

— Sigur, toată lumea se-ntreabă ce-o să facă după ce-o să rămână fără animale.

— Serios?

— Așa mi s-a spus, am îngăimat.

Rostită de Dixon, replica părase spirituală și sofisticată; rostită de mine, doar glumeață.

— Poeții nu rămân fără materie primă, așa cum pățesc romancierii, m-a instruit ea. Fiindcă nu depind de materia primă în același fel. Iar tu îl tratezi ca pe-un fel de zoolog,

⁴ Primul roman al lui Dodie Smith, autoare celebră pentru *101 dalmațieni*. Cartea, scrisă la începutul anilor '40, spune povestea unei familii excentrice, care se luptă să-ți ducă viața într-un castel englezesc în ruină. (n. tr.).

nu? Dar nici măcar zoologii nu se satură de animale, corect?

Se uita la mine cu o sprânceană ridicată deasupra ramei ochelarilor. Era cu cinci luni mai mare ca mine și câteodată făcea astfel încât să pară mai mare cu cinci ani.

— A fost doar o vorbă a profesorului meu de engleză.

— Mă rog, acum, c-ai ajuns la universitate, trebuie să te-nvățăm să gândești cu mintea ta, nu?

Exista în acel „să te-nvățăm” ceva care m-a făcut să bănuiesc că nu înțelesesem totul greșit. Veronica doar încerca să mă facă mai bun – și cine mă credeam, ca să am obiecții? Una dintre primele întrebări pe care mi le-a pus a fost de ce port ceasul cu fața spre interiorul încheieturii. N-am avut nicio explicație, așa că l-am întors cu fața spre exterior și am situat timpul în afară, cum făceau adulții și oamenii normali.

M-am abandonat mulțumit muncii de rutină, petrecându-mi timpul liber cu Veronica, pentru ca, odată întors în camera mea de student, să mă masturbez exploziv, imaginându-mi-o cu picioarele desfăcute sub mine sau arcuindu-se deasupra-mi. Intimitatea de zi cu zi m-a făcut să mă simt mândru că știam una și alta despre farduri, despre felul ei de-a se îmbrăca, despre cum se rad femeile și despre misterul și consecințele ciclului menstrual. M-am trezit invidiind-o pentru acest memento ritmic a ceva atât de feminin și definitoriu, atât de legat de marele ciclu al naturii. Și poate că la fel de nefericit m-am exprimat și când am încercat să-i explic sentimentul.

— Nu faci decât să idilizezi ceva ce n-ai. Singurul sens al ciclului e să te-anunțe că n-ai rămas gravidă.

Dată fiind relația dintre noi, afirmația mi s-a părut cam insolentă.

— Mă rog, sper că nu trăim în Nazaret.

A urmat una dintre acele pauze în care cuplurile se învoiesc tacit să nu discute despre un anumit lucru. La urma urmelor, ce-ar fi fost de discutat? Poate doar termenii nescriși ai compromisului. Din punctul meu de vedere, faptul că nu făceam sex mă scutea să mă gândesc la relația asta altfel decât la o complicitate apropiată cu o femeie a cărei obligație în cadrul acordului era să nu-l întrebe pe bărbat încotro se îndreaptă relația. Cel puțin asta crezusem eu că era învoiala. Dar m-am înșelat cu privire la majoritatea lucrurilor – și atunci, și acum. De exemplu, de ce-oi fi presupus că era virgină? N-am întrebat-o și nici ea nu mi-a spus. Am presupus că era doar fiindcă nu voia să se culce cu mine – și unde era firul logic?

Într-un weekend din vacanță, am fost invitat să-i cunosc familia. Ai ei locuiau în Kent, pe linia de navetă Oppington, într-una dintre suburbiile care încetaseră să betoneze natura în ultima clipă, iar de-atunci revendicaseră statut rural. În trenul în care m-am suit la Charing Cross, mi-am făcut griji că valiza mea – singura pe care-o aveam – e atât de mare, încât arăt ca un potențial spărgător. La gară, Veronica m-a prezentat tatălui ei, care a deschis portbagajul mașinii, mi-a luat valiza din mână și-a râs.

— Parc-ai veni să te muți la noi de tot, tinere.

Era solid, cărnos și roșu la față; mi-a făcut impresia că e bădăran. Și mirosea a bere? La ora asta? Cum se poate ca

un asemenea bărbat să fie tatăl unei fete atât de fermecătoare?

Și-a condus Humber Super Snipe-ul punctându-și prin oftaturi nemulțumirea față de prostiile altora. Am stat singur pe bancheta din spate. Din când în când, arăta câte ceva, probabil pentru mine, deși nu-mi dădeam seama dac-ar fi trebuit să răspund. „Biserica St Michael, din cărămidă și silex, mult îmbunătățită de restauratorii victorienii.” „Propria noastră Café Royal – voilà!” „Vezi în dreapta ta distinsul magazin de spirtoase, cu lemnărie tradițională.”

M-am uitat la profilul Veronicăi, în așteptarea vreunui indiciu, dar n-am primit niciunul.

Locuiau într-o casă separată, fără perete comun, din cărămidă roșie, cu acoperiș de țigle și cu o alee din pietriș în față. Domnul Ford a deschis ușa de la intrare și a strigat fără să se adreseze cuiva anume:

— Băiatul a venit să stea o lună!

Am observat luciul greu al mobilierului închis la culoare, precum și luciul greu al frunzelor unei plante ornamentale extravagante. Tatăl Veronicăi mi-a înșfăcat valiza ca și cum ar fi răspuns legilor îndepărtate ale ospitalității și, mimând amuzat că e foarte grea, a dus-o într-o cameră de la mansardă și-a aruncat-o pe pat. Pe urmă a arătat spre un lavoar mic dintr-un colț.

— Pișă-te acolo noaptea, dacă-ți vine.

Am răspuns aprobând din cap. Nu-mi dădeam seama dacă mima camaraderia între bărbați sau mă trata ca pe-un păduche sărăntoc.

Fratele Veronicăi, Jack, era mai ușor de citit: un tânăr sănătos și sportiv, care râdea la tot ce i se spune și-și tachina sora mai mică. Cu mine s-a purtat ca și cum aș fi fost obiectul unei vagi curiozități, și nicidecum primul prezentat pentru evaluare. Mama Veronicăi a ignorat mișcările din jur, m-a întrebat ceva de universitate și-a dispărut de multe ori în bucătărie. Probabil că avea puțin peste patruzeci de ani, deși bineînțeles că mie atunci mi s-a părut bătrâioară, la fel ca soțul ei. Nu prea semăna cu Veronica: o față mai lată, părul legat cu o panglică deasupra frunții înalte, înălțime un pic peste medie. Avea un aer oarecum artistic, deși n-aș putea să descriu de la distanță asta modul cum se exprima – prin eșarfe colorate, printr-un fel de-a fi mai degrabă abstras, prin fredonarea unor arii din opere sau prin toate trei la un loc.

M-am simțit atât de stingher, încât mi-am petrecut tot weekendul constipat: iată principala mea amintire factuală. Restul constă în impresii și semiamintiri care, prin urmare, mi-ar putea fi de folos doar pe jumătate: de exemplu, despre felul în care, deși mă invitase acolo, Veronica a părut într-o primă fază să se retragă în mijlocul familiei și să li se alăture alor ei ca să mă examineze – chit că-mi vine greu să stabilesc acum dacă asta a fost cauza sau consecința nesiguranței mele. La cina din vinerea aceea, mi-au fost testate capacitățile sociale și intelectuale; m-am simțit ca și cum aș fi compărut în fața unei comisii de anchetă. După aceea am văzut știrile la televizor și-am comentat stângaci politica mondială până la culcare. Dacă-mi fi fost într-un roman, poate c-ar fi existat o furișare de la parter la etaj pentru o giugiuleală înfocată, după ce capul familiei va fi încuiat ușa de la intrare și se va fi retras în dormitorul conjugal. Dar n-am făcut-o; Veronica nici măcar nu m-a sărutat de noapte bună în acea primă seară și nici n-a inventat vreun pretext

– dacă fuseseră schimbate prosoapele sau dacă aveam tot ce-mi trebuia. Poate că s-a temut de batjocura fratelui ei. Așa că m-am dezbrăcat, m-am spălat, m-am pișat furios în lavoar, mi-am pus pijamaua și-am rămas treaz multă vreme.

Când am coborât la micul dejun, am găsit-o doar pe doamna Ford. Ceilalți plecaseră la plimbare, după ce Veronica asigurase pe toată lumea că voiam să dorm mai mult. Probabil că nu mi-am mascat foarte bine reacția, căci mi-am dat seama că doamna Ford mă studia în timp ce pregătea ouăle cu șuncă, prăjind totul la repezeală și spărgând unul dintre gălbenușuri. Nu aveam experiență de *causeur* cu mamele prietenelor.

— Trăiți de mult aici? am întrebat în cele din urmă, cu toate că știam deja răspunsul.

S-a întrerupt din gătit, și-a umplut o cană cu ceai, a mai spart un ou în tigaie, s-a sprijinit de un bufet ticsit de farfurii și-a spus:

— N-o lăsa pe Veronica să se fofileze prea mult.

N-am știut ce să răspund. Trebuia să mă arăt vexat de ingerința asta în relația noastră sau să mă transpun în modul confesional și s-o „discut” pe Veronica? Așa c-am întrebat, pe un ton destul de sec:

— Ce vreți să spuneți, doamnă Ford?

S-a uitat la mine, mi-a zâmbit fără strop de condescendență, a clătinat ușor din cap și-a zis:

— Trăim aici de zece ani.

Până la urmă, și cu doamna Ford eram în raporturi la fel de confuze ca și cu ceilalți, deși ea cel puțin dădea impresia că-i place de mine. Mi-a mai pus un ou în farfurie, chit că nici nu-l cerusem, nici nu-l voiam. Resturile celui spart erau încă în tigaie; le-a azvârlit fără efort la gunoi și pe urmă aproape c-a aruncat tigaia încinsă în chiuveta udă. Apa a sfârâit, aburii s-au ridicat la impact, iar ea a râs, de parcă i-ar fi plăcut să provoace acest mic război.

Când Veronica și partea bărbătească a familiei s-au întors, mă așteptam deja la noi examinări, poate chiar la vreun șiretlic sau la vreun joc; în loc de asta, am avut parte de întrebări politicoase cum am dormit și cum mă simt. Asta ar fi trebuit să-mi dea sentimentul că sunt acceptat, dar aveam mai degrabă impresia că se plictisiseră de mine, iar weekendul se redusese la ceva ce trebuia depășit. Poate că era o simplă manifestare de paranoia. Însă partea bună era că Veronica devenise mai explicit afectuoasă; la ceai, mi-a pus mâna pe braț bine dispusă și s-a jucat cu părul meu. La un moment dat, s-a întors spre fratele ei și-a întrebat:

— Merge, nu?

Jack mi-a făcut cu ochiul; nu i-am răspuns. În schimb, o parte din mine a simțit nevoia să fure prosoape sau să umple covorul de noroi.

Totuși, în general lucrurile erau aproape normale. În seara aceea, Veronica a urcat scările cu mine și m-a sărutat de noapte bună cum se cuvenea. Duminică la prânz am avut o friptură de miel la cuptor, din care ieșeau câteva tulpini mari de rozmarin, care semănau cu niște crenguțe din pomul de Crăciun. Fiindcă părinții mă învățaseră să mă port, am spus că mielul este delicios. Pe urmă l-am

surprins pe Jack făcându-i cu ochiul lui taică-său, parcă pentru a-i transmite: Ce dobitoc. Dar domnul Ford a găjâit „Aha, aha, moțiunea se susține”, în timp ce doamna Ford mi-a mulțumit.

Când am coborât să-mi iau rămas-bun, domnul Ford mi-a înșfăcat valiza și și-a întrebat soția:

— Ai numărat lingurile, draga mea?

Doamna Ford nu s-a obosit să răspundă și s-a mulțumit să-mi surâdă, ca și cum am fi avut un secret. Fratele Jack nu s-a arătat să-mi spună „la revedere”; Veronica și tatăl ei s-au suit în față; eu m-am instalat din nou pe bancheta din spate. Doamna Ford se rezema de peretele terasei, cu soarele căzând peste o glicină care se cățara pe casă, deasupra capului ei. Când domnul Ford băga în viteză și făcea să se învârtă roțile mașinii pe pietriș, i-am făcut un semn de rămas-bun, iar ea mi-a răspuns, dar nu cum se face în mod normal, cu palma ridicată, ci cu un fel de gest orizontal în dreptul taliei. Mi-a părut rău că nu apucasem să vorbesc mai mult cu ea.

Ca să-l împiedic pe domnul Ford să-mi arate încă o dată minunile din Chislehurst, i-am spus Veronicăi:

— Îmi place mama ta.

— Se pare că ai un rival, Vron, a zis domnul Ford, ținându-și respirația teatral. Și, dacă mă gândesc bine, se pare că și eu am. În zori, cu pistoalele, la locul cunoscut, tinere domn?

Trenul meu întârzia, încetinit de obișnuitele lucrări duminicale pe linie. Am ajuns acasă când începuse să se însereze. Țin minte că am tras o căcare lungă și zdravănă.

Cam după o săptămână, Veronica a venit în oraș, ca să-i fac cunoștință cu prietenii mei de la școală. S-a dovedit a fi o zi fără niciun chip, în care n-a vrut nimeni să preia controlul. Am dat ocol la Tate Gallery, după care ne-am plimbat până la Palatul Buckingham și la Hyde Park, îndreptându-ne spre Colțul Oratorilor. Dar n-am găsit niciun orator în acțiune, așa că ne-am flendurit pe Oxford Street, uitându-ne la magazine, și am încheiat plimbarea în Trafalgar Square, printre lei. Oricine ne-ar fi luat drept turiști.

La început, am vrut să văd cum reacționează prietenii mei la Veronica, dar în scurt timp a început să mă intereseze mai mult ce credea ea despre ei. A râs la bancurile lui Colin mai mult decât la ale mele, ceea ce m-a enervat, și l-a întrebat pe Alex cum face taică-său bani (polițe de asigurări marine, i-a zis el, spre surprinderea mea). A părut mulțumită să-l păstreze pe Adrian pentru final. Îi spuseseam că e la Cambridge, iar ea l-a pus la încercare cu câteva nume. La două dintre ele, Adrian a dat din cap și-a răspuns:

— Da, știu ce fel de oameni sunt.

Mi s-a părut nepoliticos, dar Veronica nu s-a formalizat. În schimb, a amintit de tot felul de colegi, profesori și ceainării într-un fel care m-a făcut să mă simt exclus din conversație.

— Cum de știi atâtea despre locul ăla? am întrebat.

— Acolo învață Jack.

— Jack?

— Fratele meu, ai uitat?

— Stai să văd... Cumva tipul mai tânăr decât taică-tău?

Mi s-a părut că nu fusese o poantă rea, însă ea nici măcar n-a zâmbit.

— Și ce-nvață Jack? am întrebat, încercând să dreg busuiocul.

— Științe morale, a replicat ea. La fel ca Adrian.

Mi-a venit să-i spun: Știu ce studiază Adrian, mersi frumos. În loc de asta, m-am bosumflat o vreme și-am vorbit cu Colin despre filme.

Spre sfârșitul după-amiezii, am făcut poze; Veronica a cerut „una cu prietenii tăi”. Cei trei s-au aliniat politicos, târșându-și pașii, după care ea i-a rearanjat: Adrian și Colin, cei mai înalți, de-o parte și de alta a ei, cu Alex în spatele lui Colin. Fotografia rezultată a făcut-o să arate și mai mică decât era în carne și oase. Mulți ani mai târziu, când am ajuns să studiez fotografia asta din nou, căutând răspunsuri, m-am întrebat de ce Veronica nu purta niciodată tocuri – de niciun fel. Citisem undeva că, dacă vrei ca oamenii să fie atenți la ce spui, nu trebuie să ridici glasul, ci să-l cobori: abia asta le atrage cu adevărat atenția. Poate că avea și Veronica un truc asemănător cu înălțimea. Deși recursul ei la trucuri este o problemă pe care încă n-am rezolvat-o. Când ieșeam cu ea, mi se părea mereu că faptele ei sunt instinctive. E-adevărat, însă, pe-atunci mă opuneam ideii că femeile sunt sau pot fi manipatoare. Poate că asta vă spune mai multe despre mine decât despre ea. Și, chiar dac-aș decide, în faza aceasta târzie, că Veronica era și fusese dintotdeauna o

fire calculată, nu sunt convins că ar îmbunătăți situația. Situația *mea*, vreau să zic.

Am mers cu ea la Charing Cross, iar după ce s-a suit în trenul de Chislehurst i-am făcut semn de pe peron într-o manieră fals eroică, de parcă s-ar fi dus la Samarkand. Pe urmă ne-am instalat în barul din hotelul gării, bând bere și simțindu-ne foarte maturi.

— Drăguță fată, a spus Colin.

— Foarte drăguță, a adăugat Alex.

— E autoevident în plan filozofic! aproape c-am strigat.

Mă rog, eram puțin surescitat. M-am întors spre Adrian.

— Ceva mai bun decât „foarte drăguță”?

— Doar nu simți nevoia să te felicit, Anthony, nu?

— Ba de ce mă-sa să n-o simt?

— Atunci, bineînțeles că te felicit.

Însă atitudinea lui părea să critice și nevoia mea, și felul cum o satisfăcuseră ceilalți doi. Am simțit o ușoară panică; nu voiam ca ziua să se ducă de râpă. Deși acum, că mă uit în urmă, nu ziua începea să se ducă de râpă, ci noi patru.

— Ia zi, ai dat peste Fratele Jack la Cambridge?

— Nu l-am văzut și nici nu cred că o să-l văd. E în ultimul an. Dar am auzit de el și-am citit despre el într-un articol de revistă. Și despre oamenii printre care se-nvârte, da.

Era evident că nu voia să meargă mai departe, dar nu l-am lăsat.

— Și ce părere-ți face?

Adrian s-a oprit. A luat o gură de bere și pe urmă a spus, cu o vehemență bruscă:

— Detest faptul că englezii nu iau în serios seriozitatea. Chiar îl *detest*.

Dacă aș fi fost într-o altă stare de spirit, poate c-aș fi crezut replica lui o palmă dată nouă, celor trei. În loc de asta, am simțit un fior de răzbunare.

Am continuat să mă întâlnesc cu Veronica atâta timp cât a durat anul doi. Într-o seară, poate fiind un pic beată, m-a lăsat să-i vâr mâna în chiloți. Am simțit o mândrie extravagantă cât timp am pipăit pe-acolo. Nu m-a lăsat să-i bag degetul în vagin, dar în zilele următoare, fără cuvinte, am născocit o nouă plăcere. Ne întindeam pe jos și ne sărutam. Eu îmi scoteam ceasul, îmi suflecăm mâneca stângă, îi vâram mâna în chiloți și-i coboram treptat, nu foarte mult, pe coapse; pe urmă îmi puneam mâna pe podea, iar ea mi se freca de încheietura prinsă în capcană până când termina. Câteva săptămâni, asta m-a făcut să mă simt meseriaș, dar uneori, după ce mă-ntorceam în cameră, masturbările mele aveau o doză de resentiment. Ce fel de învoială făcusem de data asta? Mai bună sau mai rea? Și am mai descoperit un lucru pe care nu-l înțelegeam: se presupunea că mă simt mai aproape de ea; or, nu era cazul.

— Te-ai gândit vreodată spre ce-o să meargă relația noastră?

A spus-o pur și simplu, din senin. Venise la ceai și adusese niște felii de prăjitură cu fructe.

— Dar tu?

— Eu am întrebat prima.

M-am întrebat, și poate că n-a fost o reacție elegantă: oare de asta ai început să mă lași să-ți bag mâna-n chiloți?

— Trebuie să mergă undeva?

— Nu asta fac relațiile?

— Nu știu. N-am avut atât de multe.

— Uite ce-i, Tony, a zis ea. Eu nu stagnez.

M-am gândit la asta o vreme sau am încercat. Dar îmi tot venea în minte imaginea unei ape stătătoare⁵, cu o spumă groasă și țânțari dând târcoale pe deasupra. Mi-am dat seama că nu prea mă pricepeam să discut despre asemenea lucruri.

— Deci ai impresia că bați pasul pe loc?

A făcut figura cu sprânceana-care-se-ridică-pestes-rama-ochelarilor, dar nu mi s-a mai părut atât de amuzantă. Am continuat:

— Chiar nu mai există nimic între a stagna și a merge într-o anume direcție?

— Cum ar fi?

— A te simți bine. A trăi clipa, chestii de-astea.

⁵ În original, *stagnant water* (n. tr.).

Dar exact când am spus cuvintele, m-am trezit întrebându-mă dacă mai trăiesc cu adevărat clipa. Și m-am mai întrebat un lucru: Oare ea ce-ar vrea să zică?

— Și crezi că ne potrivim?

— Îmi tot pui întrebări, de parc-aș avea răspunsurile. Sau de parc-ai ști foarte bine ce răspunsuri aștepti. Păi atunci, de ce nu-mi spui cum stă treaba și-ți spun și eu dacă și pentru mine e la fel?

— Ești cam laș, Tony, nu?

— Cred că sunt mai degrabă... împăciuitor.

— Mă rog, nu vreau să-ți stric autoportretul.

Ne-am terminat ceaiul. Am împachetat cele două felii de prăjitură rămase și le-am pus într-o cutie. Veronica m-a sărutat ceva mai aproape de colțul buzelor decât de mijloc, după care a plecat. În mintea mea, a fost începutul sfârșitului relației noastre. Sau doar mi-am amintit-o așa ca să-i dau această aparență și să atribui fiecăruia partea lui de vină? Dacă-aș fi întrebat în instanță ce s-a întâmplat și ce s-a spus, aș putea să confirm doar cuvintele „a se îndrepta”, „stătătoare” și „împăciuitor”. Nu mă crezusem niciodată un tip împăciuitor – dar nici opusul lui – până atunci. De asemenea, aș putea să jur cu privire la autenticitatea cutiei de biscuiți; era roșu închis și avea imprimat pe ea profilul zâmbitor al reginei.

Nu vreau să dau impresia că la Bristol n-am făcut altceva decât să lucrez și să mă văd cu Veronica. Dar am puține alte amintiri. Una dintre cele care au rămas – o întâmplare aparte, bine conturată – a fost seara când am văzut valul

de pe râul Severn. Ziarul local avea obiceiul să publice un orar, arătând unde și la ce oră era cel mai bine să fii. Însă prima dată când am încercat apa n-a părut să respecte indicațiile din ziar. Pe urmă, într-o seară petrecută la Minsterworth, ne-am găsit mai mulți care au așteptat pe malul râului până după miezul nopții și în cele din urmă au fost răsplătiți. Timp de o oră sau două, ne-am uitat la râul care curgea încet spre mare, ca toate râurile cumsecade. Lumina intermitentă a lunii era însoțită de explorările ocazionale ale câtorva lanterne puternice. Pe urmă s-a auzit o șoptă, urmată de gâturi întinse, toate gândurile despre umezeală și frig au dispărut, pe când râul părea pur și simplu să se răzgândească, iar un val între o jumătate de metru și-un metru înălțime se îndrepta spre noi, cu apa dând impresia că se revarsă din albie, de la un mal la altul. Coama înfoiată a ajuns la nivelul nostru, ne-a depășit în viteză și s-a pierdut în depărtare; câțiva dintre cei cu care eram au luat-o la goană după ea, strigând, înjurând și căzând, în timp ce valul îi lăsa tot mai în urmă; eu am rămas singur pe mal. Nu cred că pot să redau cum se cuvine efectul momentului asupra mea. N-a semănat deloc cu o tornadă sau cu un cutremur (nu c-aș fi asistat vreodată la așa ceva) – natura arătându-se violentă și distructivă și punându-ne cu botul pe labe. A fost cu atât mai tulburător, cu cât, cufundate în tăcere, lucrurile au părut în neregulă, ca și cum cineva ar fi acționat o mică pârghie a universului, iar aici, doar în cele câteva minute, natura s-a văzut răsturnată și timpul odată cu ea. Iar să fii martor la un asemenea fenomen după lăsarea întunericii a făcut totul cu atât mai misterios, cu atât mai venit, parcă, de pe lumea cealaltă.

După ce ne-am despărțit s-a culcat cu mine.

Da, știu. Presupun că vă spuneți: prostovanul, cum de nu și-a dat seama? Uite că nu mi-am dat. Am crezut că se terminase totul între noi și-am mai crezut că mă interesează o altă fată (o fată de dimensiuni normale, care purta tocuri înalte la petreceri). Nu mi-am dat seama în niciuna dintre situațiile care au urmat: nici când am dat nas în nas cu Veronica la cârciumă (nu-i plăceau cârciumile), nici când m-a rugat s-o conduc acasă, nici când s-a oprit la jumătatea drumului și m-a sărutat, nici când am ajuns la ea în cameră, eu am aprins lumina, iar ea a stins-o la loc, nici când și-a scos chiloții și mi-a dat un pachetel de Durex Fetherlite, nici când mi-a luat un prezervativ din mâinile care-mi tremurau și mi l-a rulat și nici măcar în restul acțiunii consumate la repezeală.

Da, aveți motive să repetați: prostovanule. Tot mai credeați că e virgină, chiar și când ți-a rulat un prezervativ pe pulă? Într-un fel ciudat, să știți că da. Mi s-a părut c-ar putea fi una dintre acele dexterități feminine, intuitive, care mie îmi lipseau inevitabil. Și poate chiar era.

— Trebuie să ții de el când ieși, mi-a șoptit Veronica (poate credea că *eu* eram virgin?).

Pe urmă m-am ridicat și m-am dus în baie, cu prezervativul plin lovindu-mi-se din când în când de coapsă. Când îl aruncam la coș, am ajuns la o hotărâre și la o concluzie: Nu – sunau amândouă –, nu.

— Jigodie egoistă! mi-a spus ea la următoarea întâlnire.

— Mda, ei bine, asta e.

— Practic, înseamnă c-a fost viol.

— Cred că nu există nimic care s-o transforme în așa ceva.

— Mă rog. Ai fi putut să ai atâta obraz și să-mi spui dinainte.

— N-am știut dinainte.

— Aha. Chiar atât de rău a fost?

— Ba nu, a fost bine. Atâta doar că...

— Că...?

— Mi-ai cerut mereu să mă gândesc la relația noastră, iar acum poate chiar am făcut-o. Da, am făcut-o.

— Bravo. Nu ți-o fi venit ușor.

Mi-am spus: și nici măcar nu i-am văzut sânii, în tot timpul ăsta. I-am pipăit, dar nu i-am văzut. În plus, se-nșală total cu privire la Dvorčák și Ceaikovski. Mai mult, o să pot să-mi ascult LP-ul cu *Un bărbat și-o femeie* ori de câte ori o să am chef. Fără să mă feresc.

— Poftim?

— Dumnezeuule! Tony, nici măcar *acum* nu poți să te concentrezi. A avut dreptate frate-meu.

Știam că se aștepta s-o întreb ce spusese Fratele Jack, dar n-am vrut să-i fac plăcerea. Și fiindcă am tăcut mai departe, Veronica a zis:

— Și să nu spui chestia aia.

Viața mi se părea un joc de-a ghicitul chiar mai mult decât de obicei.

— Care chestie?

— Că o să putem să fim prieteni mai departe.

— Asta trebuie să spun?

— Trebuie să spui ce *gândești*, ce *simți* și ce *vrei să spui*, pentru numele lui Dumnezeu.

— În regulă. În cazul ăsta, n-o să spun – ce vreau să spun. Fiindcă nu cred că mai putem să fim prieteni.

— Bine lucrat, a zis ea sarcastic. Bine lucrat.

— Dar dă-mi voie să te-ntreb ceva. Te-ai culcat cu mine ca să mă recâștigi?

— Nu mai trebuie să-ți răspund la întrebări.

— În cazul ăsta, de ce nu te-ai culcat cu mine când ieșeam împreună?

Niciun răspuns.

— Fiindcă n-ai avut nevoie?

— Fiindcă n-am vrut.

— Poate că n-ai vrut fiindcă n-ai avut nevoie.

— Mă rog, n-ai decât să crezi ce-ți convine.

În ziua următoare, am luat cana de lapte pe care mi-o făcuse cadou și-am dus-o la donații. Speram s-o vadă în vitrină. Dar, când m-am oprit să verific, mai era ceva expus la vedere: o mică litografie colorată a Chislehurst-ului, pe care i-o dăruisem de Crăciun.

Cel puțin studiam materii diferite, iar Bristol era un oraș suficient de mare ca să dăm nas în nas cu totul în-tâmplător. Când ne-ntâlneam, mă apuca un sentiment căruia pot să-i spun doar „previnovăție”: convingerea că Veronica avea să zică sau să întreprindă ceva care să mă facă să mă simt vinovat cum scrie la carte. Dar n-a catadicsit niciodată să-mi vorbească, așa că temerea s-a destrămat încetul cu încetul. Și mi-am spus că nu am de ce să mă simt vinovat: amândoi eram cvasiadulți, răspundeam de propriile fapte și intraserăm de bunăvoie într-o relație care nu mersese. Nimeni nu rămăsese gravid, nimeni nu fusese omorât.

În a doua săptămână din vacanța de vară, a sosit o scrisoare cu timbru de Chislehurst. Am studiat caligrafia necunoscută de pe plic, cu multe bucle și vag neglijentă. O mână de femeie: mama ei, fără îndoială. Încă un puseu de previnovăție: poate că Veronica suferise o cădere nervoasă, slăbise mult și semăna și mai bine cu o anorexică. Sau poate că făcuse peritonită și mă chema de pe patul de spital. Sau poate că... însă până și eu mi-am dat seama că astea erau năzărelor egocentrice. Scrisoarea era într-adevăr de la mama Veronicăi; era scurtă și, spre mirarea mea, câtuși de puțin acuzatoare. Îi părea rău să afle că ne despărțiserăm și era convinsă că aveam să găsim pe cineva mai potrivit. Dar n-a părut să dea de înțeles că sunt un nemernic care merită pe cineva la fel de imoral. Ba aș spune că sugera chiar opusul: că scăpasem dintr-o poveste neplăcută și că-mi dorea tot binele. Aș vrea să fi păstrat scrisoarea, fiindcă mi-ar fi servit drept probă, drept element de coroborare. În loc de asta, singura dovadă provine din felul în care îmi aminteam de-o femeie nepăsătoare și destul de elegantă, care a spart un ou, mi-a gătit un altul și mi-a spus să nu înghit măgăriile fiică-sii.

M-am întors la Bristol pentru ultimul an. Fata potrivit de înaltă, care purta tocuri, s-a arătat mai puțin interesată decât îmi închipuisem, așa că m-am concentrat asupra lucrului. Mă îndoiam că am o minte care să-mi aducă note maxime, dar eram hotărât să obțin măcar 2:1⁶. Vineri seara îmi îngăduiam câte-un răgaz la cârciumă. Într-o seară, o fată cu care stătusem de vorbă s-a întors acasă cu mine și-a rămas peste noapte. Totul a fost agreabil de incitant și de eficient, însă după aceea niciunul dintre noi n-a mai încercat să dea de celălalt. Atunci m-am gândit la asta mai puțin decât acum. Mă aștept ca un asemenea comportament de relaxare să li se pară absolut banal generațiilor de după – atât în ziua de azi, cât și atunci; în fond, „atunci” nu însemna anii '60? Ba da, însă, cum am spus, asta în funcție de unde te aflai și de cine erai. Dacă-mi e permisă o mică lecție de istorie: majoritatea oamenilor au trăit experiența anilor '60 abia în anii '70. Ceea ce însemna, logic, că majoritatea oamenilor din anii '60 încă trăiau experiența anilor '50 – sau, în cazul meu, crâmpie din ambele decenii, unele lângă altele. Motiv pentru care lucrurile arătau destul de confuz.

Logica – da, unde e logica? Unde se află ea, de pildă, în momentul următor al povestirii mele? Pe la jumătatea ultimului an, am primit o scrisoare de la Adrian. Ăsta devenise un lucru din ce în ce mai rar, din cauză că amândoi trăgeam din greu pentru examenele finale. De la Adrian lumea aștepta, firește, nota maximă. Și pe urmă? O activitate postuniversitară, probabil, urmată de un post de cadru universitar sau un angajament într-un domeniu de interes public, unde inteligența și simțul răspunderii aveau să-i fie fructificate din plin. Cineva mi-a spus odată că

⁶ A doua dintre treptele de notare din învățământul universitar britanic (n. tr.).

domeniul funcționarilor publici (sau cel puțin eșalonul superior) oferă un mediu de muncă fascinant, fiindcă trebuia să iei mereu decizii de ordin moral. Poate că așa ceva i s-ar fi potrivit lui Adrian. Cu siguranță, nu-l vedeam om de societate sau aventuros decât din punct de vedere intelectual, bineînțeles. Nu era genul de persoană dornică să-și vadă numele sau mutra în ziare.

Ați ghicit, probabil, că tot amân să vă povestesc partea următoare. În regulă: Adrian mi-a spus că-mi scrisese ca să-mi ceară voie să iasă cu Veronica.

Da, de ce cu ea și de ce atunci? Ba mai mult, de ce să ceară voie? De fapt, ca să fiu fidel propriei memorii, în măsura în care așa ceva e cu adevărat posibil (căci n-am păstrat nici scrisoarea asta), mi-a spus că el și Veronica ies deja împreună – o stare de lucruri care fără îndoială că mi-ar fi ajuns la urechi mai devreme sau mai târziu; prin urmare, părea preferabil să aflu direct de la el. Mi-a mai scris că, deși vestea m-ar fi putut surprinde, speră s-o înțeleg și s-o accept, fiindcă, în caz contrar, prietenia noastră l-ar fi obligat să-și reconsidere faptele și hotărârile. Și, în fine, că Veronica fusese de acord ca el să scrie scrisoarea – mai mult, că fusese parțial sugestia ei.

După cum vă închipuiți, mi-a mers la inimă partea cu scrupulele lui morale – asta însemnând că, dacă eu eram de părere că se încălcase vreun cod cavaleresc venerabil sau, și mai bine, vreun principiu modern al eticii, el se obliga, în mod firesc și logic, să n-o mai fută pe Veronica. Asta presupunând că Veronica nu-l învârtea și pe el pe degete cum mă învârtise pe mine. Mi-a plăcut, de asemenea, ipocrizia unei scrisori al cărei sens nu fusese doar să-mi comunice un lucru pe care poate că oricum nu l-aș fi aflat niciodată (sau l-aș fi aflat abia după mult timp), ci și

să-mi arate pe cine alesese Veronica în locul meu: pe prietenul cel mai inteligent și, pe deasupra, om de Cambridge, la fel ca Fratele Jack. Și totodată să-mi atragă atenția că ea stă la pândă, în caz că am de gând să mă ntâlnesc cu Adrian – ceea ce-a avut efectul (scontat) de-a mă convinge să nu mă ntâlnesc cu el. Binișor, pentru o zi sau o noapte de lucru. Încă o dată, trebuie să insist că așa interpretez acum ce s-a întâmplat atunci. Mai bine zis, așa îmi amintesc acum felul în care am interpretat cele petrecute atunci.

Dar cred că am instinct de supraviețuire, de autoconservare. Poate că ăsta numea Veronica lașitate, iar eu, împăciuatorism. Oricum, ceva m-a avertizat să nu mă implic – cel puțin, nu acum. Am luat ilustrata cea mai la îndemână – una a Podului Suspendat de la Clifton – și am scris pe verso: „Ca urmare a primirii epistolei tale din data de 21, subsemnatul are onoarea să-ți transmită cele mai bune gânduri și ține să se consemneze că totul e absolut în regulă din punctul lui de vedere, bătrâne.” Stupid, dar neechivoc; și deocamdată suficient. Aveam să mă prefac – mai ales față de mine însumi – că povestea asta nu mă afectează deloc. Aveam să trag tare cu învățatul, să-mi suspend emoțiile, să nu mă mai întorc cu nimeni acasă de la cârciumă, să mă masturbez cât și când e nevoie și să mă asigur că iau nota meritată. Le-am făcut pe toate (și, da, am luat 2:1).

Am mai rămas câteva săptămâni după ce mi-am terminat examenele, m-am lipit de un alt grup, am băut sistematic, am prizat un pic de cocaină și aproape că nu m-am mai gândit la nimic. În afară de cuvintele pe care mi-am închipuit că i le-a spus Veronica lui Adrian despre mine.

(„Mi-a răpit fecioria și imediat după aia m-a lăsat. Așa că, la drept vorbind, a fost un fel de viol, înțelegi?”) Mi-am imaginat cum se dă bine pe lângă el – asistasem la primele manevre – și cum îl măgulește, mulându-se pe așteptările lui. Cum am spus, Adrian nu era un om de lume, cu toate realizările lui universitare. De aici și tonul pedant al scrisorii lui, pe care am recitit-o un timp cu o frecvență autocompătimitoare. Când, în cele din urmă, i-am răspuns cum se cuvine, n-am folosit nimic din stupizenia aia de limbaj „epistolar”. Din câte țin minte, i-am spus exact ce cred despre scrupulele lor morale reunite. De asemenea, l-am sfătuit să fie prudent, fiindcă, după părerea mea, Veronica suferise o traumă cu mult timp în urmă. Pe urmă i-am urat succes, i-am ars scrisoarea în grătarul gol al sobei (melodramatic, de acord, dar aici invoc tinerețea pe post de circumstanță atenuantă) și am decis să-i scot pe amândoi din viața mea definitiv.

Cum adică „traumă”? Mersesem pe ghicite, atâta tot; nu aveam nicio dovadă concretă. Dar ori de câte ori mă întorceam la weekendul ăla nefericit, îmi dădeam seama că nu fusese vorba doar despre un tânăr destul de naiv, care nu se simțise în largul lui în mijlocul unei familii de condiție mai bună și mai versate din punct de vedere social. Fusese vorba și despre asta, firește. Dar am simțit o complicitate între Veronica și tatăl ei cu mers apăsător și mână grea, care m-a tratat ca pe-un produs sub standard. Și o alta între Veronica și Fratele Jack, pe care ea îl considera, în mod evident, fără egal din punctul de vedere al vieții și conduitei: Jack a fost judecătorul numit din oficiu când Veronica m-a evaluat public întrebând – iar întrebarea devine tot mai condescendentă, cu fiecare

rostire – „Merge, nu?”. Pe de altă parte, n-am observat absolut nicio complicitate cu mama ei, care fără îndoială că a tratat-o la adevărata valoare. Cum a ajuns doamna Ford să aibă ocazia inițială de-a mă preveni cu privire la fiica ei? Fiindcă în dimineața aceea – prima de după sosirea mea – Veronica le spusese tuturor că voiam să lenevesc în pat și plecase cu tatăl și cu fratele ei. Nu existase niciun schimb de replici între noi care să justifice o asemenea scorneală. Nu mi-a plăcut niciodată să lenevesc în pat. Nu-mi place nici măcar acum.

Când i-am scris lui Adrian, n-am știut nici eu prea bine ce anume însemna „traumă”. Iar acum, după atâta amar de viață, zău dacă sunt mult mai lămurit. Soacra mea (care, din fericire, nu face parte din poveste) n-a avut o părere grozavă despre mine, dar cel puțin a fost sinceră, cum era aproape mereu. Ea a remarcat cândva – când la știrile de la televiziune și din ziare a apărut al nu știu câtelea caz de copil supus abuzurilor – „Cred că am fost supuși cu toții abuzurilor”. Sugerez cumva că Veronica a fost victima a ceea ce astăzi se numește „comportament necorespunzător” – un rânjel duhnind a bere din partea tatălui, la ora de făcut baie sau la ora de nani, ceva mai mult decât o hârjoană nevinovată cu fratele? De unde să știu? A existat cumva vreun moment primar al pierderii, vreun refuz al iubirii când era mai mare nevoie de ea, vreun schimb de replici auzit din greșeală, în urma căruia copilul să fi conchis că... Încă o dată, nu știu. Nu am dovezi – circumstanțiale sau documentare. Dar țin minte ce-a spus Moș Joe Hunt când a avut divergența cu Adrian: că stările mintale pot fi deduse din fapte. Asta, în istorie – la Henric al VIII-lea și la ceilalți. Cred că în viața personală problema se pune invers: faptele trecute pot fi deduse din stările mintale prezente.

Chiar cred că suferim cu toții traume, într-un fel sau altul. Și cum ar putea fi altfel, în afară de cazul când am trăi într-o lume de părinți, frați, vecini și companioni perfecți? Iar pe urmă vine întrebarea de care depind extrem de multe, legată de felul în care reacționăm la traume: dacă le recunoaștem sau le reprimăm și în ce fel ne afectează asta în relațiile cu ceilalți. Unii recunosc traumele și încearcă să le atenueze; alții își petrec viața străduindu-se să-i ajute pe cei care au trecut prin traume; și mai există și cei a căror preocupare principală este să evite cu orice preț alte traume posibile. Aceștia din urmă sunt necruțători și trebuie să-i abordăm cu mare precauție.

Ați putea crede că toate astea sunt aiureli – aiureli cu iz de predică și rol autojustificativ. Ați putea crede că m-am purtat cu Veronica așa cum se poartă masculul nepriceput tipic și că toate „concluziile” mele sunt reversibile. De exemplu, „După ce ne-am despărțit s-a culcat cu mine” se transformă ușor în „După ce s-a culcat cu mine, m-am despărțit de ea”. Ați mai putea crede că familia Ford era o familie normală, din clasa de mijloc a Angliei, căreia i-am pus în cârcă aiurea niște false teorii despre traume; și că, în loc să se arate preocupată cu tact în numele meu, doamna Ford trăda o gelozie indecentă față de propria fiică. Ba chiar mi-ați putea cere să-mi aplic această teorie mie însumi și să explic ce traumă suferisem cu mult timp în urmă și care ar putea fi consecințele ei: de pildă, în ce fel ar putea să-mi afecteze onestitatea și autenticitatea. Drept să vă spun, nu sunt sigur că pot să răspund.

N-am așteptat și nici n-am primit vreun răspuns de la Adrian. Iar acum perspectiva de-a mă întâlni doar cu Alex și Colin devenise mai puțin atrăgătoare. După ce

fuseserăm trei, iar apoi patru, cum mai era posibil să ne-ntoarcem la trei? În cazul în care ceilalți voiau să-și facă un grup al lor, n-aveau decât. Eu aveam nevoie să-mi văd de viața mea. Ceea ce am și făcut.

Unii dintre colegii mei de promoție au intrat în serviciile internaționale de voluntariat și-au plecat în Africa, unde-au fost profesori și-au construit ziduri de pământ; eu n-am avut o chemare atât de înaltă. În plus, pe vremea aceea ajungeai cumva să presupui că o diplomă cumsecade o să-ți asigure o slujbă cumsecade, mai devreme sau mai târziu. *Ti-yi-yi-me is on my side, yes it is*, lălăiam atunci, în duet cu Mick Jagger, învârtindu-mă de unul singur în camera mea de student. Așa că, lăsându-i pe alții să se pregătească să devină medici sau avocați și pentru a susține examene de intrare în corpul funcționarilor publici, am plecat în State și-am fost prin tot felul de locuri timp de șase luni. Am servit la masă, am vopsit garduri, m-am ocupat de grădinărit și-am făcut livrări de mașini în câteva țări. În anii aceia de dinainte de telefoanele mobile, e-mail și Skype, călătorii depindeau de rudimentarul sistem de comunicații cunoscut sub denumirea de „carte poștală”. Celelalte metode – convorbirea telefonică interurbană sau telegrama – erau marcate cu „Doar în caz de urgență”. Așa că părinții m-au condus pe drumul spre necunoscut, iar buletinele lor de știri despre mine s-au văzut limitate la „Da, a ajuns cu bine”, „Ultima dată când am primit vești era în Oregon” și „Așteptăm să se-ntoarcă peste câteva săptămâni”. Nu spun că era neapărat mai bine și cu atât mai puțin că era un lucru care-ți întărește caracterul; ci pur și simplu că, în cazul meu, mi-a fost de folos că părinții n-au avut acces electronic imediat la mine, revărsând neliniști și prognoze meteo pe termen lung, prevenindu-mă împotriva inundațiilor, epidemiilor și psihopațiilor care le făceau felul turiștilor cu rucsacuri în spate.

Cât timp am stat acolo am cunoscut o fată: Annie. Era americană și călătorea dintr-un loc în altul, ca mine. Ne-am prins toartă-n toartă, ca s-o citez, și am petrecut trei luni împreună. Purta cămăși cadrilate, avea ochi verzi-cenușii și un aer prietenos; am devenit amănți ușor și repede; nu-mi venea să cred ce noroc avusesem. Și la fel de greu îmi venea să cred cât de simplu era: să te împrietenești și să te culci cu cineva, să râzi, să bei și să prizezi cocaină împreună, să vezi o părticică de lume lângă celălalt – iar pe urmă să te desparți fără reproșuri și învinovățiri. „Cum am luat, așa am dat”, a spus Annie și a vorbit serios. Mai târziu, privind în urmă, m-am întrebat dacă nu cumva o parte din mine fusese șocată tocmai de lejeritatea asta, dacă nu cumva avea nevoie de mai multe complicații, care să fie dovezi de... ce? De profunzime? De seriozitate? Deși, Dumnezeu știe, poți să ai, în schimb, complicații și greutate fără profunzime sau seriozitate. Mult mai târziu, m-am trezit întrebându-mă de asemenea dacă formula „cum am luat, așa am dat” nu este o modalitate de-a pune o întrebare și de-a căuta un răspuns anume, pe care nu eram în stare să-l dau. Mă rog, acum lucrurile astea contează mai puțin. Annie a făcut parte din povestea mea, dar nu din povestea asta.

Părinții s-au gândit să ia legătura cu mine când s-a întâmplat, dar habar n-aveau unde sunt. Îmi închipui că, într-o situație cu adevărat urgentă – prezența cerută la căpătâiul mamei muribunde –, Foreign Office-ul ar fi contactat ambasada din Washington, care ar fi informat autoritățile americane, care le-ar fi cerut forțelor de poliție din toată țara să caute un englez vesel și ars de soare, ceva mai sigur pe sine decât se dovedise la intrarea în țară. În ziua de azi, e nevoie de un simplu SMS.

Când am ajuns acasă, mama, care își pudrase obrazii, m-a prins într-o îmbrățișare zdravănă, m-a trimis să fac baie și mi-a pregătit ceea ce încă trecea drept „masa mea preferată”, pe care am acceptat-o ca atare, fiindcă nu apucasem să-i fac o reactualizare a preferințelor mele gastronomice. Pe urmă mi-a înmânat puținele scrisori care sosiseră în absența mea.

— Ar fi bine să le deschizi întâi pe alea două.

Scrisoarea de deasupra conținea un mesaj scurt de la Alex. „Dragă Tony”, scria în mesaj, „Adrian a murit. S-a sinucis. Am sunat-o pe mama ta, care mi-a spus că nu știi unde ești. Alex.”

— Căcat, am spus, vorbind urât pentru prima oară în fața părinților.

— Îmi pare rău, băiete.

Comentariul tatălui meu n-a părut chiar de nota zece. M-am uitat la el și m-am trezit întrebându-mă dacă nu cumva calviția e moștenire sau o să fie.

După una dintre acele tăceri care se lasă, altfel de la o familie la alta, mama a întrebat:

— Crezi c-a făcut-o fiindcă era prea inteligent?

— Nu am statisticile care leagă inteligența de sinucidere, am răspuns.

— Da, Tony, dar știi ce-am vrut să spun.

— Ei bine, nu, chiar nu știu.

— Mă rog, să reformulez: ești băiat deștept, dar nu atât de deștept, încât să faci așa ceva.

M-am uitat la ea fără să mă gândesc la nimic. Interpretând greșit tăcerea mea drept încurajare, a continuat:

— Dar cred că, dacă ești foarte deștept, există lucruri care te pot întoarce pe dos, în cazul în care n-ai mare grijă.

Ca să evit o discuție în contradictoriu pornind de la teoria asta, am deschis cea de-a doua scrisoare de la Alex. Spunea că Adrian lucrase foarte eficient și lăsase o listă completă a motivelor. „Hai să ne întâlnim și să stăm de vorbă. E bine în barul Hotelului Charing Cross? Sună-mă. Alex.”

Am despachetat, mi-am revenit, mi-am povestit drumurile și m-am obișnuit din nou cu obiceiurile și mirosurile, cu micile plăceri și marile plictiseli ale vieții de-acasă. Dar mintea mi se întorcea întruna la toate discuțiile profund nevinovate pe care le provocaserăm când se spânzurase Robson în pod, înainte ca viețile noastre să înceapă cu adevărat. Ni se păruse autoevident în plan filozofic că sinuciderea este dreptul fiecărui om liber: un act logic, când ești în fața unei boli terminale sau a senilității; unul eroic, când înfrunți tortura sau moartea evitabilă a cuiva; și unul strălucitor, în furia iubirii dezamăgite (vezi Marea Literatură). Gestul de o abjectă mediocritate al lui Robson nu intrase în niciuna dintre aceste categorii.

Iar categoriile nu erau valabile nici pentru Adrian. În scrisoarea pe care-o lăsase procurorului, el își explicase raționamentul: că viața este un dar oferit fără să-l fi cerut nimeni; că omul care gândește are datoria filozofică de-a cerceta atât natura vieții, cât și condițiile ei implicite; și că dacă acest om se hotărăște să renunțe la darul necerut,

este o îndatorire morală și umană să acționezi pe baza consecințelor acelei decizii. Practic, expunerea se încheia cu un QED. Adrian îi ceruse procurorului să-i facă public punctul de vedere, iar oficialul se conformase.

În cele din urmă, am întrebat:

— Cum a făcut-o?

— Și-a tăiat venele în baie.

— Dumnezeu! Cam... grecesc, nu? Sau asta era cucuta?

— Este mai degrabă de-o exemplaritate romană, aș spune. Deschiderea venelor. Plus c-a știut cum s-o facă. Trebuie să tai în diagonală. Dacă tai perpendicular, poți să-ți pierzi conștiința, rana se închide și ai dat greș.

— Dar poate că, în loc de asta, te-neci.

— Chiar și așa, e de premiul doi, a spus Alex. Iar Adrian ar fi vrut premiul întâi.

Alex avea dreptate: note de primă mână, sinucidere de primă mână.

Se omorâse într-un apartament pe care-l împărțea cu doi colegi de la masterat. Ceilalți plecaseră în weekend, așa că Adrian avusese timp berechet să se pregătească.

Redactase scrisoarea către procuror, fixase pe ușa de la baie un anunț pe care scria „NU INTRAȚI – CHEMAȚI POLIȚIA – ADRIAN”, dăduse drumul apei în cadă, încuiase ușa, își tăiasse încheieturile în apa fierbinte și murise din cauza sângerărilor. Fusesse găsit după o zi și jumătate.

Alex mi-a arătat o tăietură din *Cambridge Evening News*. „Moartea tragică a unui tânăr «promițător».” Probabil că

aveau titlul pregătit tot timpul. Verdictul pronunțat după ancheta Procuraturii a fost că Adrian Finn (22 de ani) se sinucisese „din cauză că echilibrul lui mintal era perturbat”. Îmi amintesc acum cât de mult mă enervase formularea aceea convențională: aș fi jurat că mintea lui Adrian era singura al cărei echilibru nu avea să se piardă niciodată. Dar, după oamenii legii, dacă te sinucizi, ești, prin definiție, nebun, cel puțin în perioada în care comiți gestul. Legea, societatea și religia afirmau la unison că e imposibil să fii întreg la minte și sănătos și să te sinucizi. Cine știe, poate că autoritățile se temeau că argumentele sinuciderii pot pune la îndoială natura și valoarea vieții, așa cum erau ele organizate de statul care-l plătea pe procuror. Și-atunci, din moment ce erai declarat temporar nebun, se presupunea că și motivele pentru care te sinucideai țineau tot de nebunie. Așa că mă îndoiesc că a fost cineva foarte atent la argumentele lui Adrian, cu trimerile lui la filozofi antici și moderni, despre superioritatea actului intervenționist în fața pasivității nedemne a celor care pur și simplu lasă viața să li se întâmple.

Adrian prezentase scuze poliției pentru deranjul provocat și-i mulțumise procurorului pentru că-i făcuse publice ultimele cuvinte. Cerase, de asemenea, să fie incinerat, iar cenușa să-i fie împrăștiată, dat fiind că distrugerea rapidă a corpului era o altă opțiune activă a filozofului și, oricum, preferabilă așteptării la orizontală a descompunerii naturale în pământ.

— Ai fost? La înmormântare?

— N-am fost invitat. Nici Colin. A fost o chestie în familie și-atât.

— Ce părere-avem?

— Presupun că e dreptul familiei.

— Nu, nu despre asta. Despre motive.

Alex a sorbit o dată din bere.

— Nu mă puteam hotărî dacă-i afurisit de impresionant sau o pierdere afurisit de mare.

— Și? Te-ai hotărât?

— Mă rog, ar putea fi ambele.

— Lucrul de care nu-mi dau *eu* seama, am spus, este dacă e ceva rotund și autosuficient – nu mă gândesc la un lucru egocentric, ci la unul care-l implică doar pe Adrian – , sau ceva care conține o critică implicită a tuturor celorlalți. A noastră.

M-am uitat la Alex.

— Mă rog, ar putea fi și una, și alta.

— Nu mai repeta chestia asta.

— Mă întreb ce părere-au avut profesorii lui de filozofie. Și dacă s-au simțit răspunzători în vreun fel. Până la urmă, lucrul de care s-au ocupat a fost mintea lui.

— Când l-ai văzut ultima dată?

— Cam cu trei luni înainte să moară. Exact pe locul pe care stai. De-aia am și sugerat să ne vedem aici.

— Înseamnă că se ducea la Chislehurst. Cum ți s-a părut?

— Voios. Fericit. Cum era de obicei, dar parcă și mai și. Când ne-am luat rămas-bun, mi-a spus că s-a îndrăgostit.

Cățeaua, mi-am zis. Dacă exista o femeie în toată lumea de care un bărbat să se îndrăgostească și să creadă totuși că viața merită refuzată, femeia aceea era Veronica.

— Ce-a spus despre ea?

— Nimic. Știi cum era.

— Ți-a zis că i-am scris o scrisoare în care i-am spus că-l bag în mă-sa?

— Nu, dar nu mă miră.

— Ce anume? C-am scris-o sau că nu ți-a zis?

— Mă rog, ar putea fi ambele.

I-am dat un pumn în joacă lui Alex, cât să-și verse berea.

Acasă, deși încă nu avusesem timp să mă gândesc la tot ce auzisem, a trebuit să parez întrebările maică-mii.

— Ce-ai aflat?

I-am spus câte ceva despre cum se petrecuseră lucrurile.

— Cred c-a fost foarte neplăcut pentru bieții polițiști. Trebuie să facă o mulțime de chestii. A avut necazuri cu vreo fată?

O parte din mine ar fi vrut să-i spună „Bineînțeles, doar ieșea cu Veronica”. În loc de asta, m-am mulțumit să răspund:

— Alex mi-a zis că era fericit când s-au văzut ultima oară.

— Și-atunci, de ce-a făcut-o?

I-am oferit versiunea scurtă a versiunii scurte, omițând numele filozofilor relevanți. Am încercat să explic figura cu refuzarea unui dar necerut, să vorbesc despre acțiune *versus* pasivitate. Mama a încuviințat din cap cât timp m-a ascultat.

— Vezi? Am avut dreptate.

— Cum așa, mamă?

— Chiar *era* prea inteligent. Dacă ești atât de inteligent, poți să te convingi singur de orice. Pur și simplu te desparți de bunul-simț. Propria minte l-a scos de pe șine, de-asta a făcut-o.

— Da, mamă.

— E tot ce ai de spus? Adică ești de acord?

Să mă abțin de la răspuns a fost singura soluție ca să-mi păstrez cumpătul.

Am petrecut următoarele câteva zile încercând să privesc moartea lui Adrian din toate unghiurile. Deși nu puteam să mă aștept să primesc și eu o scrisoare de adio, am fost dezamăgit în legătură cu Alex și Colin. Și ce aveam să gândesc despre Veronica de-acum încolo? Adrian o iubea, dar se sinucisese – cum putea fi explicat așa ceva? Pentru cei mai mulți dintre noi, prima experiență a iubirii, chiar dacă e nereușită – poate *mai cu seamă* dacă e nereușită –, te asigură că există, iată, un lucru care validează, care răzbună viața. Și, deși anii de după ar putea să schimbe acest punct de vedere, până când unii dintre noi renunță cu totul la lucrul acela, când iubirea lovește pentru prima dată, nu se compară cu nimic, așa e? De acord?

Însă Adrian n-a fost de acord. Poate că, dac-ar fi fost o altă femeie... sau poate nu – Alex depusese mărturie despre exaltarea lui Adrian ultima dată când se văzuseră. Se întâmplase oare ceva cumplit în lunile care trecuseră de-atunci? Dar, dacă da, cu siguranță că Adrian ar fi spus. În grupul nostru, el era căutătorul adevărului și filozoful: motivele lui declarate erau unele și aceleași cu motivele reale.

Cât despre Veronica, am trecut de la învinovățirea ei fiindcă nu izbutise să-l salveze pe Adrian la compătimirea ei: își schimbase triumfător partenerul cu altul mai de soi și uite ce se-ntâmplase. Era cazul să-i prezint condoleanțe? Dar m-ar crede ipocrit. Dac-ar fi să iau legătura cu ea, fie nu mi-ar răspunde, fie ar răsuci cumva lucrurile în așa fel încât aș sfârși incapabil să gândesc corect.

În cele din urmă, m-am trezit gândind corect. Altfel spus, înțelegând motivele lui Adrian, respectându-le și admirându-l. Avea o minte mai bună și un temperament mai riguros decât mine; gândea logic, iar apoi acționa pornind de la concluzia gândirii lui logice. Pe când cei mai mulți dintre noi fac, bănuiesc, exact pe dos: luăm o hotărâre instinctivă, după care construim infrastructura de argumente care s-o poată justifica. Iar rezultatului îi spunem bun-simț. Am considerat gestul lui Adrian o critică subînțeleasă a noastră, a celorlalți? Nu. Sau cel puțin sunt sigur că nu asta a avut de gând. Adrian putea să-i atragă pe oameni, dar nu s-a comportat niciodată ca și cum și-ar fi dorit discipoli; credea în ideea că fiecare trebuia să gândească pentru el. Ar fi putut „să se bucure de viață”, așa cum fac sau încearcă să facă cei mai mulți dintre noi? Posibil; sau poate c-ar fi simțit vinovăție și remușcări din cauza neputinței de a-și armoniza acțiunile cu argumentele.

Și nimic din cele de mai sus nu schimbă faptul că toată povestea încă era, așa cum spusese Alex, o pierdere afurisit de mare.

Un an mai târziu, Colin și Alex au sugerat să ne vedem. La comemorarea morții lui Adrian, ne-am întâlnit toți trei să bem ceva la Hotelul Charing Cross, iar pe urmă am mâncat la un restaurant indian. Am încercat să ne evocăm și să ne sărbătorim prietenul. Ne-am amintit cum îi spusese lui Moș Joe Hunt că rămăsese șomer și cum îl informase pe Phil Dixon în legătură cu Eros și Thanatos. Ne transformam deja trecutul în anecdotă. Ne-am adus aminte cum am ovaționat anunțul că Adrian câștigase o bursă la Cambridge. Ne-am dat seama că, deși venise în vizită la toți, niciunul dintre noi nu fusese la el acasă; și că nu știam – oare întrebaserăm vreodată? – cu ce se ocupă tatăl lui. Am toastat pentru el cu vin în barul hotelului și cu bere la sfârșitul cinei. Afară, ne-am bătut reciproc pe umăr și am jurat să repetăm comemorarea în fiecare an. Însă viețile noastre se îndreptau deja în direcții diferite, iar amintirea comună, care era Adrian, nu era suficientă ca să ne țină laolaltă. Poate că absența misterului din moartea lui însemna o clasare mai ușoară a cazului. Aveam să-l ținem minte toată viața, desigur. Însă moartea lui a fost mai degrabă exemplară decât „tragică” – cum insistase inertțial ziarul din Cambridge –, așa că Adrian s-a retras din preajma noastră destul de repede, fixat într-un loc precis în timp și în istorie.

Între timp, am plecat de-acasă și-am intrat într-un program de pregătire pentru managementul artistic. Pe urmă

am cunoscut-o pe Margaret; ne-am căsătorit, iar după trei ani s-a născut Susie. Am cumpărat o căsuță cu o ipotecă mare, iar eu am început să fac zilnic naveta la Londra. Programul de pregătire s-a transformat într-o carieră pe termen lung. Viața decurgea normal. Un englez a spus cândva că mariajul e o masă lungă și plicticoasă, la care budinca se servește la început. Cred că e un punct de vedere mult prea cinic. Mi-a plăcut propria căsnicie, dar poate c-a fost prea cuminte – prea pașnică – pentru propriul meu bine. După doisprezece ani, Margaret s-a cuplat cu un tip care avea un restaurant. Individul nu mi-a plăcut – și nici mâncarea lui –, dar era de așteptat, nu? Susie ne-a fost încredințată în custodie și mie, și ei. Din fericire, fata n-a părut prea afectată de despărțire și, acum îmi dau seama, nu i-am aplicat niciodată teoria traumelor pe care-o elaborasem la un moment dat.

După divorț am mai avut câteva relații, dar nimic serios. Îi spuneam întotdeauna lui Margaret când aveam o prietenă nouă. La vremea aceea, așa mi s-a părut firesc. Acum, mă întreb uneori dac-a fost o încercare de-a o face geloasă sau poate un gest de autoapărare, o modalitate de-a împiedica noua relație să devină prea serioasă. De asemenea, în viața mea mai golită, mi-au venit diverse idei cărora le-am spus „proiecte” – poate ca să le fac să pară fezabile. Nu s-a concretizat niciunul dintre ele. Mă rog, nu contează; nici nu joacă vreun rol în povestea mea.

Susie a crescut, iar oamenii au început să-i spună Susan. Când avea douăzeci și patru de ani, am însoțit-o la oficiul de stare civilă. Ken e medic; acum au împreună doi copii, un băiat și-o fată. Fotografiile lor, pe care le am în portofel, îi arată întotdeauna mai tineri decât sunt în realitate. Presupun că e ceva normal și, cu atât mai mult, „autoevident în plan filozofic”. Dar te trezești repetând

„Uluitor ce repede cresc, nu?”, când, de fapt, te gândești: acum timpul trece mai repede pentru mine.

Al doilea soț al lui Margaret nu s-a dovedit suficient de pașnic: s-a combinat cu cineva care semăna destul de bine cu ea, dar era cu cei zece ani decisivi mai tânără. Am rămas în relații bune cu Margaret; ne întâlnim la evenimentele din familie și uneori luăm prânzul împreună. O dată, după un pahar sau două, Margaret a devenit sentimentală și-a sugerat c-am putea începe să trăim iar împreună. S-au văzut și lucruri mai ciudate, așa mi-a spus. Fără îndoială că s-au văzut, dar între timp eu ajunsesem să mă obișnuiesc cu anumite tabieturi și să-mi placă singurătatea. Sau poate că pur și simplu nu sunt destul de ciudat ca să fac așa ceva. O dată sau de două ori am vorbit despre o vacanță împreună, dar cred că fiecare s-a așteptat să se ocupe celălalt de planificare, bilete și rezervare la hotel. Așa că n-am mai făcut-o.

Acum sunt pensionar. Am un apartament și bunuri. Păstrez legătura cu câțiva amici de pahar și am câteva prietene – la modul platonice, bineînțeles. (Și nici ele nu fac parte din poveste.) Sunt membru al societății de istorie locale, deși mai puțin entuziasmat decât alții de obiectele pe care le dau la iveală detectoarele de metal. Cu câțiva timp în urmă, m-am oferit voluntar să conduc biblioteca spitalului din localitate; fac turul pavilioanelor livrând, colectând, recomandând. Mă mai scoate din casă și e bine să faci ceva util; în plus, apuc să cunosc alți oameni. Oameni bolnavi, firește; ba chiar și muribunzi. Măcar o să mă orientez mai ușor prin spital când o să-mi vină rândul.

Iar asta se cheamă viață, nu? Câteva împliniri și câteva deziluzii. Pentru mine, a fost interesant, deși nu m-aș plânge și nici n-aș fi uimit dacă altora nu li s-ar părea la

fel. Poate că, într-un fel, Adrian știa ce face. Nu că mi-ar fi dat prin cap să renunț la propria viață, indiferent din ce motiv, să ne-nțelegem.

Am supraviețuit. „A supraviețuit să povestească” – așa spun oamenii, nu? Istoria nu se compune din minciunile învingătorilor, cum l-am asigurat cândva cu lejeritate pe Moș Joe Hunt; acum știu. Ea se compune mai degrabă din amintirile supraviețuitorilor, dintre care cei mai mulți nu sunt nici victorioși, nici înfrânți.

Doi

În a doua parte a vieții, te aștepți să te mai și odihnești, nu? Crezi că ți se cuvine. Eu am crezut, oricum. Însă pe urmă începi să-ți dai seama că nu e treaba vieții să te răsplătească pentru merite.

De asemenea, când ești tânăr, crezi că poți prezice durerile și mohorelile care e posibil să vină odată cu vârsta. Te imaginezi singur, divorțat, văduv; ți-i imaginezi pe copiii care cresc departe de tine, pe prietenii care mor. Ți imaginezi pierderea statutului, pierderea dorinței – și dezirabilitatea. Poți chiar să mergi mai departe și să te gândești la cum o să-ți abordezi propria moarte, care se apropie și pe care, indiferent de anturajul în care te-nvârți, nu poți s-o întâmpini decât singur. Dar toate astea în-seamnă să privești înainte. Ce nu poți să-l faci este să privești înainte și chiar în clipa aceea să te vezi uitându-te înapoi din punctul aflat în viitor. Să afli despre emoțiile noi pe care le-aduce timpul. Să descoperi, de exemplu, că, pe măsură ce numărul de martori ai vieții tale scade, există tot mai puțină coroborare și prin urmare tot mai puține certitudini legate de cine ești sau ai fost. Chiar dacă ai

păstrat cu asiduitate documente – în cuvinte, sunete sau imagini –, e posibil să-ți dai seama că nu erau documentele adecvate. Cum suna citatul pe care avea obiceiul să-l reproducă Adrian? „Istoria e acea certitudine apărută în momentul când imperfecțiunile memoriei se întâlnesc cu inadecvările documentării.”

Citesc în continuare multe cărți de istorie și bineînțeles c-am fost atent la toată istoria oficială din timpul vieții mele – căderea comunismului, doamna Thatcher, 11 Septembrie, încălzirea globală –, cu un amestec normal de teamă, neliniște și optimism precaut. Dar n-am simțit niciodată aceleași lucruri – n-am crezut niciodată cu adevărat în ea – așa cum cred în evenimentele din Grecia, de la Roma, din Imperiul Britanic sau din Revoluția Rusă. Poate că doar mă simt mai în siguranță față de istoria asupra căreia specialiștii au convenit mai mult sau mai puțin. Sau poate că se ivește din nou același paradox: istoria care ni se petrece sub ochi ar trebui să fie cea mai limpede și, cu toate acestea, este cea mai volatilă. Trăim în timp, timpul ne condiționează și ne definește și tot el e chemat să măsoare istoria, nu? Dar, dacă nu putem să înțelegem timpul, dacă nu putem pătrunde misterele ritmului și evoluției sale, ce șansă avem în fața istoriei – chiar și în fața micii noastre părți din istorie, o parte personală și lipsită de documente?

Când suntem tineri, toți cei trecuți de treizeci de ani ne par bătrâni și toți cei trecuți de cincizeci, antici. Iar timpul, prin simpla lui trecere, confirmă că nu ne-am înșelat foarte mult. Acele mici diferențiale de vârstă, atât de importante și de nete când suntem tineri, se erodează. Sfârșim prin a aparține cu toții aceleiași categorii, a non-tinerilor. În ce

mă privește, asta nu m-a preocupat niciodată din cale-afară.

Dar există excepții de la regulă. Pentru unii, diferențialele de timp stabilite în tinerețe nu dispar cu adevărat niciodată: cei „mai mari” rămân „mai mari” chiar când sunt – și unul, și celălalt – niște bătrâni îmbăloșați. Pentru unii, o diferență de cinci luni, să zicem, înseamnă că unul dintre ei se va considera mereu, în mod pervers, mai inteligent și mai informat decât celălalt, indiferent de probele care demonstrează contrarul. Sau poate c-ar trebui să *spun din cauza* probelor care demonstrează contrarul. Tocmai *din cauză* că e foarte clar pentru orice observator că balanța s-a înclinat spre cel puțin mai tânăr, celălalt păstrează prezumția de superioritate cu atât mai riguros. Și cu atât mai nevrotic.

Încă ascult mult Dvorčák, apropo. Nu atât simfoniile, cât cvartetele de coarde, pe care le prefer acum. Dar Ceai-kovski a pornit pe drumul acelor genii care fascinează în tinerețe și păstrează o forță la maturitate, pentru ca mai târziu să pară dacă nu stânjenitoare, în orice caz, mai puțin relevante. Nu vreau să spun că Veronica are dreptate. Nu-i nimic în neregulă cu geniul care poate să-i fascineze pe tineri. Mai degrabă e ceva în neregulă cu tinerii care nu pot fi fascinați de un geniu. Întâmplător, nu cred că muzica din *Un bărbat și o femeie* e o operă de geniu. N-o credeam nici măcar atunci. Pe de altă parte, îmi amintesc uneori de Ted Hughes și zâmbesc la gândul că, de fapt, n-a rămas niciodată fără animale.

Mă înțeleg bine cu Susie. Destul de bine, oricum. Însă generația tânără nu mai simte nevoi și nici măcar obligația să păstreze legătura. Cel puțin, nu în sensul de „a vedea la față”. Un e-mail ajunge pentru tati – păcat că n-a învățat să trimită SMS-uri. Da, acum e pensionar și se agită în continuare cu „proiectele” alea misterioase, deși mă-ndoiesc c-o să termine vreunul, dar măcar îi țin mintea în priză, sunt mai bune decât golful și da, aveam de gând să trecem pe la el săptămâna trecută, dar a intervenit ceva. Sper din suflet să nu facă Alzheimer, de fapt asta-i grija mea cea mai mare, fiindcă, hm, nu prea cred că mami o să-l primească înapoi, nu? Nu: exagerez și răstălmăcesc. Susie nu crede asemenea lucruri, sunt convins. Viața în singurătate are momentele ei de autocompătimire și de paranoia. Susie și cu mine ne înțelegem cum trebuie.

O prietenă de-ale noastre – încă folosesc pluralul din reflex, deși de când am divorțat de Margaret a trecut o perioadă mai lungă decât durata căsniciei noastre – avea un fiu într-o trupă punk rock. Am întrebat-o dacă le ascultase vreunul dintre cântece. A amintit de unul care se numea „Duminică în fiecare zi”. Țin minte că am râs ușurat, văzând că același vechi plictis adolescentin se transmite de la o generație la alta. Și totodată că se folosesc aceleași poante sardonice pentru a se scăpa de el. „Duminică în fiecare zi” – titlul m-a dus cu gândul la propriii mei ani de stagnare și la acea așteptare cumplită a începutului vieții. Am întrebat-o pe prietena noastră care erau celelalte cântece ale trupei. Niciunul, a răspuns ea, ăsta e singurul. Și cum e? am întrebat. Cum adică? Păi cum sună mai departe? N-ai înțeles, nu? a spus ea. *Ăsta* e tot cântecul. Se repetă versul întruna, până când piesa

binevoiește să se termine. Țin minte c-am zâmbit.
„Duminică în fiecare zi” – n-ar fi un epitaf rău, nu?

A fost unul dintre plicurile acelea lungi și albe, cu numele și adresa mea trecute într-un chenar decupabil. Nu știu cum fac alții, dar eu nu mă grăbesc niciodată să le deschid. Cândva, astfel de plicuri însemnau o altă fază dureroasă a divorțului – poate că de asta sunt sceptic când le văd. Acum, e posibil să conțină câte-o adeverință fiscală pentru cele câteva acțiuni extrem de puțin rentabile pe care le-am cumpărat la pensionare sau o solicitare suplimentară de la organizația caritabilă pe care oricum o susțin în mod curent. Așa c-am uitat de el până spre seară, când m-am apucat să-mi strâng toate hârtiile risipite prin apartament – chiar până la ultimul plic – ca să le dau la reciclat. Plicul conținea o scrisoare de la o firmă de avocatură de care nu auzisem în viața mea: Coyle, Innes & Black. O anume Eleanor Marriott scrisese acolo: *Referitor la proprietatea doamnei Sarah Ford (decedată)*. Mi-a trebuit ceva timp să înțeleg.

Trăim cu presupuneri simpliste, nu? De exemplu, că memoria înseamnă evenimente plus timp. Dar e mult mai ciudat decât atât. Cine-a zis că memoria e ce credem c-am uitat? Și s-ar cuveni să fie evident pentru noi toți că timpul nu funcționează ca fixativ, ci mai degrabă ca solvent. Dar nu e convenabil – nu e util – să credem așa ceva; nu ne ajută să ne vedem de viețile noastre; așa că trecem pe lângă.

Mi s-a cerut să-mi confirm adresa și să aduc o fotocopie a pașaportului. Am fost informat că mi se lăsaseră cinci sute de lire și două „documente”. Mi s-a părut foarte nedumeritor. În primul rând, să primesc o moștenire de la un om al cărui prenume ori nu-l știusem niciodată, ori îl uitasem. Iar cinci sute de lire păreau o sumă foarte precisă. Mai mult decât nimic, dar nu foarte mult. Poate că lucrurile ar fi fost logice, dac-aș fi știut când își făcuse doamna Ford testamentul. Deși dac-ar fi fost cu mult timp în urmă, suma echivalentă ar fi acum mult mai mare, ceea ce ar fi și mai puțin logic.

Mi-am confirmat existența, autenticitatea și adresa, anexând dovezi fotocopyate. Am întrebat dacă mi se poate spune data testamentului. Pe urmă, într-o seară, am încercat să readuc la viață weekendul acela umilitor din Chislehurst, de la care trecuseră cam patruzeci de ani. Am căutat un moment, un incident sau o observație care-ar fi putut părea demne de atenție sau răsplată. Însă memoria mea a devenit din ce în ce mai mult un mecanism ce repetă date aparent autentice, abătându-se foarte puțin. Am privit cu atenție în trecut, am așteptat, am încercat să-mi păcălesc memoria și s-o fac să pornească pe altă pistă. Dar degeaba. Eram o persoană care ieșise cu fiica doamnei Sarah Ford (decedată) cam un an, o persoană pe care soțul ei o tratase de sus, privită arogant de fiul ei și manipulată de fiica-sa. Dureros pentru mine pe-atunci, dar fără să fie nevoie de ulterioarele scuze materne, în valoare de cinci sute de lire.

Și, oricum, durerea n-a ținut mult. După cum am spus, am un anumit instinct de autoconservare. Am reușit să mi-o scot pe Veronica din minte și din istorie. Prin urmare, după

ce timpul m-a livrat atât de repede vârstei mijlocii, iar eu am început să văd cum mi se aranjase viața și să mă gândesc la drumurile pe care apucasem, la acele „ce-ar fi fost, dacă...?” adormitoare și subminante, nu m-am surprins niciodată închipuindu-mi – nici la rău și cu atât mai puțin la bine – cum ar fi fost dac-aș fi rămas cu Veronica. Cu Annie, da – cu Veronica, nu. Și n-am regretat niciodată anii alături de Margaret, chiar dac-am divorțat. Cu toate că m-am străduit din greu – ceea ce n-a însemnat foarte mult –, mi s-a întâmplat foarte rar să-mi imaginez o viață profund diferită de cea pe care-o trăisem. Și nu cred că e vorba despre automulțumire; e mai degrabă o lipsă de imaginație, de ambiție sau de altceva. Presupun că adevărul este că, da, nu sunt destul de ciudat ca să nu fi făcut lucrurile pe care le-am făcut până la urmă cu viața mea.

N-am citit scrisoarea avocatei imediat. În schimb, m-am uitat la ambalaj – un plic lung, de calitate, cu numele meu pe el. O caligrafie pe care-o mai văzusem o singură dată în viață, totuși, familiară. Anthony Webster Esq. – felul în care se încheiau elementele superioare și inferioare de prelungire a literelor, cu o înfloritură artistică, m-a dus cu gândul la o persoană pe care-o văzusem doar un weekend. Un om a cărui caligrafie, mai degrabă prin încrederea pe care ți-o inspira decât prin formă, sugera o femeie poate „suficient de ciudată” să facă lucruri pe care eu nu le făcusem. Dar care-ar fi putut fi ele nu aveam de unde să știu și cum să ghicesc. Existau doi centimetri și jumătate de scotch pe partea din față a plicului, în mijloc, spre partea de sus. Mă așteptam să se întindă și în partea din spate, asigurând astfel o nouă sigilare, dar scotchul se tăiase odată ce se deschisese partea superioară a plicului.

Probabil că la un moment dat scrisoarea fusese atașată la altceva.

În cele din urmă, am deschis-o și am citit. „Dragă Tony, mi se pare corect să-ți parvină documentul atașat. Adrian a vorbit întotdeauna călduros despre tine și poate c-o să consideri documentul acesta un memento interesant, deși dureros, al vremurilor de demult. Totodată, îți las o mică sumă de bani. S-ar putea să ți se pară straniu și, drept să-ți spun, nu prea știu de ce-am făcut-o. În orice caz, îmi pare rău pentru felul în care s-a purtat familia mea cu tine atunci, demult, și-ți doresc numai bine, chiar și de dincolo de mormânt. A dumitale, Sarah Ford. P.S. Poate c-o să ți se pară ciudat, dar cred că ultimele luni din viața lui au fost fericite.”

Avocata mi-a cerut coordonatele bancare, astfel încât suma moștenită să-mi poată fi virată direct. A adăugat că-mi trimite și primul dintre „documentele” care-mi fuseseră lăsate. Al doilea se afla încă la fiica doamnei Ford. Asta, mi-am dat seama, explica bucata tăiată de scotch. Doamna Marriott încerca în prezent să obțină și al doilea document. Iar ca răspuns la întrebarea mea, testamentul doamnei Ford fusese redactat cu cinci ani în urmă.

Margaret avea obiceiul să spună că există două tipuri de femei: cele foarte bine conturate și cele care sugerează mister. Și că asta era primul lucru pe care-l simte bărbatul, primul lucru care-l atrage sau nu. Unii bărbați se simt atrași de prima categorie, alții, de cealaltă. Margaret – nu e nevoie să vă spun – era genul bine conturat, dar i se întâmpla uneori să fie invidioasă pe femeile care emanau sau fabricau un aer de mister.

— Îmi plăci așa cum ești, i-am spus odată.

— Dar acum mă știi atât de bine, a răspuns ea.

Eram căsătoriți de șase sau de șapte ani.

— N-ai prefera să fiu un pic mai puțin... cognoscibilă?

— Nu vreau să fii o femeie a misterelor. Cred că n-aș suporta. Fie e doar o fațadă, un joc, o tehnică de prindere a bărbaților în mreje, fie femeia misterelor e un mister și pentru ea însăși, iar asta chiar e cel mai rău lucru.

— Tony, vorbești ca un adevărat om de lume.

— Ei bine, nu sunt, am zis - dându-mi seama, bineînțeles, că mă tachina. N-am cunoscut chiar atâtea femei la viața mea.

— „N-oi ști eu multe despre femei, dar știu ce-mi place”?

— N-am spus asta și nici n-am avut de gând. Dar cred că tocmai fiindcă am cunoscut relativ puține femei, știu ce cred despre ele. Și ce-mi place la ele. Dac-aș cunoaște mai multe, aș fi mai derutat.

— Nici nu știu dacă să fiu măgulită sau nu, a zis Margaret.

Toate astea au fost înainte ca mariajul nostru să aibă de suferit, bineînțeles. Dar n-ar fi durat mai mult, nici dacă Margaret ar fi fost mai misterioasă, vă asigur - și-o asigur și pe ea.

Iar ceva din felul ei de-a fi mi s-a transmis și mie de-a lungul anilor. De exemplu, dacă n-aș fi cunoscut-o, poate c-aș fi intrat într-un răbdător schimb de scrisori cu avocata. Dar nu voiam să aștept cuminte un alt plic cu chenar decupat. În loc de asta, am sunat-o pe doamna

Eleanor Marriott și-am întrebat-o de al doilea document care-mi fusese lăsat.

— Testamentul îl prezintă ca pe un jurnal.

— Un jurnal? Al doamnei Ford?

— Nu. Dați-mi voie să verific numele.

O pauză.

— Adrian Finn.

Adrian! Cum de ajunsese doamna Ford în posesia jurnalului lui Adrian? Dar asta nu era o întrebare pentru avocată.

— Mi-a fost prieten, a fost tot ce-am spus, adăugând după două-trei clipe: Probabil c-a fost atașat la scrisoarea pe care-ați trimis-o.

— Nu pot să fi sigură.

— Dar l-ați văzut de-adevăratelea?

— Nu, nu l-am văzut.

Felul ei de-a vorbi era nu atât necooperant, cât la limita civilizată a precauției.

— A zis Veronica Ford vreun motiv pentru care nu l-a predat?

— A spus că încă nu e pregătită să se despartă de el.

Aha.

— Dar e al meu?

— În mod sigur, v-a fost lăsat prin testament.

Hm. M-am întrebat dacă o exista vreun chițibuș juridic care desparte cele două propoziții.

— Știți cumva cum a... intrat în posesia lui?

— A trăit nu departe de mama ei în ultimii ani, din câte-am înțeles. A spus c-a luat diverse bunuri ca să le păstreze în siguranță. În caz c-ar fi spart cineva locuința. Bijuterii, bani, documente.

— Și e legal?

— Mă rog, ilegal nu e. Și s-ar putea să fie prudent.

Nu păream să facem progrese.

— Ajutați-mă să-nțeleg. Ar fi trebuit să vă predea dumneavoastră documentul, jurnalul acesta. L-ați solicitat, iar ea refuză să vi-l îmâneze.

— Deocamdată, da, așa stau lucrurile.

— Puteți să-mi dați adresa ei?

— Ar trebui să-i obțin aprobarea pentru a face așa ceva.

— Atunci, vreți să fiți amabilă și să-i obțineți aprobarea?

Ați observat că, dacă vorbiți cu un avocat, după un timp nu vă mai exprimați în stilul personal și sfârșiți prin a vă exprima ca el?

Cu cât îți rămâne mai puțin timp în viață, cu atât mai puțin vrei să-l pierzi. E logic, nu? Deși cum anume folosești orele

economisite... mă rog, probabil că ăsta-i un alt lucru pe care n-ați fi putut să-l preziceți în tinerețe. De exemplu, eu petrec mult timp punând lucrurile în ordine – și nu sunt un om dezordonat. Însă este una dintre satisfacțiile mărunte ale vârstei. Am ambiția rânduiei; trimit la reciclat; îmi curăț și-mi zugrăvesc apartamentul ca să-i păstrez valoarea. Mi-am făcut testamentul; iar înțelegerile cu fata, ginerele, nepoții și fosta soție sunt încheiate, deși nu tocmai perfecte. Sau cel puțin așa m-am autoconvins. Am atins o stare de împăciuire, ba chiar de pace. Fiindcă am o relație bună cu obiectele. Nu-mi place mizeria și nu-mi place să las mizerie. Am optat pentru incinerare, dacă vreți să știți.

Așa c-am sunat-o din nou pe doamna Marriott și i-am cerut datele de contact ale celui alt copil al doamnei Ford, John, zis și Jack. Am sunat-o pe Margaret și am invitat-o la prânz. Și am fixat o întâlnire cu propriul avocat. Nu, m-am exprimat prea pretențios. Sunt sigur că Fratele Jack ar avea pe cineva căruia să-i spună „avocatul meu”. În cazul meu, e vorba despre tipul din cartier care mi-a redactat testamentul; are un birouaș deasupra unei florării și pare extrem de eficient. Îmi mai place de el fiindcă n-a încercat să mă tutuiască și nici nu mi-a sugerat să-l tutuiesc eu. Așa că pentru mine e doar J. T. Gunnell și n-are rost să speculați de unde vin inițialele. Știți de ce mi-e groază? Să nu ajung un bătrân internat în spital și să aud niște asistente pe care nu le-am văzut în viața mea spunându-mi „Anthony” sau, și mai rău, „Tony”. Dă-mi voie să-ți vâr chestia asta-n braț, Tony. Mai mănâncă din terci, Tony. Ai făcut mișcare, Tony? Sigur, s-ar putea ca în clipa când o să se petreacă povestea asta, hiperfamiliaritatea asistentelor să fie ultima mea neliniște; dar chiar și-așa.

Am făcut ceva cam ciudat când m-am întâlnit prima oară cu Margaret. Am scos-o pe Veronica din povestea vieții mele. Am susținut că Annie fusese prima mea iubită în adevăratul sens al cuvântului. Știu că majoritatea bărbaților umflă numărul de fete și de contacte sexuale de care-au avut parte; eu am făcut invers. Am tras linie și-am pornit de la zero. Margaret a fost cam nedumerită de startul meu atât de greoi – nu e vorba despre pierderea virginității, ci despre începutul unei relații serioase – , dar totodată, mi-am spus atunci, într-o cântărire. A și zis ceva despre sfiala care-i face pe bărbați atrăgători.

Și mai ciudat a fost că mi-a venit ușor să ofer această versiune a propriei istorii, fiindcă, oricum, tot asta îmi spusese și mie. Perioada petrecută cu Veronica mi s-a părut un eșec – disprețul ei, umilirea mea – și l-am șters din evidențe. Nu păstrasem scrisori, ci doar o poză la care nu mă mai uitaseam de-o veșnicie.

Dar, după un an sau doi de căsnicie, când am simțit că mă mai redresasem și că avem încredere deplină în relația noastră, i-am spus adevărul lui Margaret. M-a ascultat, a pus întrebări pertinente și a înțeles. A cerut să vadă fotografia – cea făcută în Trafalgar Square –, a studiat-o, a încuviințat din cap și n-a făcut niciun comentariu. A fost bine. Nu aveam dreptul să aștept nimic și, în niciun caz, vorbe de laudă pentru fosta iubită. Vorbe pe care, oricum, nu le doream. Voiam doar să lămuresc trecutul și s-o fac pe Margaret să-mi ierte minciuna stranie pe care i-o îndrugasem despre el. Ceea ce a și făcut.

Domnul Gunnell este un bărbat calm și uscățiv, pe care nu-l deranjează tăcerea. În fond, pe clienții lui îi costă la fel de mult ca vorbitul.

— Domnule Webster.

— Domnule Gunnell.

Ne-am „domnit” așa următoarele patruzeci și cinci de minute, timp în care mi-a oferit sfatul de profesionist pentru care plăteam. Mi-a spus că mersul la poliție și încercarea de a-i convinge pe polițiști să acuze de furt o femeie matură, care-și pierduse mama nu de mult, erau, după părerea lui, două lucruri prostești. Ceea ce mi-a plăcut. Nu sfatul, ci felul cum i-a dat glas. „Prostești”: mult mai bine decât „nerecomandabile” sau „inadecvate”. De asemenea, m-a îndemnat să n-o mai bat la cap pe doamna Marriott.

— Avocaților nu le place să-i bați la cap, domnule Gunnell?

— Să spunem că lucrurile stau altfel, dacă persoana care-i bate la cap le e client. Dar, în cazul de față, facturile le plătește familia Ford. Și v-ați mira de cum pot să alunece scrisorile din dosar.

M-am uitat în jur la biroul zugrăvit în crem, cu ghivece, cu rafturi cu literatură juridică, cu reproducerea inofensivă a unui peisaj englezesc și, da, cu fișierele cu dosare. Mi-am întors din nou privirea spre domnul Gunnell.

— Cu alte cuvinte, să nu-i dau voie să-nceapă să creadă că sunt nebun.

— A, n-ar crede niciodată așa ceva, domnule Webster. Iar „nebun” nu face parte din terminologia juridică.

— Ce-ați folosi în loc?

— Am putea conveni asupra lui „vexator”. E suficient de puternic.

— În regulă. Și încă un lucru. Cât durează lichidarea unei proprietăți?

— Dacă totul se face fără poticneli... optsprezece luni, doi ani.

Doi ani! N-aveam de gând să aștept atât de mult ca să pun mâna pe jurnal.

— Mă rog, vă ocupați la început de problema principală, dar întotdeauna există lucruri care trenează. Certificate de acționar pierdute. Armonizarea cifrelor cu cele de la Fisc. Iar uneori scrisorile se rătăcesc.

— Sau alunecă din dosar.

— Și asta, domnule Webster.

— Aveți și alte sfaturi?

— Aș fi atent la folosirea cuvântului „furt”. Ar putea produce o polarizare inutilă a chestiunilor.

— Dar ea nu tocmai asta a făcut? Amintiți-mi termenul juridic pentru situația când un lucru e de domeniul evidenței.

— *Res ipsa loquitur?*⁷

— Țsta e.

Domnul Gunnell s-a oprit.

⁷ Lucrul vorbește de la sine – în lat. în orig. (n. tr.).

— Mă rog, se-ntâmplă destul de rar să am de-a face cu chestiuni de resort penal, dar formula-cheie folosită în cazul furtului este, din câte-mi aduc aminte, „o intenție de privare permanentă” a proprietarului de obiectul furat. Aveți vreun indiciu despre intenția domnișoarei Ford sau despre starea ei de spirit în general?

Am râs. Lipsa de indicii despre starea de spirit a Veronicăi fusese una dintre problemele mele timp de patruzeci de ani. Așa că am râs, probabil, cum nu trebuia; iar domnul Gunnell are spirit de observație.

— Nu vreau să mă amestec, domnule Webster, dar e posibil să fi existat în trecut ceva între dumneavoastră și domnișoara Ford care ar putea deveni relevant, dacă s-ar ajunge, în cele din urmă, la un proces civil sau penal?

Ceva între mine și domnișoara Ford? O imagine anume mi-a apărut brusc în minte în timp ce mă uitam pe spatele a ceea ce presupusesem că sunt fotografii de familie.

— Ați lămurit situația, domnule Gunnell. La achitarea facturii, o să pun un timbru de categoria-ntâi.

Avocatul a zîmbit.

— Să știți că e un lucru pe care-l observăm. În anumite cazuri.

Doamna Marriott a reușit, peste două săptămâni, să-mi furnizeze adresa de e-mail a domnului John Ford. Domnișoara Ford refuzase ca datele personale de contact să-i fie transmise altcuiva. La rândul lui, domnul John Ford era el însuși extrem de precaut: fără număr de telefon, fără adresă poștală.

Mi l-am amintit pe Fratele Jack stând rezemat pe o canapea, dezinvolt și încrezător. Veronica tocmai mă ciufulise și întrebase „Merge, nu?”. Iar Jack îmi făcuse cu ochiul. Nu-i răspunsesem.

Am fost protocolar în e-mail. Am prezentat condoleanțe. M-am prefăcut a avea amintiri mai frumoase din Chislehurst decât avusesem de fapt. Am explicat situația și l-am rugat pe Jack să-și folosească toată influența pe care-o are ca să-și convingă sora să predea al doilea „document”, despre care aflatam că era jurnalul fostului meu prieten din școală, Adrian Finn.

După vreo zece zile, Fratele Jack mi-a apărut în inbox. A început printr-un lung preambul despre călătorii, semi-pensionare, umiditatea din Singapore, Wi-Fi și cybercafé-uri. Iar pe urmă: „Oricum, gata cu pălăvrăgeala. Regret că nu sunt custodele surorii mele – dacă tot nu ne-aude nimeni, nici n-am fost vreodată. Nu mai încerc de ani s-o facă să vadă lucrurile altfel. Și, drept să-ți spun, dacă pun o vorbă bună pentru tine, s-ar putea să obțin exact efectul contrar. Nu că nu ți-aș dori succes în chestiunea asta deosebit de spinoasă. A, uite că mi-a venit ricșa – trebuie să plec. Toate bune, John Ford.”

De ce-am simțit că era ceva neconvingător în toată povestea? De ce mi l-am închipuit imediat pe Jack stând cuminte acasă – într-un conac dichisit, lângă un teren de golf din Surrey – și râzând de mine? Serverul lui era aol.com, ceea ce nu-mi spunea nimic. M-am uitat la ora de expediere a e-mailului, care se potrivea și pentru Singapore, și pentru Surrey. De ce-mi imaginam că Fratele Jack știe că o să iau legătura cu el și se distrează un pic? Poate fiindcă în țara asta nuanțele de clasă rezistă mai mult în timp decât diferențele de vârstă. Alde Ford

fuseseră mai stilați decât alde Webster pe vremea aceea și tot așa aveau să rămână. Sau eram eu pur și simplu paranoic?

Nimic de făcut, firește, decât să-i răspund politicos și să-l întreb dacă poate să-mi transmită datele de contact ale Veronicăi.

Când spun „e o femeie care arată bine”, oamenii vor să spună, de obicei, „e o femeie care-a arătat bine”. Dar, când zic eu așa ceva despre Margaret, chiar asta e adevărul. Ea crede – știe – că s-a schimbat și așa e, deși mai puțin pentru mine decât pentru oricine altcineva. Normal, nu pot să vorbesc în numele șefului de restaurant. Dar aș formula astfel: ea vede doar ce-a dispărut, eu văd doar ce-a rămas la fel. Nu mai are părul lăsat până la jumătatea spatelui sau strâns la spate și împletit; acum îl poartă mult mai scurt, iar firele cărunte au voie să se vadă. Rochiile și bluzele țărănești pe care avea obiceiul să le îmbrace au făcut loc jachetelor și pantalonilor cu tăietură clasică. O parte din pistruii care-mi plăceau atât de mult cândva seamănă acum mai degrabă cu niște pete de ficat. Însă, până la urmă, tot la ochi ne uităm, nu? Acolo l-am găsit pe celălalt, acolo îl găsim și-acum. Aceiași ochi care se găseau în același cap prima dată când ne-am cunoscut, când ne-am culcat împreună, apoi când ne-am căsătorit, ne-am dus în luna de miere, am suportat împreună o ipotecă, am mers la cumpărături, am gătit, am plecat în concediu, ne-am iubit și am făcut un copil. Și care au rămas aceiași când ne-am despărțit.

Dar nu sunt doar ochii. Conformația oaselor rămâne aceeași, la fel ca gesturile instinctive și multe alte moduri

de-a fi ea însăși. Plus felul ei, chiar și după atâta timp și distanță, de-a se purta cu mine.

— Până la urmă, despre ce e vorba, Tony?

Am râs. Nici n-apucaserăm să ne uităm la meniuri, dar întrebarea nu mi s-a părut prematură. Așa e Margaret. Când spui că nu prea vrei un al doilea copil, vrei să spui că nu prea vrei să-l ai cu mine? De ce crezi că divorțul înseamnă atribuirea vinovățiilor? Ce-o să faci cu viața ta de-acum încolo? Dacă ai fi vrut cu-adevărat să pleci în vacanță cu mine, n-ar fi fost indicat să rezervi bilete? Și, până la urmă, despre ce e vorba, Tony?

Unii oameni sunt nesiguri când vine vorba de partenerii foștilor iubiți, ca și cum încă s-ar teme de ei. Margaret și cu mine n-am avut problema asta. Nu c-aș fi avut ditamai cârnatul de iubite alinate pentru inspecție. Iar, dacă-și permitea să le poreclească, era dreptul ei, nu?

— Ei bine, n-o să crezi, dar e vorba despre Veronica Ford.

— Nebuna?

Știam c-o să spună asta, așa că n-am tresărit.

— Ți s-au reaprins călcâiele după toți anii ăștia? Parcă te lecuiseși, Tony.

— Știu, am răspuns.

E posibil ca, în clipa când m-am hotărât să-i povestesc lui Margaret despre Veronica, să fi îngroșat nițel lucrurile, să mă fi autodescris drept un găgăuță și s-o fi făcut pe Veronica mai instabilă decât fusese de fapt. Dar, fiindcă tocmai povestirea mea îi atrăsese o asemenea poreclă, n-

aveam cum să emit obiecții. Puteam doar să n-o folosesc și eu.

I-am spus toată povestea, ce făcusem și cum abordasem lucrurile. Cum ziceam, ceva din felul de-a fi al lui Margaret mi s-a transmis și mie de-a lungul anilor și poate că de-aceea a dat din cap, în semn de încuviințare sau de încurajare, în mai multe momente.

— De ce crezi că ți-a lăsat mama Nebunei cinci sute de lire?

— N-am nici cea mai vagă idee.

— Și zici că frate-său te-a tras pe sfoară?

— Da. Sau în orice caz, n-a fost sincer cu mine.

— Dar nu-l cunoști deloc, nu?

— E-adevărat, l-am văzut o singură dată. Cred că sunt suspicios față de toată familia.

— Și de ce crezi că, până la urmă, jurnalul a ajuns la mamă?

— Habar n-am.

— Poate că Adrian i l-a lăsat fiindcă n-avea încredere în Nebună.

— E illogic.

S-a lăsat tăcerea. Am mâncat amândoi. Pe urmă Margaret a bătut ușor cu cuțitul în farfuria mea.

— Și, dacă încă-nemăritata domnișoară Veronica Ford ar intra întâmplător în localul ăsta și s-ar așeza la masa

noastră, cum ar reacționa de-mult-divorțatul domn Anthony Webster?

Pune întotdeauna punctul pe „i”, nu?

— Nu cred c-aș fi deosebit de încântat s-o văd.

Ceva din tonul meu protocolar a făcut-o pe Margaret să zâmbească.

— Nedumerit? Îți sufleci mânecile și-ți scoți ceasul?

Am roșit. N-ați mai văzut un bărbat de peste șaiszeci de ani roșind? A, să știți că se-ntâmplă, cum i se poate întâmpla unui tânăr pletos și plin de bube, de cincisprezece ani. Și, pentru că e ceva mai rar, îl împinge pe vârstnicul care roșește înapoi în vremea când viața nu era decât o lungă secvență de episoade jenante.

— Aș vrea să nu-ți fi spus asta.

Margaret a luat o furculiță de salată de rucola și roșii.

— Ești sigur că nu-ți arde vreun... foc nestins în piept, domnule Webster?

— Sunt foarte sigur.

— Atunci, dacă nu ia ea legătura cu tine, las-o baltă. Eu așa aș face. Încasează cecul, du-mă într-o vacanță la preț redus și uită toată povestea. Două sute jumate de persoană ne-ar ajunge până în Insulele Channel.

— Îmi place când mă tachinezi, am spus. Chiar și după atâția ani.

S-a întins peste masă și m-a mângâiat pe mână.

— E frumos că încă ținem unul la altul. Și e frumos că știu că n-o să faci niciodată rezervare pentru vacanța aia.

— Doar fiindcă știu că nu vorbești serios.

Margaret a zâmbit. Și o clipă aproape că a părut enigmatică. Numai că Margaret nu poate asuma postura omului enigmatic, prima treaptă spre Femeia Misterelor. Dacă ar fi vrut să dau bani pentru o vacanță în doi, mi-ar fi spus. Da, îmi dau seama că tocmai *asta* a spus, dar...

Dar oricum.

— Mi-a furat ce-i al meu, am zis, poate puțin cam plângăreț.

— De unde știi că ți-l dorești?

— E jurnalul lui Adrian. E prietenul meu. A fost prietenul meu. Îmi aparține.

— Dacă prietenul tău ar fi vrut să-i păstrezi jurnalul, ar fi putut să ți-l lase acum patruzeci de ani și să sară peste terț. Sau terță.

— Da.

— Ce crezi că-o să găsești în el?

— N-am idee. Dar e-al meu.

Am recunoscut în clipa aceea un alt motiv pentru atitudinea mea hotărâtă. Jurnalul era o probă; era – sau putea fi – un element de coroborare. Putea să destrame repetările banale ale memoriei. Putea să declanșeze ceva – chit că nu știam ce anume.

— Păi, poți oricând să afli unde stă Nebuna. Rețeaua de Prieteni, cartea de telefon, un detectiv particular. Du-te la ea, sună la ușă și cere ce-i al tău.

— Nu.

— Mai rămâne spargerea, a sugerat ea veselă.

— Glumești!

— Atunci, renunță. Dacă n-ai, cum se spune, probleme cu trecutul, pe care trebuie să le rezolvi ca să poți merge mai departe. Dar nu prea-i genul tău, Tony, nu-i așa?

— Nu, nu cred, am răspuns, mai degrabă prudent.

Fiindcă o parte din mine se întreba dacă, dincolo de toată psihopăsăreasca asta, nu cumva există și-un sâmbure de adevăr aici. S-a lăsat tăcerea. Ni s-au luat farfuriile. Lui Margaret îi era ușor să mă citească.

— E chiar înduioșător că ești atât de ncăpățânat. Presupun că e una dintre metodele de-a n-o lua razna când ajungem la vârsta noastră.

— Nu cred c-aș fi reacționat altfel nici acum douăzeci de ani.

— Poate că nu, a zis ea și-a cerut nota printr-un semn. Dar dă-mi voie să-ți spun o poveste despre Caroline. Nu, n-o cunoști. E o prietenă de după ce ne-am despărțit. Avea un soț, doi copii și-o bonă despre care avea unele dubii. N-avea bănuieli îngrozitoare sau altceva de genul ăsta. Fata era politicoasă, în general, copiii nu se plângeau. Atâta doar că, de fapt, Caroline simțea că nu știe foarte bine în grija cui îi lăsa. Așa c-a rugat pe cineva, o prietenă – nu, nu pe mine – să-i dea un sfat. „Caută-i prin lucruri”, a spus

prietena. „Poftim?” „Păi, e clar că-ți faci griji mari. Așteaptă până când își ia seara liberă, caută-i prin cameră, citește-i scrisorile. Eu asta aş face.” Și cu prima ocazie când fata și-a luat liber, Caroline i-a căutat prin lucruri. A găsit jurnalul fetei. Și l-a citit. Era plin de însemnări de genul „Lucrez pentru o mare vacă” și „Soțul e OK - l-am prins uitându-se la fundul meu -, dar soția e-o cățea tâmpită.” Sau „Oare își dă seama ce le face amărăților ăstora de copii?”. Erau chestii foarte, *foarte* dure.

— Și ce s-a-ntâmplat? am întrebat-o. A dat afară bona?

— Tony, a răspuns fosta mea soție, nu asta era problema.

Am dat din cap. Margaret a verificat nota de plată, apelând la cartea de credit pentru a urmări, cu ea, ce era trecut în consumație.

Alte două lucruri pe care le-a spus de-a lungul anilor: că există unele femei care nu sunt deloc misterioase, ci doar par, din cauza neputinței bărbaților de-a le înțelege. Și că, după părerea ei, prăjiturilor cu fructe⁸ le-ar sta bine închise în cutii cu portretul reginei pe ele. Probabil că-i povestisem și amănuntul acela din anii petrecuți în Bristol.

A trecut cam o săptămână și m-am trezit iar cu numele Fratelui Jack la mine-n inbox. „Uite adresa de e-mail a Veronicăi, dar n-ai aflat-o de la mine. Altfel mi-o iau rău de tot. Ține minte cele trei maimuțici înțelepte⁹ - cine e orb,

⁸ *Fruitcakes* - în engl. în orig. Cuvântul înseamnă și „nebun/-ă”, porecla dată de Margaret Veronicăi (n. tr.).

⁹ Numite și „cele trei maimuțici mistice” din cultura japoneză: Mizaru (își acoperă ochii și nu vede răul), Kikazaru (își acoperă urechile și nu

surd și tace trăiește o mie de ani în pace. Oricum, ăsta-i motto-ul meu. Cer albastru, se vede Harbour Bridge din Sydney sau aproape. Aha, uite și ricșa. Cele bune, John F.”

Am fost surprins. Mă așteptasem să nu mă ajute. Dar oare ce știam despre el și despre viața lui? Doar ce dedusesem din amintirile unui weekend nereușit de-acum nu știu câte decenii. Presupusesem dintotdeauna că nașterea și educația îi dăduseră un avantaj în fața mea, pe care-l păstrase fără eforturi până-n ziua de azi. Îmi aduc aminte că Adrian spusese că citise despre Jack în nu știu ce revistă universitară, dar că nu se așteptase să-l întâlnească (la drept vorbind, nu se așteptase nici să iasă cu Veronica). Iar pe urmă adăugase, pe un alt ton, ceva mai aspru: „*Detest felul în care englezii nu iau în serios seriozitatea*”. N-am știut niciodată – fiindcă am fost prost și n-am întrebat – pe ce se bazase afirmația aceea.

Se spune că timpul ne dă de cap, nu? Poate că timpul i-a dat de cap Fratelui Jack și l-a pedepsit pentru lipsa de seriozitate. Iar acum am început să compun o viață diferită pentru fratele Veronicăi, o viață în care anii lui de studenție străluceau în propria memorie plini de fericire și speranță – mai mult, ca fiind singura perioadă în care viața lui ajunsese pentru scurtă vreme la acel simț al armoniei spre care tindem cu toții. Mi l-am imaginat pe Jack după absolvire, plasat, printr-un act de nepotism, într-una dintre marile companii multinaționale. Mi l-am imaginat mergându-i bine la început, iar apoi, aproape imperceptibil, nu chiar atât de bine. Un om demn de-a fi primit în cluburi și manierat, dar lipsit de zvâcul necesar într-o lume schimbătoare. Încheierile joviale din scrisori și din conversații n-au mai părut sofisticate după o vreme, ci stângace. Și chiar dacă n-a fost dat afară la propriu, i s-a aude răul) și lwazaru (își acoperă gura și nu vorbește de rău) (n.tr.).

sugerat să se pensioneze mai devreme și au existat episoade ocazionale de muncă ad hoc, ceea ce a fost destul de clar. Putea fi un fel de consul onorific itinerant, ajutorul vreunui trimis în marile orașe sau cel care scoate castanele din foc în orașele mici. Așa că și-a refăcut viața și a găsit o variantă plauzibilă de-a se prezenta în hainele succesului. „Se vede Harbour Bridge din Sydney sau aproape.” Mi l-am imaginat ducându-și laptopul pe terasele unor localuri cu Wi-Fi, fiindcă la drept vorbind era mai puțin deprimant decât să lucreze în camera unui hotel cu mai puține stele decât era obișnuit.

N-am idee dacă așa funcționează companiile mari, dar găsisem o modalitate de raportare la Fratele Jack care nu mi-a creat niciun disconfort. Ba chiar reușisem să-l disloc din conacul acela cu vedere spre terenul de golf. Nu c-aș merge atât de departe, încât să-mi pară rău de el. Și – de fapt, asta conta – nu că i-aș fi datorat cel mai mărunț lucru.

„Dragă Veronica”, am început. „Fratele tău a fost foarte amabil și mi-a dat adresa ta de e-mail...”

Am impresia că asta ar putea fi una din diferențele dintre tinerețe și vârsta înaintată: când suntem tineri, inventăm diverse forme de viitor pentru noi înșine; când suntem bătrâni, inventăm diverse forme de trecut pentru alții.

Tatăl ei conducea un Humber Super Snipe. Mașinile nu mai au asemenea nume, nu? Eu conduc un Volkswagen Polo. Dar Humber Super Snipe – astea erau cuvinte care se prelingeau de pe limbă la fel de lin ca „Tatăl, Fiul și Duhul

Sfânt”. Humber Super Snipe. Armstrong Siddeley Sapphire. Jowett Javelin. Jensen Interceptor. Ba chiar Wolseley Farina și Hillman Minx.

Să nu mă-nțelegeți greșit. Nu mă interesează mașinile – nici vechi, nici noi. Sunt doar vag curios de ce-ai numi o ditamai limuzina după o pasăre atât de micuță cum e becațina și dacă minxul¹⁰ avea un temperament feminin furtunos. Totuși, nu sunt suficient de curios să aflu. În etapa asta, prefer să nu știu.

Dar mă tot frământ cu privire la chestiunea nostalgiei și mă întreb dacă sufăr sau nu de așa ceva. Cu siguranță nu mă blegesc de emoție la amintirea cine știe cărui flecușteț din copilărie; și nici nu vreau să mă păcălesc sentimental cu privire la ceva care n-a fost adevărat pe vremea aceea – dragostea pentru fosta școală și așa mai departe. Dar, dacă nostalgia înseamnă reamintirea vie a unor emoții puternice – și regretul că asemenea sentimente nu se mai găsesc în viețile noastre de azi –, atunci mă declar vinovat. Sunt nostalgic față de perioada de la începutul relației cu Margaret, față de nașterea lui Susie și de primii ei ani, față de drumețiile cu Annie. Și, dacă tot vorbim despre sentimentele solide, care n-o să se mai întoarcă, presupun că e la fel de posibil să fii nostalgic față de durerea și de plăcerea pe care ți le aduci aminte. Iar asta lărgeste câmpul, nu? Și, în plus, duce direct la chestiunea domnișoarei Veronica Ford.

„Banii sângelui”?

¹⁰ Ștregăriță, drac de fată – în engl. în orig. (n. tr.).

Mă uitam la cuvinte și nu le înțelegeam sensul. Veronica îmi ștersese mesajul și titlul, nu-și semnase răspunsul și replicase printr-o singură formulă. A trebuit să mă uit la mesajul expediat și să-l mai citesc o dată ca să-mi dau seama că, din punct de vedere gramatical, cele două cuvinte ale ei pot fi doar răspunsul primit după ce-o întrebasesm de ce-mi lăsase mama ei cinci sute de lire. Însă dincolo de asta, cuvintele ei n-aveau nicio noimă. Nu se vărsase sânge. Fusesse rănit în orgoliu, de acord. Dar Veronica nu sugera că mama oferea bani în schimbul durerii pe care mi-o provocase fiica, nu? Sau poate da?

În același timp, era logic ca Veronica să nu-mi dea un răspuns simplu, să nu facă și să nu spună ce doream sau speram. Aici măcar se potrivea cu felul în care mi-o aminteam. Bineînțeles, uneori fusesem tentat s-o etichetez drept o femeie a misterelor, în contrast cu femeia bine conturată care era Margaret și cu care mă căsătorisem. E-adevărat, cu ea nu știam unde eram, nu puteam să-i citesc în inimă sau în gânduri și să-i înțeleg motivele. Dar enigma este un *puzzle* pe care vrei să-l rezolvi. Eu nu voiam s-o rezolv pe Veronica, fără îndoială nu într-o fază atât de târzie. Fusesse o tânără afurisit de complicată cu patruzeci de ani în urmă și – după cum arăta acest răspuns din două cuvinte și în doi peri – nu părea să se fi împlânzit odată cu vârsta. Asta mi-am spus cu hotărâre.

Totuși, de ce-ar trebui să așteptăm din partea vârstei să se împlânzească? Dacă nu e treaba vieții să răsplătească meritele, de ce-ar trebui să fie treaba ei să ne furnizeze sentimente calde și confortabile spre sfârșit? Cărui posibil scop evoluționist i-ar putea sluji nostalgia?

Am avut un prieten care s-a pregătit pentru avocatură, după care s-a sâstisit și n-a practicat-o niciodată. El mi-a spus că singurul folos al acelor ani iroșiți a fost că nu se mai temea nici de lege, nici de avocați. Ceva de genul ăsta se întâmplă pe o scară mult mai largă, nu-i așa? Cu cât înveți mai mult, cu atât te temi mai puțin. „Înveți” nu în accepțiunea de „studiu universitar” a cuvântului, ci în cea de „înțelegere practică a vieții”.

Poate că ce spun, de fapt, este că, din moment ce ieșisem cu Veronica în urmă cu amar de vreme, nu-mi mai era frică de ea acum. Așa că mi-am început campania de e-mailuri. Eram hotărât să fiu politicoș, imposibil de jignit, insistent, plictisitor și prietenos – altfel spus, să mint. Firește, durează doar o microsecundă să ștergi un e-mail, dar nu-ți trebuie mult mai mult să înlocuiești ce-ai șters. Aveam s-o copleșesc cu drăgălășenia mea și aveam să pun mâna pe jurnalul lui Adrian. Nu aveam niciun „foc nestins în piept” – doar o asiguraseam pe Margaret. Cât despre sfaturile ei generale, să spunem că unul dintre avantajele statutului de fost soț e că nu mai trebuie să-ți justifici comportamentul. Sau să dai curs sugestiilor.

Mi-am dat seama că Veronica era consternată de abordarea mea. Uneori răspundea scurt și tăios, adeseori deloc. Și zău că n-ar fi fost măgulită, dac-ar fi aflat de la ce plecase planul meu. Spre sfârșitul căsniciei, vila solidă de la periferie în care locuiam cu Margaret a suferit anumite deteriorări. Au apărut crăpături pe ici-colo, mici bucăți de tencuială au început să cadă de pe verandă și de pe peretele din față. (Și nu, nu văd aici nimic simbolic.) Compania de asigurări n-a ținut cont că fusese o vară extrem de secetoasă și a hotărât să dea vina pe lămâiul

verde din grădina noastră din față. Nu era un copac nemaipomenit de frumos și nici eu nu mă dădeam în vânt după el, din mai multe motive: ne lua lumina din camera din față, cădeau din el tot felul de mizerii lipicioase pe trotuar și atârna deasupra străzii într-un fel care-i încuraja pe porumbei să se cocoațe acolo și să se cace pe mașinile parcate dedesubt. Mai ales pe a noastră.

Obiecția pe care-am avut-o la tăierea lui s-a bazat pe un principiu. Nu pe principiul păstrării fondului național de copaci, ci pe acela de-a nu ne ploconi în fața birocraților nevăzuți, a dendrologilor cu fețe de copii și a unor ciudate teorii despre vinovăție, pe care le puneau chiar atunci în circulație companiile de asigurări. În plus, lui Margaret îi plăcea copacul. Așa că am pus la punct o îndelungată campanie de apărare. Am contestat concluziile dendrologilor și am solicitat săparea unor noi puțuri de inspectare care să confirme sau să infirme prezența unor radicele aproape de fundația casei; am invocat tiparele meteorologice, inelul de teren arabil din jurul suburbiilor londoneze, introducerea interdicției de instalare a conductelor în întreaga regiune și tot așa. Am fost de-o politețe rigidă; am maimuțărit limbajul birocratic al adversarilor; i-am enervat atașând fiecărei scrisori copii ale corespondenței de până atunci; am solicitat continuarea cercetărilor pe teren și am sugerat noi întrebuintări ale forței lor de muncă. La fiecare scrisoare, am reușit să formulez alte solicitări la care specialiștii să se gândească o vreme; dacă nu răspundeau, următoarea mea scrisoare, în loc să repete solicitările, îi trimitea la al treilea sau la al patrulea paragraf al mesajului meu din data de 17 a lunii în curs, așa că trebuiau să consulte dosarul din ce în ce mai voluminos. Am fost atent să nu creadă că sunt nebun, ci doar un pisălog pedant și imposibil de ignorat. Îmi plăcea să-mi imaginez gemetele

și bombănelile lor când mai primeau câte-o scrisoare de la mine; și știam că la un moment dat avea să li se pară mult mai rentabil să claseze cazul pur și simplu. În cele din urmă, pradă exasperării, au propus o reducere cu treizeci la sută a coroanei lămâiului, soluție pe care am acceptat-o cu expresia unui profund regret și cu o enormă jubilație interioară.

Așa cum anticipasem, Veronicăi nu i-a plăcut să fie tratată ca o companie de asigurări. Vă scutesc de plictiseala schimburilor noastre de mesaje și trec la prima lor consecință practică. Am primit o scrisoare de la doamna Marriott, în care se afla ceea ce ea numea „un fragment din documentul disputat”. Doamna Marriott își exprima speranța că lunile următoare ar putea avea loc restituirea integrală a moștenirii mele. Mi s-a părut o afirmație deosebit de optimistă.

„Fragmentul” s-a dovedit a fi fotocopia unui fragment. Dar – chiar și după patruzeci de ani – mi-am dat seama că era autentic. Adrian avea un scris aplecat spre dreapta și făcea „g”-urile într-un fel aparte. Inutil de spus, Veronica nu-mi trimisese nici prima pagină, nici pe ultima și nici nu indicase locul precis al fragmentului în jurnal. Dacă „jurnal” mai era cuvântul potrivit pentru un text cu paragrafe numerotate. Iată ce-am citit:

5. 4. Chestiunea acumulării. Dacă viața e o miză, ce formă ia pariul? La hipodrom, cel care acumulează este pariorul care se hrănește din profiturile înregistrate de victoria unui cal pentru creșterea sumei plasate pe calul următor.

5. 5. Deci a) În ce măsură pot fi exprimate relațiile dintre oameni printr-o formulă matematică sau logică? Și b) Dacă pot, ce semne trebuie puse între numerele întregi? Plus și minus, de la sine înțelese; uneori semnul înmulțirii și, da, al împărțirii. Dar aceste semne sunt limitate. Astfel, o relație eșuată integral ar putea fi exprimată atât prin pierdere/ minus, cât și prin împărțire/ reducere, având ca rezultat final zero; pe când o relație reușită integral poate fi reprezentată atât prin adunare, cât și prin înmulțire. Dar ce se întâmplă cu majoritatea relațiilor? Nu trebuie exprimate prin notații care sunt improbabile logic și insolubile matematic?

5. 6. Și-atunci, cum se poate exprima o acumulare care conține numerele întregi b , a^1 , a^2 , s și v ?

$$b = s - vx a^1$$

+

$$\text{sau } a^2 + v + a^1 \times s = b?$$

5. 7. Sau este o formulă incorectă de-a pune întrebarea și de-a exprima acumularea? Este aplicarea logicii în ceea ce înseamnă condiția umană sortită eșecului în și prin sine? Ce se întâmplă cu un lanț al argumentelor la care verigile sunt fabricate din metale diferite, fiecare cu o friabilitate specifică?

5. 8. Sau este „verigă” o falsă metaforă?

5. 9. Însă, admitând că nu este, dacă se distruge o verigă, cui îi revine răspunderea deteriorării? Verigilor învecinate de-o parte și de alta sau întregului lanț? Dar la ce ne referim când spunem „întregul lanț”? Până unde se întind limitele răspunderii?

6.0. Sau am putea să delimităm răspunderea cu mai mare acuratețe și s-o atribuim mai exact. Și să nu folosim ecuații și numere întregi, ci să exprimăm lucrurile cu ajutorul terminologiei tradiționale a narațiunii. Deci, de exemplu, dacă Tony

Aici fotocopia – această versiune a unei versiuni – s-a încheiat. „Deci, de exemplu, dacă Tony”: capăt de rând, sfârșit de pagină. Dacă n-aș fi recunoscut imediat scrisul lui Adrian, aș fi putut crede că suspansul ăsta era o farsă atent ticluită de Veronica.

Dar nu voiam să mă gândesc la ea – cel puțin cât timp puteam să evit. În schimb, am încercat să mă concentrez asupra lui Adrian și a ceea ce făcea el. Nu știu exact cum să mă exprim, dar, când m-am uitat la pagina fotocopiată, n-am simțit că studiez un document istoric – și cu atât mai puțin unul ce reclamă o exegeză considerabilă. Nu, m-am simțit ca și cum Adrian ar fi fost prezent din nou în cameră, lângă mine, respirând, gândind.

Și cât de admirabil a rămas. Uneori am încercat să-mi imaginez disperarea care duce la sinucidere, m-am străduit să plăsmuiesc smârcurile și noroaiele întunericii în care singurul punct luminos care se ivește e moartea – cu alte cuvinte, opusul deplin al condiției normale a vieții. Dar în documentul acesta – despre care am crezut, pe baza singurei pagini trimise, că include raționamentul care l-a dus pe Adrian la sinucidere – autorul folosea lumina în tentativa de-a ajunge la o lumină mai mare. Vi se pare logic?

Sunt sigur că psihologii au întocmit la un moment dat un grafic cu măsurarea inteligenței în funcție de vârstă. Nu un

grafic al înțelepciunii, pragmatismului, deprinderilor organizatorice și priceperii tactice – al acelor lucruri care, în timp, ne înțeptoșează buna înțelegere a chestiunii. Ci un grafic al inteligenței pure. Și pronosticul meu este că un asemenea grafic ar arăta că majoritatea atingem pragul maxim între șaisprezece și douăzeci și cinci de ani. Fragmentul lui Adrian m-a dus înapoi cu gândul la cum era la vârsta aceea. Când vorbeam și ne contram, era ca și cum menirea lui în viață ar fi fost să pună gândurile în ordine, ca și cum și-ar fi folosit creierul cu firescul cu care își folosește un sportiv mușchii. Și, la fel cum sportivii reacționează adeseori la victorie cu un amestec curios de mândrie, neîncredere și modestie – *Eu am făcut asta, dar cum de-am reușit? De unul singur? Mulțumită celorlalți? Sau a făcut-o Dumnezeu pentru mine?* –, Adrian te lua cu el în călătoria propriilor gânduri, de parcă nici el n-ar fi crezut cu câtă ușurință se deplasează. Intra într-o stare de grație, dar într-una care nu-i excludea pe ceilalți. Te făcea să te simți cogânditorul lui, chiar dacă nu spuneai nimic. Și a fost foarte ciudat pentru mine să simt din nou așa ceva, întovărășirea cu cineva care a murit, dar e în continuare mai inteligent, chiar dacă eu am trăit decenii în plus.

Nu doar inteligență pură, ci și aplicată. M-am trezit comparându-mi viața cu a lui Adrian. Capacitatea de-a te privi pe tine însuși și de-a te autoexamina; capacitatea de-a lua decizii morale și de-a acționa pe baza lor; curajul mintal și fizic al sinuciderii. „Și-a luat viața”, asta e formula-standard; dar Adrian a preluat și controlul asupra vieții, a preluat comanda – și pe urmă a cedat-o. Câți dintre noi – cei rămași – pot spune c-au făcut la fel? Orbecăim de la o zi la alta, lăsăm viața să ni se-ntâmple, construim treptat un depozit de amintiri. Se pune problema acumulării, dar nu în sensul vizat de Adrian, de lucruri care se așază unele peste altele în viață. Și, după

cum a arătat poetul, există o diferență între adunare și înmulțire.

Viața mea fusese rezultatul înmulțirii sau doar al adunării? Asta a fost întrebarea pe care mi-a provocat-o fragmentul lui Adrian. Existaseră adunare și scădere în viața mea, dar câtă înmulțire? Iar asta îmi dădea un sentiment de stinghereală, de neliniște.

„Deci, de exemplu, dacă Tony...” Cuvintele acestea aveau un sens limitat, textual, specific vremurilor de-acum patruzeci de ani; și era posibil să descopăr la un moment dat că ele conțineau (sau duceau la) o dojană, o critică din partea fostului meu prieten clarvăzător și autovăzător. Însă deocamdată le auzeam cu o trimitere mai largă – spre întreaga mea viață. „Deci, de exemplu, dacă Tony...” Iar în acest registru cuvintele erau, practic, complete ca atare și n-aveau nevoie de o frază explicativă care să urmeze. Da, într-adevăr, dacă Tony ar fi văzut mai limpede, ar fi acționat mai decis, ar fi îmbrățișat valori morale mai autentice, ar fi acceptat mai ușor starea de pace pe care a numit-o la început fericire, iar după aceea satisfacție. Dacă Tony n-ar fi fost temător, dacă nu s-ar fi bazat pe aprobarea celorlalți ca să se aprobe în propriii ochi... și așa mai departe, printr-o succesiune de ipoteze care duceau spre ipoteza finală: deci, de exemplu, dacă Tony n-ar fi fost Tony.

Dar Tony era și este Tony, un bărbat care a descoperit confort în propria încăpățănare. Scrisori către companiile de asigurări, e-mailuri pe adresa Veronicăi. Dacă te iei în bețe cu mine, mă iau și eu cu tine. Am continuat să-i trimit e-mailuri cam din două în două zile și-am făcut-o pe toate

tonurile, de la îndemnuri glumețe la „Fă ce trebuie făcut, fata mea!”, la nelămuriri despre fraza întreruptă a lui Adrian și la întrebări pe jumătate sincere despre propria ei viață. Am vrut s-o fac să simtă c-aș fi putut sta la pândă ori de câte ori își deschidea inboxul; și am vrut să știe că, și dacă-mi ștergea instantaneu toate mesajele, îmi dădeam seama că asta făcea, nu eram surprins și cu atât mai puțin jignit. Și așteptam în continuare. „*Ti-yi-yi-me is on my side, yes it is...*” Nu aveam impresia c-o hărțuiesc; voiam doar să obțin ce era al meu. Iar apoi, într-o dimineață, am avut parte de primul rezultat.

„Ies în oraș mâine, ne vedem la trei la jumătatea Podului Mișcător.”

Nu mă așteptasem la asta. Mă gândisem că totul avea să se facă de la distanță, din moment ce metodele ei implicau avocați și tăceri. Poate că se răzgândise. Sau poate că-i intrasem pe sub piele. La urma urmei, mă străduisem.

Podul Mișcător este noul pod pietonal peste Tamisa și leagă St Paul de Tate Modern. Când a fost inaugurat, s-a cam zgâlțâit un pic – din cauza vântului, din cauza mulțimii de oameni care s-au călcat în picioare pe el sau din ambele cauze – , iar criticii britanici și-au bătut joc de arhitecți și de ingineri, fiindcă nu-și cunoșteau meseria. Mie podul mi se părea frumos. Pe lângă asta, îmi plăcea cum se clatină. Mi se părea că nu e rău ca, din când în când, să ni se amintească de nesiguranța pământului de sub picioare. Pe urmă l-au ancorat și nu s-a mai unduit, dar numele i-a rămas – cel puțin o vreme. M-am întrebat de ce alesese Veronica un asemenea loc de întâlnire. De asemenea, dacă avea să mă facă să aștept și din ce parte avea să sosească.

Însă era deja acolo. Am recunoscut-o din prima, de la distanță, după înălțime și după poziție. E ciudat felul în care-ți rămâne poziția cuiva în minte pentru totdeauna. Iar în cazul ei – cum să mă exprim? Se poate sta pe loc nerăbdător? Nu vreau să spun că se muta de pe un picior pe altul, dar o încordare evidentă dădea de înțeles că nu vrea să fie acolo.

M-am uitat la ceas. Eram cum nu se poate mai punctual. Ne-am uitat unul la celălalt.

— Ți-a căzut părul, a spus ea.

— Se-ntâmplă. Măcar am o dovadă că nu-s alcoolic.

— Nici n-am zis c-ai fi. O să stăm pe una dintre bănci.

A luat-o din loc spre ele fără să aștepte răspuns. Mergea repede și-ar fi trebuit să alerg câțiva pași ca s-o ajung din urmă. N-am vrut să-i fac plăcerea asta, așa că am urmat-o la câțiva pași în spate până la o bancă goală, cu fața spre Tamisa. Nu-mi dădeam seama de direcția apei, din cauza vântului schimbător care-i biciuia suprafața. Deasupra, cerul era cenușiu. Erau puțini turiști; un tip pe role a trecut cu zgomot prin spatele nostru.

— De ce te cred oamenii alcoolic?

— Nu mă cred.

— Și-atunci, de ce-ai adus vorba?

— N-am adus-o. Tu ai spus că mi-a căzut părul. Și e dovedit că, dacă bei foarte mult, ceva din pileală îți oprește căderea părului.

— Chiar așa?

— Îți vine-n minte vreun alcoolic chel?

— Am lucruri mai bune de făcut cu timpul meu.

M-am uitat la ea și mi-am zis: tu nu te-ai schimbat, eu însă, da. Și totuși, într-un mod ciudat, tacticile astea conversaționale mă făceau aproape nostalgic. Aproape. În același timp, mi-am spus: au cam trecut anii peste tine. Purta o fustă obișnuită de tweed și un impermeabil albastru, destul de uzat; părul ei, chiar așa, deranjat de vântul dinspre fluviu, părea neîngrijit. Era la fel de lung ca acum patruzeci de ani, dar avea multe şuvițe cărunte. Mai bine zis, era cărunt cu şuvițe din șatenul original. Margaret avea obiceiul să spună că femeile fac adeseori greșeala de a-și păstra părul în stilul arborat pe vremea când au fost mai atrăgătoare ca oricând. Și-l lasă așa mult timp după ce nu le mai stă bine, pur și simplu fiindcă se tem să vâre zdravăn foarfeca în el. Cam așa păreau să stea lucrurile și cu Veronica. Sau poate că, de fapt, nu-i păsa.

— Deci? a spus ea.

— Deci? am repetat.

— Ai vrut să ne-ntâlnim.

— Serious?

— Adică n-ai vrut?

— Oi fi vrut, dacă spui.

— Păi ia zi, da sau nu? a întrebat ea, ridicându-se în picioare și stând, ei bine, da, nerăbdător.

Am refuzat să reacționez cu bună știință. Nu i-am sugerat să se-așeze la loc și nici nu m-am ridicat. Putea să plece,

dacă voia – și chiar se pregătea s-o facă, așa că n-avea rost să încerc s-o rețin. Se uita undeva dincolo de apă. Avea trei alunițe pe o parte a gâtului – le mai țineam minte sau nu? Din fiecare ieșea acum un fir lung de păr, care se vedea bine în lumină.

Foarte bine, nu tu trăncăneală, nu tu istorie, nu tu nostalgie. La subiect.

— Îmi dai jurnalul lui Adrian?

— Nu pot, a răspuns ea, fără să se uite la mine.

— De ce?

— L-am ars.

La început furt, pe urmă incendiere, mi-am zis, cu un puseu de mânie. Dar mi-am impus s-o tratez în continuare ca pe-o companie de asigurări. Prin urmare, am întrebat-o, pe cel mai neutru ton cu putință:

— Din ce motiv?

I-a zvâcnit obrazul, dar nu mi-am dat seama dacă fusese un zâmbet sau o tresărire.

— Oamenii n-ar trebui să-și citească unii altora jurnalele.

— Mai mult ca sigur că mama ta l-a citit. Și tu la fel, ca să te hotărăști ce pagină să-mi trimiți.

Niciun răspuns. Să încerc o altă abordare.

— Apropo, cum se continua fraza aia? Știi care: „Deci, de exemplu, dacă Tony...”

A scos un plic din buzunarul impermeabilului, mi l-a înmănat, s-a răsucit pe călcâie și dusă a fost.

Când am ajuns acasă, mi-am verificat e-mailurile trimise și, bineînțeles, nu-i cerusem să ne-ntâlnim. Mă rog, nu foarte pe șleau, oricum.

Mi-am amintit de reacția mea inițială când văzusem scris „banii sângelui” pe monitorul personal. Îmi spusese: Dar n-a fost omorât nimeni. Mă gândisem doar la Veronica și la mine. Nu ținusem cont de Adrian.

Și mi-am mai dat seama de-un lucru: exista o greșeală sau o anomalie în teoria lui Margaret despre femeile bine conturate *versus* femeile misterioase – mai bine zis, în a doua parte a ei, despre bărbații atrași fie de o categorie, fie de cealaltă. Eu fusesem atras și de Veronica, și de Margaret.

Îmi amintesc de o perioadă, spre sfârșitul adolescenței, când mintea mi se îmbăta cu imagini ale spiritului de aventură. Ia uite ce-o să se-ntâmples când o să fiu mare. O să mă duc acolo, o să fac asta, o să descopăr astalaltă, o s-o iubesc pe ea, iar apoi pe ea, pe ea și pe ea. O să trăiesc cum trăiesc și-au trăit oamenii din romane. Nu știam care oameni, dar eram sigur că pasiunea și pericolul, precum și extazul și disperarea (mă rog, mai mult extazul) aveau să iasă la încălzire pe margine. Și totuși... cine-a spus lucrul acela despre „micimea vieții pe care arta o exagerează”? A existat un moment, pe când mă apropiam de treizeci de ani, când am recunoscut că spiritul de aventură mi se fâsâise de mult. Nu aveam să fac niciodată lucrurile la care visasem în adolescență. În loc de asta, îmi tundeam gazonul, plecam în vacanțe, aveam viața mea.

Dar timpul... Cum ne ține consemnați la început și ne derutează după aceea. Ne credeam maturi, dar eram doar în siguranță. Ne imaginam răspunzători, dar eram doar lași. Ceea ce numeam realism s-a dovedit a fi o modalitate de-a evita lucrurile, nu de-a le aborda fățiș. Timpul... dați-ne destul timp și cel mai bine argumentate hotărâri vor părea șovăielnice, iar certitudinile noastre vor fi capricioase.

O zi și jumătate n-am deschis plicul pe care mi-l dăduse Veronica. Am așteptat tocmai fiindcă știam că nu mă credea în stare să aștept, convinsă că aveam să-l deschid cu degetul mare de îndată ce va fi dispărut din câmpul meu vizual. Dar mai știam și că era aproape imposibil ca plicul să conțină ce voiam: cheia de la un dulăpior pentru bagaje, unde să găsesc jurnalul lui Adrian. În același timp, nu mă convingea afirmația ei înțepată, cum că oamenii n-ar trebui să-și citească unii altora jurnalele. O credeam perfect capabilă să dea foc la ceva ca să mă pedepsească pentru nedreptăți și greșeli trecute, dar nu ca să apere cine știe ce principiu de comportament uman improvizat în grabă.

M-a pus pe gânduri faptul că ea sugerase întâlnirea. De ce să nu folosească serviciile de poștă, evitând astfel o întrevedere care i se părea, evident, dezgustătoare? De ce acest față-n față? Fiindcă era curioasă să dea ochii cu mine după atâția ani, chiar dacă ar fi făcut-o să se cutremure? Aveam dubii aici. Am trecut în revistă cele zece minute pe care le petrecuserăm unul în compania celuilalt – locul de întâlnire, schimbarea lui, nerăbdarea de-a pleca din ambele locuri, ce s-a spus și ce nu s-a spus. În cele din urmă, am elaborat o teorie. Dacă Veronica nu

avusese nevoie de întâlnire pentru ce făcuse – adică să-mi înmâneze plicul –, atunci avusese nevoie pentru ce spusese. Și anume că arsesse jurnalul lui Adrian. Și de ce trebuia s-o spună prin viu grai, pe malul Tamisei cenușii? Fiindcă era un lucru care putea fi negat. Veronica nu voia coroborarea e-mailului printat la imprimantă. Dacă a putut face afirmația falsă că eu îi propusesem să ne-ntâlnim, nu i-ar fi venit greu să nege că recunoscuse vreodată arderea jurnalului.

Odată ajuns la această explicație nesigură, am așteptat până seara, am luat cina, mi-am mai turnat un pahar cu vin și m-am așezat, gata să mă ocup de plic. Nu avea niciun nume pe el – poate o nouă dovadă a intenției de-a nega? Bineînțeles că nu i l-am dat. Și nici nu m-am întâlnit cu el. E doar un pisălog electronic, un rob al fantazărilor, un hărțuitor chel prin spațiul virtual.

Mi-am dat seama, după chenarul cenușiu spre negru care avea prima pagină, că am de-a face tot cu o fotocopie. Ce-o apucase? Nu umblase niciodată cu documente autentice? Pe urmă am observat data din partea de sus și caligrafia: era scrisul meu, așa cum arăta cu atâția ani în urmă. Scrisoarea începea cu „Dragă Adrian”. Am citit-o de la cap la coadă, m-am ridicat în picioare, mi-am luat paharul cu vin, l-am turnat destul de neglijent înapoi în sticlă și mi-am pregătit un whisky foarte mare.

Cât de des ne spunem povestea vieții? Cât de des o adaptăm, o înfrumusețăm, o scurtăm cu viclenie? Și cu cât viața e mai lungă, cu atât sunt mai puțini cei care pot să ne conteste relatarea, să ne-aducă aminte că viața noastră nu e viața noastră, ci doar povestea pe care am spus-o despre viața noastră. Le-am spus-o altora, dar – mai cu seamă – nouă înșine.

Dragă Adrian – mai bine zis, dragă Adrian și Veronica (salut, Cățea, și bine-ai venit la scrisoare),

Da' știu că vă meritați unul pe altul și vă doresc să vă bucurați vârtos. Sper să vă lipiți atât de mult unul de altul, încât pagubele reciproce să fie permanente. Sper să regretați ziua când v-am făcut cunoștință. Și sper că, atunci când o să vă despărțiți, căci o să se-ntâmple inevitabil și asta – personal, vă dau șase luni, pe care mândria voastră comună o să le prelungească la un an, ceea ce, după părerea mea, o să fie cu atât mai bine ca să vă paradiți total –, o să rămâneți cu o amărăciune enormă, care-o să vă otrăvească toate relațiile pe care-o să le aveți după aceea. O parte din mine speră c-o să aveți și-un copil, întrucât cred cu ardoare în răzbunarea timpului, pentru generația următoare și pentru cea de după. Vedeți Marea Artă. Însă răzbunarea trebuie să lovească pe cine se cuvine, adică pe voi doi (chit că nu faceți parte din marea artă, fiind doar mângăleala unui caricaturist). Prin urmare, nu vă doresc asta. Ar fi nedrept să pedepsești un făc nevinovat, cu perspectiva de-a descoperi că a fost rodul mădularelor voastre, fie-mi iertată formularea poetică. Așa că rulează-i mai departe prezervativul pe pulă, Veronica. Sau poate că încă nu l-ai lăsat să ajungă atât de departe.

Oricum, gata cu politețurile. Am doar câteva lucruri precise să vă spun fiecăruia dintre voi.

Adrian: știi deja că ai de-a face cu o maestră a falotachinării, bineînțeles – deși mă aștept să-ți fi spus că era angajată într-o Luptă Cu Propriile Principii, în care tu, ca filozof, erai dispus să intri de partea ei, folosindu-ți gla-

goria ca s-o ajuți să izbândească. Dacă încă nu te-a lăsat să Mergi Până La Capăt, îți sugerez să te desparți de ea și-o să vezi c-o să vină la tine-acasă cu chiloții uzi și cu un set de protexuri, gata să-ți cedeze. Dar falotachinarea este în același timp o metaforă: tipa e genul care-ți manipulează eul lăuntric, având grijă să și-l țină pe al ei departe de tine. Le las un diagnostic precis psihiatrilor – care pot varia, în funcție de ziua din săptămână – și mă mulțumesc să-i consemnez neputința de a-și imagina viața emoțională sau sentimentele oricui altcuiva. Până și maică-sa m-a avertizat în privința ei. În locul tău, aș verifica niște lucruri cu mami – întreab-o despre traumele suferite cu mult în urmă. Sigur, o să trebuiască s-o faci fără să știe Veronica, fiindcă fata e obsedată de control într-un hal fără de hal. A, și mai e și o snoabă care, după cum nu mă îndoiesc că ți-ai dat seama, s-a cuplat cu tine doar fiindcă nu peste multă vreme o să ți se treacă „absolvent de Cambridge” la coada numelui. Ții minte cât de mult îl disprețuiai pe Fratele Jack și pe prietenii lui fițoși? Chiar vrei să te-nvârți printre ei? Dar nu uita: dă-i destul timp Veronicăi, și-o să te privească de sus, la fel cum mă privește pe mine.

Veronica: interesantă, scrisoarea aia comună. Maliciozitatea ta, combinată cu îngâmfarea lui. O veritabilă însoțire a talentelor. La fel ca însoțirea dintre simțul tău de superioritate socială și simțul lui de superioritate intelectuală. Dar să nu crezi că poți să-l păcălești pe Adrian cum m-ai păcălit (o vreme) pe mine. Îmi dau seama ce tactică folosești – izolează-l, taie-i legăturile cu foștii prieteni, fă-l să depindă de tine etc., etc. S-ar putea să meargă pe termen scurt. Și pe termen lung? Totul e să reușești să rămâi gravidă înainte să-și dea seama cât ești de plicticoasă. Și, chiar dacă pui gheara pe el, poți să aștepti cu nerăbdare o viață întreagă, în care o să-ți corecteze erorile de logică, o să aibă tot felul de

manifestări pedante la micul dejun și-o să-și înăbușe căscaturile, văzând cum ești și ce aere îți dai. Eu nu-ți mai pot face nimic acum, însă timpul poate. Timpul o să decidă. Așa face mereu.

Cele mai bune urări ambilor și fie ca ploaia de acid să cadă asupra capetelor voastre apropiate și stropite cu mir.

Tony

Whisky-ul, am descoperit, limpezește bine gândurile. Și micșorează durerea. Și mai are o virtute: te îmbată sau, dacă bei suficient, te îmbată criță. Am recitit scrisoarea de câteva ori. Nu puteam să-i neg nici autorul, nici urâtenia. Tot ce puteam invoca era că fusesem autorul ei atunci, dar că acum nu mai eram. Mai mult, nu recunoșteam acea parte din mine însumi din care provenea scrisoarea. Asta, însă, dacă nu cumva voiam să mă mint singur în continuare.

La început, m-am gândit în principal la mine, la cum – și la ce – fusesem: tocit, gelos și ranchiunos. Și totodată la tentativa de-a le submina relația. Măcar aici dădusem greș, din moment ce mama Veronicăi mă asigurase că ultimele luni din viața lui Adrian fuseseră fericite. Nu că asta m-ar fi scos din cauză. Eul meu mai tânăr se întorsese să-mi șocheze eul mai vârstnic prin felul în care fusese sau era – mereu sau uneori – capabil să arate. Și nu trecuse mult de când vorbisem despre cum martorii proprii noastre vieți sunt tot mai puțini și cum, odată cu ei, dispăre și coroborarea noastră esențială. Or, iată că acum aveam o coroborare care cădea cum nu se poate mai prost și dovedea cum eram sau cum fusesem. Ce bine mi-ar fi prins să fi fost ăsta documentul pe care-l arsese Veronica.

Pe urmă m-am gândit la ea. Nu la cum s-o fi simțit când a citit prima dată scrisoarea – aveam de gând să mă-ntorc la asta –, ci la motivul pentru care mi-o înmânase.

Bineînțeles, voia să scoată în evidență ce mizerie de om eram. Însă am decis că e mai mult decât atât: în condițiile pozițiilor noastre antagonice, era și o mișcare tactică, un avertisment. Dacă încercam să agit apele pe cale juridică în legătură cu jurnalul, scrisoarea avea să facă parte din strategia ei de apărare. Aveam să devin propriul meu martor.

După aceea m-am gândit la Adrian. Fostul meu prieten care se sinucisese. Iar acesta fusese ultimul mesaj pe care-l primise de la mine. O vestejire a caracterului său și o încercare de a-i distruge prima și ultima poveste de dragoste a vieții. Iar când scrisesem că timpul o să decidă fusese o subestimare sau mai bine zis calculasem greșit: timpul nu decidea împotriva lor, decidea împotriva mea.

Și în cele din urmă mi-am adus aminte de ilustrata pe care i-o trimisesem lui Adrian, ca răspuns la scrisoarea lui. Textul acela pseudorelaxat, în care spuneam „totul e-n regulă, bătrâne”. Cartea poștală era cu Podul Suspendat din Clifton. De pe care se aruncă sinucigași în fiecare an.

În ziua următoare, după ce mi-am limpezit gândurile, m-am gândit din nou la noi trei și la numeroasele paradoxuri ale timpului. De exemplu, că atunci când suntem tineri și sensibili, suntem și cel mai ușor de jignit, în timp ce la vârsta când sângele începe să curgă mai încet, simțurile nu ne mai sunt la fel de ascuțite, suntem din ce în ce mai blindați, știm cum să încasăm jignirile și pășim cu mai mare atenție. Acum aș putea să încerc să-i intru pe sub

pielea Veronicăi, dar pentru nimic în lumea asta afurisită nu m-aș strădui s-o jupoi petic cu petic.

Uitându-mă în urmă, n-a fost un gest de cruzime din partea lor să-mi atragă atenția că deveniseră un cuplu. Problema a fost sincronizarea și faptul că ideea păruse-a fi a Veronicăi. De ce reacționasem ieșindu-mi din pepeni? Orgoiul rănit, stresul de dinaintea examenelor, izolarea? Pretexte, până la unul. Și nu, ce simțeam acum nu era rușine sau vinovăție, ci ceva ce mă apuca mult mai rar în viață și era mai puternic decât ambele: remușcare. Un sentiment mai complicat, compact și primordial. Un sentiment a cărui caracteristică principală e că nu se poate face nimic: a trecut prea mult timp și s-au produs prea multe pagube ca să mai încapă loc de penitență. Chiar și așa însă, după patruzeci de ani, i-am trimis Veronicăi un e-mail în care am rugat-o să mă ierte pentru scrisoare.

Pe urmă m-am gândit mai mult la Adrian. De la bun început, văzuse întotdeauna mult mai limpede decât noi, ceilalți. Când noi ne cufundam în apatia adolescenței, închipuindu-ne că nemulțumirea noastră de rutină e un răspuns original la condiția umană, Adrian privea deja mult mai departe înainte și avea un orizont mai larg. De asemenea, simțea viața mai clar – chiar și atunci (sau poate *mai ales* atunci) când a ajuns să decidă că nu merita osteneala. În comparație cu el, eu fusesem întotdeauna un încurcă-lume incapabil să învețe multe din cele câteva lecții pe care i le dăduse viața. Conform propriei concepții, acceptasem realitățile vieții și mă supusesem necesităților ei: *dacă asta, atunci aia* – și așa au trecut anii. Conform concepției lui Adrian, renunțasem la viață, renunțasem deopotrivă la studierea ei și o acceptasem ca atare. Așa se face că, pentru prima dată, am început să simt un fel de

remușcări generale – un sentiment aflat între mila de sine și ura de sine – pentru toată viața mea. În întregime. Îmi pierdusem prietenii din tinerețe. Pierdusem iubirea soției. Abandonasem ambițiile pe care le nutrisem. Dorisem ca viața să nu mă deranjeze prea mult și reușisem – și ce jalnic era.

Mediu, asta fusesem încă de când terminasem școala. Mediu la universitate și la serviciu; mediu în prietenie, loialitate și iubire; mediu, fără îndoială, la sex. S-a făcut un sondaj printre conducătorii auto englezi, cu câțiva ani în urmă, iar rezultatul a fost că nouăzeci și cinci la sută dintre cei chestionați se considerau șoferi „peste medie”. Numai că, în virtutea legii mediilor, cei mai mulți dintre noi trebuie să fie medii. Nu că asta mi-ar fi adus vreo consolare. Cuvântul îmi spărgea urechile. Mediu în viață; mediu la capitolul adevăr; mediu din punct de vedere moral. Când mă văzuse, Veronica observase înainte de toate că-mi căzuse părul. Fusesse observația cea mai puțin dăunătoare.

E-mailul pe care mi l-a trimis ca răspuns la scuzele mele a fost următorul: „Chiar nu pricepi, nu? Dar, de fapt, n-ai priceput niciodată.” Nu puteam să mă plâng. Chiar dacă m-am trezit dorindu-mi jalnic de mult ca Veronica să-mi fi folosit numele într-una dintre cele două propoziții.

M-am întrebat cum făcuse Veronica să rămână în posesia scrisorii de la mine. Îi lăsase Adrian prin testament tot ce era al lui? Nici măcar nu știam dacă-și făcuse așa ceva. Sau poate că-l păstrase în jurnal, iar ea îl găsisese acolo. Nu, nu gândeam limpede. Dacă ar fi fost acolo, l-ar fi văzut

doamna Ford – caz în care cu siguranță că nu mi-ar mai fi lăsat cinci sute de lire.

M-am întrebat de ce se obosise Veronica să-mi răspundă la e-mail, dat fiind că se prefăcea că mă disprețuiește total. Mă rog, poate că nu mă disprețuia.

M-am întrebat dacă Veronica îl pedepsise pe Fratele Jack fiindcă îmi pasase adresa ei de e-mail.

M-am întrebat dacă, în urmă cu toți acei ani, cuvintele ei, „Nu se cade”, fuseseră pur și simplu o formulă politicoasă. Poate că nu voise să se culce cu mine întrucât contactul sexual pe care-l avuseserăm când hotărâse ea nu fusese suficient de plăcut. M-am întrebat dacă fusesem nepriceput, îndrăzneț, egoist. Nu dacă, de fapt, ci cât.

Margaret a stat și-a ascultat, mâncând quiche și-o salată, iar apoi o pannacotta cu un *coulis* de fructe, cât timp eu i-am descris contactul cu Jack, pagina din jurnalul lui Adrian, întâlnirea de pe pod, conținutul scrisorii mele și remușcărilor care mă cuprinseseră. Și-a pus ceașca de cafea pe farfurioară cu un clinchet discret.

— Nu mai ești îndrăgostit de Nebună.

— Nu, nu cred că mai sunt.

— Tony, n-a fost o întrebare. A fost o afirmație.

M-am uitat la ea cu afecțiune. Mă cunoștea mai bine decât oricine altcineva de pe lumea asta. Și încă voia să ia prânzul cu mine. Și să mă lase să turui despre mine însumi. I-am zâmbit într-un fel pe care fără îndoială că și ea îl știa prea bine.

— Într-o bună zi o să te surprind, i-am spus.

— Mă surprinzi oricum. Azi ai făcut-o.

— Da, dar vreau să te surprind astfel încât să te gândești frumos la mine, nu urât.

— Nu mă gândesc urât la tine. Nu mă gândesc urât nici la Nebună, deși evident că admirația mea pentru ea a fost întotdeauna sub nivelul mării.

Margaret n-are manifestări triumfaliste; și știa că n-avea nevoie să insiste asupra faptului că-i nesocotisem sfatul. Cred că-i place sincer să joace rolul ascultătorului empatic și-i place la fel de mult să i se-aducă aminte de ce se bucură că nu mai e măritată cu mine. N-o spun cu intenții veninoase. Pur și simplu cred că așa stau lucrurile.

— Pot să te-ntreb ceva?

— Oricând, a răspuns ea.

— M-ai părăsit din cauza mea?

— Nu, a zis ea. Te-am părăsit din cauza noastră.

Susie și cu mine ne-nțelegem frumos, după cum am tendința să repet. Iar asta ar putea fi o mărturie pentru care aş jura bucuros în instanță. Are treizeci și trei de ani, poate treizeci și patru. Relația noastră nu s-a răcit nici o dată din ziua când am stat în primul rând al unei încăperi cu lambriuri de stejar, din incinta primăriei, iar atunci chiar mi-am jucat rolul de martor. Țin minte că în momentul acela am avut impresia că o eliberam – mai bine zis, că mă eliberam pe mine însumi de ea. Datorie îndeplinită, singurul copil adus teafăr în portul temporar al căsniciei. Acum tot ce trebuie să faci e să nu te-mbolnăvești de

Alzheimer și să-ți aduci aminte să-i lași banii pe care-i ai. Și ai putea să fii ceva mai de ispravă decât părinții tăi, să mori suficient de devreme pentru ca banii să-i fie cu adevărat de folos. Ar fi un început.

Îndrăznesc să spun că, dacă Margaret și cu mine am fi rămas împreună, aș fi avut mai multe șanse să ajung un bunic ramolit. Nu-i de mirare că Margaret s-a dovedit mai utilă. Susie nu voia să-și lase copiii cu mine fiindcă nu mă credea în stare să am grijă de ei, indiferent câte scutece schimbasem la viața mea și așa mai departe. „Poți să-l duci pe Lucas să se uite la fotbal când o să fie mai mare”, mi-a spus odată. Ah, bunicul cu ochi urduroși, stând în tribună și inițiindu-l pe copil în tainele fotbalului: să-i urască pe cei în tricouri de altă culoare, să simuleze o lovitură, să-și sufle mucii pe teren – Fii atent, băiete, apeși tare pe-o nară ca s-o-nchizi și faci să țâșnească verzitura mucoasă pe ailaltă. Cum să fii arogant și supraplătit și să te trezești că ți-ai trăit deja cei mai frumoși ani înainte să-ți dai seama ce e viața și cu ce se mănâncă. O, da, abia aștept să-l duc pe Lucas la fotbal.

Dar Susie nu observă că-mi displace sportul ăsta – sau îmi displace cum s-a transformat și ce-a ajuns. E foarte practică în privința emoțiilor Susie a mea. Seamănă cu maică-sa. Prin urmare, emoțiile mele și felul în care se manifestă ele la ora actuală n-o interesează. Preferă să presupună că am anumite sentimente și să se comporte conform presupunerii. Într-o anumită măsură, mă consideră vinovat de divorț. Ceva de genul: dat fiind că a fost ideea maică-sii, evident că a fost din cauza lui taică-său.

Se dezvoltă caracterul în timp? În romane, cu siguranță: altminteri, nu prea ar mai fi cine știe ce poveste de spus. Dar în viață? Mă întreb și eu uneori. Atitudinile și părerile noastre se schimbă, dezvoltăm noi obiceiuri și excentricități; dar asta e cu totul altceva și seamănă mai degrabă cu finisajele unei case. Poate că, de fapt, caracterul seamănă cu inteligența, doar că atinge punctul maxim ceva mai târziu – să zicem, între douăzeci și treizeci de ani. După care rămânem pur și simplu cu ce-am acumulat. Suntem pe cont propriu. Dacă lucrurile ar sta așa, s-ar găsi explicații pentru o mulțime de vieți, nu? Și totodată – dacă nu e o vorbă mare – pentru tragedia noastră.

„Chestiunea acumulării”, scrisese Adrian. Pariezi bani pe un cal, calul iese învingător, iar câștigurile tale trec la următorul cal din următoarea cursă și tot așa. Câștigurile ți se acumulează. Dar pierderile? Nu la hipodrom, acolo îți pierzi doar miza inițială. Însă în viață? Poate că aici se aplică alte reguli. Pariezi pe o relație și relația eșuează; treci la următoarea relație, eșuează și ea – și poate că ce pierzi nu se reduce la două sume cu semnul minus, ci la multiplul mizei pe care-ai plasat-o. În orice caz, asta simți. Viața nu înseamnă doar adunare și scădere. Există, de asemenea, acumularea și înmulțirea – a pierderii, a eșecului.

Fragmentul lui Adrian se referă totodată la chestiunea răspunderii – dacă există un lanț de răspunderi sau dacă-i reducem aria de acoperire. Eu sunt cu totul în favoarea reducerii. Iertare, nu, nu poți să dai vina pe părinții morți, pe faptul că ai (sau n-ai) frați și surori, pe gene, pe societate sau pe mai știu eu ce – nu în împrejurări

normale. Începe de la ideea că răspunderea e doar a ta, asta dacă nu există dovezi solide în favoarea contrarului. Adrian era mult mai inteligent decât mine – folosea logica, pe când eu folosesc bunul-simț –, dar cred că am ajuns, mai mult sau mai puțin, la aceeași concluzie.

Asta nu înseamnă că înțeleg tot ce-a scris. M-am uitat îndelung la ecuațiile din jurnalul lui, fără să mă simt cătuși de puțin edificat. E-adevărat însă că n-am fost niciodată bun la matematică.

Nu-l invidiez pe Adrian pentru moartea lui, dar îi invidiez claritatea vieții. Nu doar fiindcă a văzut, a gândit, a simțit și-a acționat mai limpede decât noi, ceilalți, ci și pentru momentul când a murit. Nu mă gândesc la aiurelile de tip Primul Război Mondial, „a pierit în floarea tinereții” – clișeu pe care l-a recitat până și directorul nostru când s-a sinucis Robson – și „Nu vor îmbătrâni ca noi, care am fost lăsați să îmbătrânim”. Pe cei mai mulți dintre noi, ceilalți, nu i-a deranjat c-au îmbătrânit. După mine, e oricând preferabil celeilalte variante. Nu, altceva vreau să spun. Când ai douăzeci și ceva de ani, chiar dacă ești derutat și nesigur cu privire la propriile ambiții și scopuri, ai un sentiment foarte puternic despre ce-nseamnă viața, despre rostul tău în viață și despre ce-ai putea deveni. Mai târziu... mai târziu există mai multă nesiguranță, mai multe suprapuneri, mai multe întoarceri din drum, mai multe amintiri false. În tinerețe, îți amintești viața ta scurtă în întregime. Mai târziu, memoria devine un conglomerat de zdrențe și petice. Seamănă puțin cu niște cutii negre de avion, care consemnează ce se petrece în cazul unei prăbușiri. Dacă nu se-ntâmplă nimic neplăcut, banda se șterge automat. Prin urmare, dacă te prăbușești,

e evident din ce cauză; dacă nu, jurnalul de bord al călătoriei e mult mai puțin clar.

Sau hai să privim din alt unghi. Cineva a spus odată că perioadele lui preferate din istorie sunt cele în care lucrurile se prăbușesc, fiindcă asta înseamnă că se naște ceva nou. Are vreo logică raționamentul, dacă-l aplicăm vieților noastre individuale? Să mori când se naște ceva nou – chiar dacă acel ceva nou este propriul nostru eu? Fiindcă, așa cum schimbările politice și istorice dezamăgesc toate la un moment dat, la fel se întâmplă și cu vârsta adultă. Și cu viața. Uneori cred că scopul vieții este să ne împace cu pierderea ei finală, uzându-ne și dovedind, oricât ar dura, că viața nu se ridică la nivelul propriilor promisiuni.

Închipuiți-vă un om, târziu în noapte, un pic beat, compunând o scrisoare unei foste iubite. Scrie adresa pe plic, lipește un timbru, își găsește haina, se duce pe jos la cutia poștală, împinge scrisoarea înăuntru, se întoarce tot pe jos acasă și se duce la culcare. În mod normal, n-ar parcurge ultima etapă, nu? Ar lăsa pe a doua zi de dimineață misiunea de a pune la poștă scrisoarea. Iar pe urmă, perfect posibil, s-ar gândi mai bine. Așa că trebuie să-i dăm e-mailului ce i se cuvine – din punctul de vedere al spontaneității, al vitezei, al autenticității sentimentelor, chiar al gafelor. Gândirea mea – dacă nu cumva folosesc un termen prea prețios – a funcționat după cum urmează: de ce s-o cred pe Margaret pe cuvânt? Nici măcar n-a fost de față și, oricum, vorbesc prejudecățile din ea. Așa că i-am trimis un e-mail Veronicăi. L-am intitulat „Întrebare” și am întrebat-o: „Crezi că eram îndrăgostit de tine atunci?”

M-am semnat cu inițiala prenumelui și am apăsător pe căsuța de trimitere înainte să am timp să mă răzgândesc.

Ultimul lucru la care mă așteptam era un răspuns a doua zi dimineață. De data asta, Veronica nu-mi ștersese titlul mesajului expediat. Răspunsul ei era: „Dacă simți nevoia să pui întrebarea, atunci răspunsul e nu. V.”

Este, poate, sugestiv pentru starea mea de spirit, dacă spun că răspunsul mi s-a părut normal, chiar încurajator.

Este, poate, sugestiv și că reacția mea a fost s-o sun pe Margaret și să-i spun despre schimbul de mesaje. S-a lăsat tăcerea, după care fosta soție mi-a zis: „Tony, de-acum încolo ești pe cont propriu”.

Poți să privești lucrurile și altfel, firește; întotdeauna poți. Așadar, există, de exemplu, problema disprețului și-a reacției noastre în fața lui. Fratele Jack îmi face înfumurat cu ochiul, iar după patruzeci de ani îmi folosesc toate resursele de șarm – nu, să nu exagerăm; folosesc o anumită politețe de fațadă – ca să obțin informații de la el. Iar după aceea, instantaneu, îl trădez. Disprețul meu la schimb pentru al tău. Asta chiar dacă, o recunosc acum, e posibil ca lucrul pe care-l simțise atunci față de mine să fi fost doar un dezinteres amuzat. A, uite-l pe ultimul curtezan al soră-mii – mă rog, a mai fost unul înainte și fără îndoială c-o să apară altul în scurt timp. Nu-i cazul să-l cercetăm pe specimenul ăsta efemer foarte îndeaproape. Dar eu – eu – am perceput atunci reacția aceea ca pe o formă de dispreț, mi-am amintit-o ca atare și i-am întors-o.

Și poate că, în cazul Veronicăi, încercam să fac ceva mai mult: nu să-i întorc disprețul, ci să-l înving. Vă dați seama

ce mă atrage s-o fac. Motivul este că recitirea scrisorii pe care-o trimisesem, tonul ei aspru și caracterului ei agresiv au avut asupra mea impactul unui șoc profund și intim. Dacă Veronica n-ar fi simțit dispreț pentru mine înainte, ar fi făcut-o cu siguranță după ce Adrian i-ar fi arătat cuvintele mele. Și e la fel de sigur că și-ar fi păstrat resentimentele intacte de-a lungul anilor, folosindu-le apoi ca să justifice de ce n-a cedat – și chiar a distrus – jurnalul lui Adrian.

Spuneam, cu toată încrederea, că principala trăsătură a remușcării este că nu mai poți face nimic, că a trecut vremea scuzelor sau a îndreptărilor. Dar dacă mă-nșel? Dacă, prin cine știe ce mijloace, remușcarea poate fi făcută să se-ntoarcă în răspărul propriului curs, dacă poate fi preschimbată în vinovăție, pe urmă regretată și la final iertată? Dacă poți dovedi că nu erai ticălosul care te credea ea, dacă e dispusă să-ți accepte dovezile?

Sau poate că motivul meu venea din direcția radical opusă și nu avea legătură cu trecutul, ci cu viitorul. La fel ca majoritatea oamenilor, am superstiții când se pune problema unei călătorii. Om ști noi că, statistic, zborul cu avionul e mai sigur decât mersul până la magazinul din colț. Chiar și așa, înainte să plec, încep să plătesc facturi, să-mi rezolv corespondența, să sun pe cineva apropiat.

— Susie, plec mâine.

— Da, tată, știu. Mi-ai spus.

— Serios?

— Da.

— Mă rog, am sunat să-mi iau rămas-bun.

— Iartă-mă, tată, copiii fac tăraăboi. Ce ziceai?

— A, nimic, spune-le că-i iubesc.

O faci pentru tine însuși, desigur. Vrei să lași o ultimă amintire și vrei ca ea să fie plăcută. Vrei ca oamenii să se gândească la tine cu drag – în caz că tocmai avionul tău e mai puțin sigur decât mersul până la magazinul din colț.

Și, dacă așa ne comportăm înaintea unei minivacanțe de cinci zile la Mallorca, atunci, de ce nu s-ar desfășura un proces mai elaborat pe măsură ce se apropie – sub forma sicriului acționat mecanic, care trece prin perdelele crematoriului – călătoria finală? Nu gândiți urât despre mine, țineți-mă minte într-o lumină bună. Spuneți-le oamenilor că v-am plăcut, că m-ați iubit, că n-am fost băiat rău. Chiar dacă poate că nimic din toate astea n-a fost adevărat.

Am deschis un vechi album de fotografii și m-am uitat la poza pe care Veronica mă rugase s-o fac în Trafalgar Square. „Una cu prietenii tăi.” Alex și Colin își iau niște expresii exagerat de serioase, de genul pentru-istorie-și-posteritate, Adrian arată serios la modul normal, pe când Veronica – așa cum nu observasem până acum – se întoarce ușor spre el. Fără să-și ridice ochii spre el, dar și fără să se uite la aparat. Cu alte cuvinte, fără să se uite la mine. Devenisem gelos în ziua aceea. Voisem să-i fac cunoștință cu prietenii mei, voisem ca ei să-i fie pe plac și ca ea să le placă lor, dar, bineînțeles, nu mai mult decât plăceam eu fiecăruia dintre ei. Ceea ce-ar fi putut fi o așteptare juvenilă și în același timp nerealistă. Prin urmare, când Veronica i-a tot pus întrebări lui Adrian, am devenit arțăgos; iar când, mai târziu, în barul hotelului,

Adrian i-a veștejit pe Fratele Jack și pe amicii lui, m-am simțit imediat mai bine.

M-am gândit câteva clipe să dau de Alex și de Colin. M-am imaginat făcând apel la amintirile lor și rugându-i să-mi ofere coroborări. Dar nu jucau un rol important în poveste; și nu mă așteptam ca amintirile lor să fie mai bune decât ale mele. Și dacă, de fapt, coroborarea lor se dovedea oricum, numai folositoare nu? Ei bine, Tony, presupun că n-are cum să te-atingă dacă-ți spun adevărul după atâta amar de ani, dar să știi că Adrian te-a vorbit întotdeauna de rău pe la spate. A, ce interesant. Da, am observat amândoi. A spus că nu ești nici atât de cumsecade, nici atât de isteț cum te crezi. Am înțeles; altceva? Da, a zis că ostentația cu care te considerai cel mai apropiat prieten al lui – mai apropiat, oricum, decât oricare dintre noi doi – era absurdă și imposibil de înțeles. Bun, asta-i tot? Nu tocmai: toți și-au dat seama că, în fond, cum-o-cheamă te juca pe degete până găsea ceva mai bun. N-ai observat cum flirta cu Adrian în ziua când ne-am întâlnit cu toții? Pe noi doi chiar ne-a șocat, să știi. Aproape că i-a vârât limba-n ureche.

Nu, n-aveau cum să-mi fie de folos. Iar doamna Ford murise. Iar Fratele Jack ieșise din scenă. Singurul martor posibil, singurul coroborator, era Veronica.

Am spus că voiam să-i intru pe sub piele, nu? E o expresie ciudată, care mă face să mă gândesc întotdeauna la cum prăjea Margaret puiul. Desprindea cu grijă pielea de pe piept și de pe copane, după care introducea unt și plante aromatice pe dedesubt. Tarhon, probabil. Poate și-un pic de usturoi, nu sunt sigur. Eu, unul, n-am încercat niciodată

- nici atunci, nici de-atunci încoace; degetele mele sunt prea nepricepute și mă gândesc c-aș sfâșia pielea.

Margaret mi-a zis de o rețetă franțuzească și mai dichisită. Se pun felii de trufă neagră sub piele - și știți cum se cheamă preparatul? Pui în semidoliu. Presupun că rețeta datează din vremea când oamenii aveau obiceiul să poarte doar haine negre câteva luni, haine cenușii alte câteva luni și abia după aceea să se întoarcă - încet - la culorile vieții. Doliu întreg, pe jumătate și pe sfert. Nu sunt sigur că astea erau formulele, dar știu că treptele vestimentației erau trasate cu mare grijă. Acum cât mai poartă oamenii haine de doliu? O jumătate de zi, în majoritatea cazurilor - adică pe durata înmormântării sau a incinerării și a băuturilor de după.

Iertare, divaghez. Voiam să-i intru pe sub piele, parcă asta zisesem, nu? Oare chiar am vrut să spun lucrul pe care l-am spus sau altceva? *I've Got You Under My Skin*¹¹ - asta-i un cântec de dragoste, nu?

Nu vreau s-o învinovățesc deloc pe Margaret. Nici atâtica. Dar, simplu spus, dacă acum eram pe cont propriu, pe cine avusesem alături atunci? Am ezitat câteva zile înainte să-i trimit un nou e-mail Veronicăi. Cu ocazia asta, am întrebat-o de părinți. Tatăl ei mai trăia? Mama ei se stinsese fără să sufere? Am adăugat că, deși îi văzusem o singură dată, păstram amintiri frumoase. Mă rog, asta era cincizeci la sută adevărat. Nu prea am înțeles de ce-am pus întrebările alea. Bănuiesc că voiam să fac ceva normal sau cel puțin să mă prefac că lucrurile erau normale, chiar dacă nu erau. Când ești tânăr - când eram *eu* tânăr - vrei ca emoțiile tale să semene cu cele despre care citești în cărți.

¹¹ Mi-ai intrat pe sub piele - în engl. în orig. Titlul unui cântec compus de Cole Porter și interpretat de Frank Sinatra (n. tr.).

Vrei să-ți răstoarne viața, să creeze și să definească o nouă realitate. Mai târziu, cred, vrei să faci un lucru mai cumpătat, mai practic: vrei să-ți susțină viața așa cum este și cum a devenit. Vrei să-ți spună că lucrurile sunt în regulă. Și e ceva de condamnat aici?

Răspunsul Veronicăi a fost o surpriză și-o ușurare. Nu mi-a considerat întrebarea impertinentă. Aproape că i-a făcut plăcere. Tatăl ei murise cu treizeci și cinci de ani în urmă, poate chiar mai mult. Alunecase din ce în ce mai rău pe panta beției; rezultatul fusese un cancer de esofag. Am rămas pe gânduri, simțindu-mă vinovat din cauză că primele mele cuvinte adresate Veronicăi pe Podul Mișcător fuseseră niște ironii la adresa alcoolicilor cu chelie.

După moartea lui, mama Veronicăi vânduse casa din Chislehurst și se mutase la Londra. Se dusesse la ore de desen, începuse să fumeze și se obișnuise să primească oameni cu chirie, deși moștenise destui bani. Fusese sănătoasă până în urmă cu un an, când începuse s-o lase memoria. Se suspectase un accident vascular minor. Pe urmă începuse să pună ceaiul în frigider și ouăle în locul unde se ținea pâine, lucruri din astea. O dată aproape că dăduse foc casei lăsând o țigară aprinsă. Rămăsese bine dispusă până la sfârșit, când o luase brusc în jos. Ultimele luni fuseseră o luptă și nu, nu se stinsese fără chinuri, deși bine că se terminase.

I-am recitat e-mailul de câteva ori. Căutam capcane, ambiguități, jigniri subînțelese. Nu exista niciuna – asta dacă nu cumva franchiseța poate fi ea însăși o cursă. Era o poveste obișnuită, tristă, profund familiară și spusă simplu.

Când începi să uiți – nu mă refer la Alzheimer, ci la consecința previzibilă a îmbătrânirii –, poți reacționa în mai multe feluri. Poți încerca să-ți silești memoria să-ți livreze numele cunoștinței, florii, gării sau astronautului pe care-l căutai... Sau poți să-ți recunoști eșecul și să începi să iei măsuri practice cu ajutorul dicționarelor, enciclopediilor și Internetului. Sau lași lucrurile așa – dai uitării adusul aminte – și pe urmă constăți uneori că lucrul despre care nu mai știai nimic iese la suprafață după o oră sau o zi, adeseori în lungile nopți de trezie pe care le-aduce cu sine bătrânețea. Mă rog, toți cei care uită una-alta au parte de lecția asta.

Dar mai învățăm ceva: creierului nu-i place să fie prins într-unul și același tipar. Chiar când crezi că totul e o chestiune de descreștere, de scădere și împărțire, e posibil ca propriul creier – și propria memorie – să te surprindă. Ca și cum ar spune: Nu-ți face iluzii că te poți baza pe un proces liniștitor de declin treptat – viața e *mult* mai complicată de-atât. Prin urmare, creierul îți mai aruncă firimituri din când în când, ba chiar te vindecă de acele familiare pene de memorie. Spre consternarea mea, mi-am dat seama că exact asta mi se-ntâmpla acum. Am început să-mi amintesc, fără o ordine anume și fără vreo semnificație aparte, detalii de mult îngropate ale weekendului îndepărtat pe care-l petrecusem cu familia Ford. Fereastra camerei mele de la mansardă dădea peste niște acoperișuri spre o pădure; de dedesubt auzeam un ceas care bătea ora exactă cu fix cinci minute întârziere. Doamna Ford a aruncat oul spart la gunoi cu o expresie de preocupare – pentru ou, nu pentru mine. Soțul ei a încercat să mă convingă să beau coniac după cină, iar când am refuzat m-a întrebat dacă sunt bărbat sau soarece. Fratele Jack i s-a adresat mereu doamnei Ford spunându-i „Mama” – de exemplu, „Când crede Mama c-o

să fie potol pentru trupele lihnite?” Iar în a doua noapte, Veronica nu s-a mulțumit să urce scările cu mine. A spus „Îl conduc pe Tony la el în cameră” și m-a luat de mână în fața familiei. Fratele Jack a întrebat: „Și Mama ce părere are?” Dar Mama s-a mulțumit să zâmbească. Le-am spus noapte bună tuturor în mare grabă, căci simțeam un început de erecție. Am urcat încet la mine-n dormitor, unde Veronica m-a lipit cu spatele de ușă, m-a sărutat pe gură și mi-a spus la ureche „Să dormi somnul vicioșilor”. Și după vreo patruzeci de secunde, îmi amintesc acum, mă masturbam deja în micul lavoar și-mi împrăștiam sperma prin țevăria casei.

La plesneală, am căutat Chislehurst pe Google. Și am descoperit că nu existase nicio biserică St Michael în oraș. Așa că turul ghidat al domnului Ford, care ne plimbase cu mașina, fusese probabil rodul imaginației – dacă nu cumva o glumă a lui sau o metodă de-a mă trage pe sfoară. Am mari îndoieli și față de existența lui Café Royal. Pe urmă am intrat pe Google Earth, făcând swooping și zooming în jurul orașului. Dar casa pe care-o căutam nu părea să mai existe.

Ieri-noapte mi-am permis încă un pahar, am deschis computerul și i-am scris singurei Veronica din agendă. I-am sugerat să ne-ntâlnim din nou. Mi-am cerut iertare pentru tot ce făcusem ca să îngreuez situația la întrevvedere precedentă. Am asigurat-o că nu voiam să vorbesc despre testamentul mamei sale. Și chiar așa era; deși abia după ce-am scris fraza mi-am dat seama că trecuseră câteva zile de când nu mă mai gândisem deloc la Adrian sau la jurnalul lui.

— E vorba despre închiderea cercului? a răspuns ea.

— Nu știu, i-am scris. Dar rău nu poate să facă, nu?

La întrebarea asta n-a mai răspuns, însă atunci n-am observat și nu m-am supărat.

Nu știu de ce, însă o parte din mine a crezut că Veronica avea să sugereze să ne-ntâlnim încă o dată pe pod. Ori acolo, ori într-un loc tihnit și promițător: un local uitat, o sală de mese liniștită, chiar și barul de la hotelul Charing Cross. A ales braseria de la etajul trei al magazinului John Lewis de pe Oxford Street.

De fapt, exista și un avantaj în toată povestea: aveam nevoie de câțiva metri de sfoară pentru o jaluzeă, un dispozitiv de curățat ibrice și un set din peticele alea pe care ți le fixezi pe dinăuntru pantalonilor când ți se rup la genunchi. E greu să mai găsești materialele astea în cartier: în zona unde locuiesc eu, cele mai multe magazinașe utile au fost transformate în restaurante sau agenții imobiliare.

În trenul care mă ducea în oraș era o fată care stătea în fața mea, cu căștile pe urechi și ochii închiși, surdă la lumea din jur și mișcându-și capul în ritmul unei muzici pe care doar ea o auzea. Și dintr-odată am avut parte de-o amintire completă: Veronica dansând. Da, de obicei nu dansa – asta am spus –, însă într-o seară, la mine-n cameră, i-au venit idei și a început să-mi scoată discurile de muzică pop.

— Pune unul. Vreau să văd cum dansezi, mi-a spus.

Am clătinat din cap.

— Tangoul se dansează-n doi.

— Bine, îmi arăți și mă bag și eu.

Așa că am reglat pick-upul pentru turația de 45 de rotații, am pus acul pe disc, m-am apropiat de ea, am făcut două mișcări de dezmoțire, am închis ochii pe jumătate, ca și cum i-aș fi respectat intimitatea, și-am început. Un comportament masculin primar, specific acelei perioade, pronunțat individual, deși dependent în realitate de imitarea strictă a normelor predilecte: smucirea capului și ȝopăitul, răsucirea umerilor și împingerea în față a pelvisului, cu bonusul brațelor ridicate extatic și al unor icnete ocazionale. După scurt timp am deschis ochii, așteptându-mă s-o văd cum stă mai departe pe podea și râde de mine. Când colo, sărea într-un fel care m-a făcut să suspectez că fusese la ore de balet, cu părul căzându-i pe față și cu gambele încordate și pline de zvâc. M-am uitat la ea o vreme, neștiind dacă-și bate joc de mine sau chiar a intrat în atmosfera cântecului lui Moody Blues. La drept vorbind, nici nu-mi păsa – mă simțeam bine și aveam impresia că repurtasem o mică victorie. Am continuat așa un timp; pe urmă m-am apropiat de ea, pe când *From a Jack to a King* al lui Ned Miller a fost înlocuit de *Elusive Butterfly* al lui Bob Lind. Dar ea n-a observat și, făcând o piruetă, s-a ciocnit de mine și-a fost cât pe-acı să-și piardă echilibrul. Am prins-o și-am ținut-o în brațe.

— Vezi? Nu-i atât de greu.

— A, dar nici n-am crezut c-ar fi greu, a răspuns ea. Bine. Așa. Mulțumesc, a continuat pe un ton protocolar, după care s-a desprins de mine și s-a așezat. Poți să continui, dacă vrei. Mie mi-a ajuns.

Totuși, dansase.

Mi-am cumpărat cele trebuincioase de la raioanele de mercerie, articole de bucătărie și draperii, iar apoi m-am dus la braserie. Am ajuns cu zece minute mai devreme, dar bineînțeles că Veronica era deja acolo, cu capul plecat, citind, convinsă că aveam s-o găsesc. Când mi-am lăsat pungile jos, și-a ridicat privirea și-a zâmbit pe jumătate. În fond, nici n-arăți atât de neîngrijită, i-am zis în gând.

— Sunt tot chel, am spus.

I-a rămas un sfert de zâmbet.

— Ce citești?

A întors coperta cărții broșate spre mine. Ceva de Stefan Zweig.

— Până la urmă, ai ajuns la sfârșitul alfabetului. Bănuiesc că după el nu mai vine nimeni.

De ce eram agitat dintr-odată? Iar vorbeam ca unul de douăzeci și doi de ani. Plus că nu citisem nimic de Zweig.

— Eu vreau paste, a zis Veronica.

Mă rog, bine măcar că nu mi-a tras un perdaf.

Cât am studiat meniul, a continuat să citească. Masa dădea spre niște scări rulante care se intersectau. Oameni care urcau, oameni care coborau; fiecare cumpăra ceva.

— În tren, când am venit înapoi, mi-am amintit unde-ai dansat. În camera mea. La Bristol.

Mă așteptam să mă contrazică sau să se simtă jignită fără să știu de ce. Dar n-a spus decât:

— Mă-ntreb de ce ți-ai amintit.

Iar prin acest moment de coroborare am început să simt cum mi se întorcea încrederea. De data asta, Veronica se îmbrăcase mai elegant; părul ei arăta cochet și părea mai puțin cărunt. Într-un fel, reușea să arate – în ochii mei – atât de douăzeci și ceva, cât și de șaizeci și ceva de ani în același timp.

— la spune, am întrebat-o, cum ți-a mers în ultimii patruzeci de ani?

S-a uitat la mine.

— Mai întâi spune tu.

I-am spus povestea vieții. Versiunea pe care mi-o spun și mie, versiunea care stă în picioare. Veronica a întrebat de „cei doi prieteni ai tăi pe care i-am cunoscut cândva”, fără să-i poată numi, se pare. I-am povestit cum pierdusem legătura cu Colin și Alex. Pe urmă i-am spus de Margaret, de Susie și de rostul meu de bunic, chinându-mă să scap de vocea lui Margaret, care-mi șoptea la ureche „Ce face Nebuna?”. Am vorbit despre locurile unde lucrasem, despre pensionare, despre cum îmi ocupam timpul și despre vacanțele de iarnă – anul ăsta mă gândeam la Sankt Petersburg sub zăpadă, pentru variație... Am încercat să par mulțumit de viața mea, dar nu încrezută. Eram în plină descriere a nepoților, când și-a ridicat privirea, și-a băut cafeaua dintr-o înghițitură, a pus câțiva bani pe masă și s-a ridicat. Am dat să-mi ridic pungile, dar mi-a zis:

— Nu, rămâi și termină-ți-o.

Eram hotărât să nu fac nimic care-ar fi putut s-o irite, așa că m-am așezat la loc.

— Ei bine, e rândul tău, i-am zis, cu sensul de „povestea vieții tale”.

— Rândul meu pentru ce? a întrebat ea, dar până să-i răspund, plecase.

Da, mi-am dat seama ce făcuse. Izbutise să petreacă o oră în compania mea fără să divulge nici măcar un lucru despre sine și cu atât mai puțin un secret. Unde trăia și cum, dacă trăia cu cineva sau dacă avea copii. Pe inelar purta un inel de sticlă roșie, la fel de enigmatic ca ea însăși. Dar nu m-am supărat; mai mult, m-am trezit reacționând ca și cum aș fi ieșit pentru prima oară cu cineva și-aș fi scăpat fără să fac nimic catastrofal. Însă bineînțeles că n-a fost deloc așa. După o primă ieșire cu cineva, nu stai într-un tren unde-ți descoperi capul plin de adevărul uitat al vieții voastre sexuale de acum patruzeci de ani. Cât de atrași fuseserăm unul de celălalt; cât de ușoară părea când mi se așeza în poală; cât de mult mă stârnea de fiecare dată; cât de prezente erau toate elementele „sexului complet” – pofta, tandrețea, candoarea, încrederea – chiar și când nu făceam sex. Și, cum o parte din mine nu se supărase pentru că „nu mergeam până la capăt”, nu se supărase pentru reprizele de masturbare apocaliptică după ce-o duceam acasă, nu se supărase pentru că dormeam în patul meu de o persoană, singur cu propriile amintiri și cu o erecție care se întorcea rapid. Această acceptare a mai puținului era și din cauza fricii, bineînțeles: frica de sarcină, frica de-a face sau de-a spune ce nu trebuia, frica de-o apropiere copleșitoare, în fața căreia nu știam cum să mă port.

Săptămâna care-a urmat a fost foarte calmă. Mi-am reparat jaluzeaua, am curăţat ibricul, mi-am peticit o pereche de jeanşi vechi. Susie n-a sunat. Margaret, ştiam, avea să tacă până când – şi dacă – o să iau eu legătura cu ea. Şi pe urmă la ce s-ar fi aşteptat? La scuze, la târât în genunchi prin faţa ei? Nu, nu era punitivă; accepta întotdeauna zâmbetul meu trist ca pe un semn că-i recunoşteam înţelepciunea superioară. Dar poate că de data asta nu avea să se mai întâmple la fel. De fapt, era posibil să nu mă mai văd cu Margaret o vreme. O parte din mine se simţea prost – de la distanţă şi în tăcere – faţă de ea. La început, nu mi-am dat seama de ce: doar ea fusese cea care-mi spusese că de-acum încolo sunt pe cont propriu. Dar pe urmă mi-am amintit un lucru de demult, din primii ani ai căsniciei noastre. Un coleg de serviciu a dat o petrecere la care m-a invitat şi pe mine; Margaret n-a vrut să vină. Am flirtat cu o fată, iar ea a răspuns. Mă rog, n-a fost numai flirt – deşi mult sub pragul infrasexului – , dar mi-am pus căpăstru imediat după ce m-am trezit din ameţeală. Totuşi, după întâmplarea aceea am simţit incitare şi vinovăţie în proporţii egale. Iar acum, mi-am dat seama, simţeam ceva asemănător. Mi-a trebuit destul timp să dau de capăt lucrurilor. În cele din urmă, mi-am spus: bun, deci te simţi vinovat faţă de fosta soţie, care-a divorţat de tine acum douăzeci de ani, şi te stârneşte o fostă iubită, pe care n-ai mai văzut-o de patruzeci. Cine-a spus că nu mai există surprize în viaţă?

Nu voiam s-o presez pe Veronica. M-am gândit ca de data asta s-o las pe ea să facă prima mişcare. Mi-am verificat inboxul mai des şi mai asiduu decât se cuvenea. Sigur, nu aşteptam o mare efuziune, dar speram, poate, la un mesaj politicos, cum că-i păruse bine să mă vadă după atâţia ani.

Mă rog, poate că nu-i păruse bine. Poate că plecase într-o excursie. Poate că i se stricase serverul. Cine vorbea despre speranțele eterne ale inimii omenеști? Țineți minte cum vă apucați și citiți, din când în când, povești despre ceea ce ziarelor le place să treacă la categoria „iubiri întârziate”? De obicei, despre un ciudat și-o ciudată aflați într-un azil? Ambii văduvi, rânjind și arătându-și protezele, în timp ce se țin de mâinile lovite de artrită? Adeseori, încă folosesc ceva ce pare-a fi limbajul inadecvat al iubirii tinere. „De îndată ce-am dat cu ochii de el/ ea, am știut că-mi era merit/ merită” – lucruri de genul ăsta. O parte din mine e întotdeauna mișcată și vrea să ovaționeze; o alta însă e circumspectă și nedumerită. De ce să treci iar prin toate poveștile alea? Nu știi cum se spune? Cin’ s-a fript cu ciorbă suflă și-n iaurt. Însă acum m-am trezit că mă revolt împotriva propriei... ce? Convenționalități, lipsei de imaginație, așteptări a dezamăgirii? În plus, mi-am zis, măcar eu am dinții mei.

În seara aceea, câțiva dintre noi s-au dus la Minsterworth să vadă marele val de pe râul Severn. Veronica a fost lângă mine. Probabil că mintea mea a șters episodul, dar acum știu precis că așa s-a întâmplat. A fost acolo, cu mine. Ne-am așezat pe o pătură jilavă pe malul ud al râului și ne-am ținut de mână; ea adusese un termos cu ciocolată caldă. Zile nevinovate. Lumina lunii a prins valul pe punctul să se spargă în timp ce se apropia de noi. Ceilalți au chiuit la vederea lui și-au chiuit și după ce-a trecut, urmărindu-l în noapte cu câteva lanterne ale căror raze se intersectau. Rămași singuri, am vorbit cu ea despre cum se întâmplă uneori lucrurile imposibile, acele lucruri pe care nu le crezi, dacă nu le vezi cu ochii tăi. Nu eram într-o dispoziție extatică, ci mai degrabă contemplativă, chiar sumbră.

Cel puțin, așa îmi amintesc acum. Deși dacă m-ați duce în instanță, mă îndoiesc c-aș face o figură foarte onorabilă când mi s-ar pune întrebări. „Totuși, susțineți că amintirea aceasta a fost suprimată timp de patruzeci de ani?” „Da.” „Și a ieșit la suprafață abia de curând?” „Da.” „Ne puteți spune din ce motiv a ieșit la suprafață?” „Nu prea.” „Atunci, dați-mi voie să vă învederez, domnule Webster, că acest presupus incident este doar rodul imaginației dumneavoastră și că a fost elaborat ca să justifice un anume atașament romantic pe care dați impresia că l-ați nutrit față de clienta mea, o presupunere care, rog onorata instanță să consemneze, ei i se pare absolut respingătoare.” „Da, poate, dar...” „Dar ce, domnule Webster?” „Dar nu iubim mulți oameni în viață. Unu, doi, trei? Iar uneori recunoaștem abia când e prea târziu. Atâta doar că nu e neapărat prea târziu. Ați citit povestea iubirii târzii care s-a nfiripat într-un azil din Barnstaple?” „Ei, hai, vă rog, domnule Webster, scutiți-ne de elucubrații sentimentale. Suntem într-un tribunal care se ocupă de fapte. Care-anume sunt faptele în acest caz?”

Puteam răspunde doar că am impresia – iar aici elaborez o teorie – că memoriei i se întâmplă ceva – de fapt, altceva – cu timpul. Ani la rând supraviețuiești cu aceleași repere, aceleași amintiri și aceleași emoții. Apăs pe un buton pe care scrie „Adrian” sau „Veronica”, banda pornește și produce lucrurile obișnuite. Întâmplările reconfirmă emoțiile – resentiment, nedreptățire, ușurare – și viceversa. Nu pare să existe vreo cale de-a avea acces la altceva; cazul e clasat. Iată de ce umbli după coroborări, chiar dacă ele se dovedesc a fi, de fapt, contradicții. Dar ce-ar fi dacă, inclusiv într-o fază ulterioară, emoțiile legate de oamenii și de întâmplările din trecutul îndepărtat s-ar schimba? Scrisoarea urâtă pe care-am scris-o îmi provocase remușcări. Felul în care îmi vorbise Veronica

despre moartea părinților – da, chiar și despre a tatălui – mă impresionase mai mult decât aș fi crezut că se poate întâmpla vreodată. Am simțit o compasiune înnoită pentru ei – și pentru ea. Pe urmă, nu după multă vreme, am început să-mi amintesc lucruri uitate. Nu știu dacă există vreo explicație științifică pentru asta – ceva legat de noile stări afective ce redeschid rețele neurale blocate până atunci. Tot ce pot să spun e că s-a întâmplat și că m-a uluit.

Așa că oricum – și fără să țin cont de avocatul pledant din capul meu – i-am trimis un e-mail Veronicăi și i-am sugerat să ne-ntâlnim din nou. Mi-am cerut iertare fiindcă vorbisem atât de mult. I-am spus că vreau să aflu mai multe despre viața și familia ei. Și că trebuia să vin la Londra la un moment dat, într-una dintre săptămânile viitoare. Era de acord să ne vedem la aceeași oră și-n același loc?

Cum rezistau oamenii pe vremuri, când dura atât până ajungea o scrisoare la destinație? Presupun că a aștepta poștașul trei săptămâni e totuna cu a aștepta un e-mail trei zile. Cum e când aștepți trei zile? Suficient de mult ca să ai sentimentul deplin al recompensei. Veronica nici măcar nu-mi ștersese titlul mesajului – „Noi salutări?” –, ceea ce mi s-a părut acum o mișcare plină de farmec. Dar era imposibil să se fi simțit jignită, fiindcă îmi dădea întâlnire de azi într-o săptămână, la cinci după-amiaza, într-o stație de metrou din nordul Londrei, pe care n-o știam.

Mi s-a părut palpitant. Cui nu i s-ar fi părut? Sigur, nu subînțelegeam „la-ți pijamaua și pașaportul”, dar ajungi într-un punct când variațiile vieții par jalnic de limitate. Și de data asta primul impuls a fost s-o sun pe Margaret; pe

urmă mi-am luat seama. Oricum, lui Margaret nu-i plac surprizele. Era – este – o femeie căreia îi place să planifice totul. Înainte să se nască Susie, își monitoriza ciclul de fertilitate și-mi sugera când e mai convenabil să facem dragoste. Fapt care fie că-mi provoca o stare de anticipare încinsă, fie – la polul opus și, la drept vorbind, de cele mai mult ori – avea efectul contrar. Margaret nu i-ar fixa nimănui o întâlnire misterioasă într-o stație de metrou îndepărtată. În schimb, s-ar întâlni cu tine sub ceasul gării din Paddington cu un scop precis. Nu că pe-atunci n-aș fi dorit să-mi duc viața așa, să ne înțelegem.

Am petrecut o săptămână încercând să scormonesc după noi amintiri despre Veronica, dar n-a ieșit nimic. Poate că mă străduiam prea tare, solicitându-mi excesiv creierul. Așa că am revăzut ce aveam deja, imagini familiare de demult și achiziții recente. Le-am ridicat în lumină, întorcându-le între degete și încercând să-mi dau seama dacă acum însemnau altceva. Am început să-mi reexaminez eul mai tânăr, în măsura în care e cu putință să faci așa ceva. Bineînțeles că fusesem grosolan și naiv – așa suntem toți; dar am făcut bine că n-am exagerat tră-săturile acestea, fiindcă astfel nu faci decât să te lauzi singur pentru ce-ai ajuns. Am încercat să fiu obiectiv. Versiunea relației mele cu Veronica, versiunea pe care-o purtasem cu mine de-a lungul anilor, era cea de care avusesem nevoie atunci. Inima tânără trădată, corpul tânăr ațâțat inutil, ființa socială tânără privită de sus. Ce răspunsese Moș Joe Hunt când clamasem știutor că istoria se compune din minciunile învingătorilor? „Totul e să ții minte că se compune și din autoamăgirile învinșilor.” Oare ținem minte suficient de bine, când vine vorba despre viețile noastre personale?

Contestatarii timpului spun: patruzeci de ani nu înseamnă nimic, la cincizeci ești în plină putere, șaizeci înseamnă noul patruzeci și tot așa. Un lucru însă știu precis: că există timp obiectiv, dar și timp subiectiv, de tipul celui pe care-l porți în partea dinăuntru a încheieturii, lângă locul în care ți se simte pulsul. Iar acest timp personal, care e timpul real, se măsoară prin relația pe care-o ai cu memoria. Prin urmare, când mi s-a întâmplat lucrul ăsta straniu – când amintirile noi au năvălit brusc peste mine –, a fost ca și cum, în momentul acela, timpul s-ar fi văzut așezat în direcție inversă. Ca și cum, în momentul acela, râul ar fi curs în amonte.

Firește, aș fi ajuns mult prea devreme, așa c-am coborât din tren cu o stație mai înainte, m-am așezat pe o bancă și-am citit un ziar gratuit. Sau cel puțin m-am uitat la el. Pe urmă am luat un tren până la prima stație, unde o scară rulantă m-a scos într-o sală de bilete dintr-o parte a Londrei pe care n-o cunoșteam. Chiar când am trecut de intrare, am văzut o siluetă și-un fel aparte de-a sta în picioare. Imediat, s-a întors și a luat-o din loc. Am urmat-o pe lângă o stație de autobuz, pe o străduță unde a descuiat o mașină. M-am așezat pe locul mortului și m-am uitat la ea. Se și apucase să pornească motorul.

— Ciudat. Și eu am tot un Polo.

N-a răspuns; n-ar fi trebuit să mă mir. Din câte-o cunoșteam și din cum mi-o aduceam aminte, așa, din frânturi, vorbitul la volan n-o amuza deloc pe Veronica. La drept vorbind, nici pe mine – deși nu m-am apucat să-i explic.

Încă era o după-amiază călduroasă. Am deschis fereastra. Veronica s-a uitat undeva dincolo de mine, încruntându-se. Am închis fereastra la loc. Asta e, mi-am spus.

— Alaltăieri m-am gândit la seara când ne-am uitat la valul de pe Severn.

N-a răspuns.

— Mai ții minte?

A clătinat din cap.

— Chiar nu mai ții? Eram mai mulți, un grup, și ne-am dus la Minsterworth. Era lună...

— Conduc.

— Bine.

Dacă asta voia. La urma urmei, era expediția ei. În lipsă de altceva, m-am uitat pe fereastră. Magazine cu de toate, restaurante ieftine, o agenție de pariuri, oameni la coadă la un bancomat, femei cu petice de carne ivindu-li-se dintre îmbinările hainelor, grămezi de gunoaie, un nebun care striga, o mamă obeză cu trei copii obezi, fețe din toate rasele: o arteră principală ca atâtea altele din Londra normală.

După câteva minute, am ajuns într-o zonă mai selectă: case fără perete comun, grădini în față, un deal. Veronica a cotit și a parcat mașina. Mi-am spus: în regulă, e jocul tău – aștept regulile, indiferent care sunt. Dar o parte din mine s-a revoltat: Ei, futu-i, doar n-o să încetez să fiu eu însumi doar fiindcă tu te-ai întors la starea de spirit de pe Podul Mișcător.

— Ce face Fratele Jack? am întrebat vesel.

La asta nu mai putea răspunde „Conduc”.

— Jack e Jack, a zis ea, fără să se uite la mine.

Ei bine, asta *chiar* că e autoevident în plan filozofic, cum spuneam pe vremea lui Adrian.

— Mai ții minte...

— Aștept, m-a întrerupt ea.

Foarte bine, mi-am zis. La început mă întâlnesc, pe urmă conduc, acum aștept. Ce urmează? Cumpăr, gătesc, mănânc și beau, mă giugiulesc, mă masturbez și mă fut? Mă-ndoiesc profund. Însă în timp ce stăteam unul lângă altul, un bărbat chel și o femeie neîngrijită, mi-am dat seama de lucrul pe care ar fi trebuit să-l observ din prima. Dintre noi doi, Veronica era mult mai neliniștită. Iar, dacă eu eram neliniștit din cauza ei, era evident că ea nu era neliniștită din cauza mea. Eram doar un element de iritare minor și necesar. Dar de ce eram necesar?

Am stat și-am așteptat. Mai bine n-aș fi lăsat ziarul ăla gratuit în tren. M-am întrebat de ce nu venisem eu însumi cu mașina până aici. Probabil fiindcă nu știam restricțiile de parcare. Voiam să beau apă. Voiam și să mă piș. Am coborât fereastra. De data asta, Veronica n-a obiectat.

— Uită-te.

M-am uitat. Pe trotuar, un mic grup de oameni se apropia de mașină venind pe partea mea. Am numărat cinci. În față era un bărbat care, în ciuda căldurii, purta câteva straturi de tweed gros, inclusiv o vestă și un fel de șapcă vânătorească. Haina și șapca îi erau acoperite cu insigne

de metal, cam treizeci-patruzeci, aş fi zis, dintre care unele sclipeau în soare; între buzunarele vestei îi atârna un lanţ de ceas. Avea o expresie jovială: semăna cu cineva care joacă un rol obscur într-un circ sau într-un parc de distracţii. În spatele lui veneau doi bărbaţi: primul avea mustaţă neagră şi mergea săltăreţ; al doilea era scund şi deformat, cu un umăr mult mai sus decât celălalt, şi s-a oprit ca să scuipe iute în grădina din faţa unei case. Iar în urma lor se afla un individ deşirat şi bleg, cu ochelari, ţinut de mână de o indiancă rotofeie.

— Cârциumă, a spus mustăciosul când a ajuns în faţă.

— Nu, nu cârциumă, a răspuns bărbatul cu insigne.

— Cârциumă, a insistat primul.

— Magazin, a zis femeia.

Vorbeau cu toţii foarte tare, ca nişte copii care tocmai scăpaseră de la şcoală.

— Magazin, a repetat strâmbul, scuipând uşor într-un gard viu.

Mă uitam cât mai atent cu putinţă, fiindcă asta mi se spusese să fac. Probabil că aveau cu toţii între treizeci şi cincizeci de ani, dar în acelaşi timp păreau încremeniţi într-un timp fără vârstă. Şi aveau o timiditate evidentă, accentuată de felul în care se ţineau de mână cei doi din spate. Nu semăna cu ţinerea unor amorezi, ci mai degrabă cu o apărare împotriva lumii. Au trecut la un metru-doi de mine, fără să se uite la maşină. La câţiva paşi în spatele lor venea un tânăr în pantaloni scurţi şi cu o cămaşă descheiată la gât; nu mi-am dat seama dacă le era însoţitor sau n-avea nicio legătură cu ei.

S-a lăsat tăcere o vreme. Era clar că trebuia să susțin întreaga partitură.

— Bun, și?

N-a răspuns. Poate că întrebarea fusese prea generală.

— Ce-au pățit?

— Ce-ai pățit *tu*?

Nu mi s-a părut un răspuns semnificativ, în pofida tonului caustic. Așa c-am insistat.

— Tânărul ăla era cu ei?

Tăcere.

— Sunt în vreun program de îngrijire comunitară sau ceva de genul?

M-am lovit cu capul de tetieră când Veronica a plecat brusc de pe loc. A gonit pe o stradă sau două, repezindu-se cu mașina spre obstacolele de viteză de parc-ar fi fost la o întrecere de echitație. Felul în care schimba sau, mai bine zis, cum nu schimba vitezele era cumplit. Totul a durat vreo patru minute, după care a virat într-un loc de parcare, ridicându-se oblic peste bordură cu roata aflată cel mai în față, înainte de-a se retrage la loc.

M-am trezit spunându-mi: Margaret a fost întotdeauna o șoferiță bună. Nu numai sigură, dar și dispusă să se poarte frumos cu mașina. Pe vremea când făcusem eu școala de șoferi, instructorul îmi explicase că, atunci când schimbi vitezele, trebuie să acționezi ambreiajul și schimbătorul atât de lin și de imperceptibil, încât capul pasagerului să nu se miște nici măcar un centimetru pe șira spinării. Am

ținut minte ăsta și am observat asta adeseori când mergeam cu mașina și conduceau alții. Dacă-ș trăi cu Veronica, m-aș duce la chiropractician cam în fiecare săptămână.

— Chiar nu pricepi, nu? N-ai făcut-o niciodată și nici n-o s-o faci vreodată.

— N-am primit cine știe ce ajutor.

Pe urmă i-am văzut – cine-or fi fost – apropiindu-se de mine. ăsta fusese rostul manevrei: să le-o luăm din nou înainte. Eram în dreptul unui magazin și-al unei spălătorii automate, cu o cârciumă pe cealaltă parte a drumului. Bărbatul cu insigne – „animatorul”, ăsta era cuvântul pe care-l căutam, individul vesel de la intrarea în standurile din parcurile de distracții, care te încurajează să intri și s-o vezi pe femeia cu barbă sau pe ursul panda cu două capete – conducea în continuare grupul. Ceilalți patru îl înconjurau acum pe tânărul în pantaloni scurți, care probabil că era cu ei. Un fel de asistent social. Și chiar atunci l-am auzit spunând:

— Nu, Ken, astăzi fără cârciumă. Vineri e seara de cârciumă.

— Vineri, a repetat bărbatul cu mustață.

Mi-am dat seama că Veronica își dezlegase centura de siguranță și deschidea ușa mașinii. Când am dat să fac la fel, mi-a spus:

— Șezi.

Parcă eram un câine.

Dezbaterea „cârciumă *versus* magazin” era în plină desfășurare, când unul dintre membrii grupului a văzut-o pe Veronica. Bărbatul îmbrăcat în tweed și-a scos șapca și și-a dus-o la inimă, după care și-a înclinat capul din gât. Strâmbul a început să sară pe loc. Deșiratul a dat drumul mâinii indiencei. Asistentul social a zâmbit și i-a întins mâna Veronicăi. Într-o clipită, ea s-a văzut în mijlocul unei ambuscade benigne. Indianca o ținea acum de mână, iar bărbatul care voia la cârciumă își rezema capul pe umărul ei. Pe Veronica atenția asta nu părea s-o deranjeze deloc. I-am privit zâmbetul pentru prima dată în după-amiaza aceea. Am încercat să aud ce se vorbește, dar erau prea multe glasuri întretăiate. Pe urmă am văzut-o pe Veronica întorcându-se și am auzit-o rostind:

— Curând.

— Curând, au repetat doi sau trei dintre ei.

Strâmbul a mai sărit pe loc o vreme, iar deșiratul a arborat un rânjet nătâng și a strigat „Pa, Mary!” Au început să se țină după ea până la mașină, după care m-au observat pe locul mortului și s-au oprit imediat. Patru dintre ei au prins să facă semne frenetice de rămas-bun, pe când bărbatul îmbrăcat în tweed s-a apropiat curajos de mașină pe partea mea. Își apăsă în continuare șapca în dreptul inimii. A întins cealaltă mână pe fereastra mașinii și i-am strâns-o.

— Ne ducem la magazin, mi-a spus el protocolar.

— Și ce-o să cumpărați? I-am întrebat cu o solemnitate pe măsură.

Asta l-a luat prin surprindere și s-a gândit câteva clipe.

— Ce ne trebuie, a răspuns el în cele din urmă.

A încuviințat din cap ca pentru sine și-a adăugat lămuritor:

— Rechizite.

Pe urmă și-a efectuat salutul solemn, cu înclinarea capului din gât, s-a întors și și-a așezat șapca grea de-atâtea insigne pe cap.

— Pare-un tip tare de treabă, am comentat.

Dar ea deja băga mașina în viteză cu o mână și făcea semne de rămas-bun cu cealaltă. Am observat că e transpirată. Da, era o zi caldă, dar chiar și-așa.

— Tuturor le-a părut foarte bine să te vadă.

Mi-am dat seama că nu are de gând să răspundă la nimic din ce i-aș fi spus. Și că e furioasă – pe mine, cu siguranță, dar și pe ea însăși. Nu pot spune că simțeam că făcusem ceva deplasat. Tocmai voiam să deschid gura, când am văzut că ea îndreaptă mașina spre un obstacol de viteză, fără să încetinească deloc, și mi-a trecut prin cap c-aș fi putut să-mi mușc limba la impact. Așa că am așteptat până când am trecut cu bine de obstacol și abia după aceea am spus:

— Mă întreb câte insigne are tipul ăla.

Tăcere. Obstacol de viteză.

— Stau cu toții în același loc?

Tăcere. Obstacol de viteză.

— Deci seara de mers la cârciumă e vinerea.

Tăcere. Obstacol de viteză.

— Da, am fost la Minsterworth împreună. A fost lună plină în seara aia.

Tăcere. Obstacol de viteză. Acum am virat pe strada principală, neavând între noi și gară decât asfaltul fără denivelări, din câte-mi amintesc.

— E-o zonă foarte interesantă a orașului.

M-am gândit că, dac-o enervez, îmi iese pasiența – în-diferent care-ar fi fost aceea. Să mă port cu ea ca și cum ar fi fost o companie de asigurări era de domeniul trecutului.

— Da, ai dreptate, ar trebui să mă-ntorc în scurt timp.

— Oricum, a fost frumos c-am mai aflat câte ceva despre tine alaltăieri la prânz.

— Te gândești la vreun titlu anume din Zweig pe care-ai vrea să mi-l recomanzi?

— Sunt o grămadă de obezi în zilele noastre. Obezi. E una dintre schimbările față de vremea când eram noi tineri, nu? Nu-mi aduc aminte de vreun obez la Bristol.

— De ce ți-a zis deșiratul ăla „Mary”?

Bine măcar că-mi pusesem centura. De data asta, tehnica de parcare a Veronicăi a însemnat urcarea ambelor roți din față pe bordură, cu o viteză de peste treizeci și cinci de kilometri pe oră, iar apoi apăsarea bruscă a pedalei de frână.

— Afară, a zis ea, uitându-se în față.

Am încuviințat din cap, mi-am scos centura și am ieșit încet din mașină. Am ținut ușa deschisă puțin mai mult decât era nevoie, doar ca s-o enervez pentru ultima dată, și-am zis:

— Îți nasolești cauciucurile, dacă mai faci așa.

Mi s-a smuls ușa din mână când a demarat.

În trenul cu care m-am întors, nu m-am gândit la nimic, ci doar am simțit. Nu m-am gândit nici măcar la ce simt. Abia seara am început să mă ocup de cele întâmplute.

Principalul motiv pentru care mă simțeam ridicol și umilit era – cum îi spusese oare în sinea mea, cu doar câteva zile mai devreme? – „speranța eternă a inimii omenești”. Iar înainte de asta, „atracția de-a învinge disprețul cuiva”. Nu cred că sufăr, în general, de vanitate, dar era evident că fusesem mai afectat decât îmi dădusem seama. Ceea ce începuse ca hotărârea de-a obține un bun care-mi fusese lăsat moștenire se preschimbase în ceva mult mai important, ceva care arunca o lumină asupra întregii mele vieți, asupra timpului, asupra memoriei. Și asupra dorinței. Am crezut – la un anumit nivel al ființei mele chiar am crezut – că pot să mă întorc la începuturi și să schimb lucrurile. Că pot face sângele să curgă invers. Am avut orgoliul de a-mi imagina – chit că n-am folosit o formulă mai apăsătoare – că pot s-o fac pe Veronica să mă placă și că era important s-o fac. Când mi-a trimis e-mailul în care s-a referit la „închiderea cercului”, nici nu mi-a dat prin cap că folosisese un ton de batjocură sardonică și am luat totul ca pe-o invitație, aproape ca pe-un semn fățiș.

Acum, că mă gândesc mai atent, atitudinea ei față de mine fusese consecventă – nu doar în lunile din urmă, ci de-a lungul tuturor acelor ani, câți vor fi fost. Descoperise că aveam lacune, îl preferase pe Adrian și crezuse întotdeauna că judecățile ei sunt corecte. Era, îmi dădeam seama acum, un lucru autoevident în toate felurile, în plan filozofic sau în alt plan. Dar, fără să-mi deslușesc propriile motive, voisem să-i demonstrez, chiar și în această etapă târzie, că mă citise greșit. Mai bine zis, că felul în care mă privise inițial – când ne descopeream unul altuia inima și corpul, când rezona la unele dintre cărțile și discurile mele, când mă plăcea atât cât să mă ducă la ea acasă – fusese cel corect. Am crezut că pot să înfrâng disprețul și să transform remușcarea în vinovăție, iar pe urmă să fiu iertat. Fusesem tentat, într-un fel, de ideea că puteam să anulăm cea mai mare parte a existențelor noastre separate, că puteam să tăiem și să montăm banda magnetică pe care ne sunt înregistrate viețile, să ne întoarcem la răspântia aceea din pădure și să pornim pe cărarea mai puțin umblată – de fapt, pe cărarea pe care nu umblase nimeni. În schimb, nu făcusem decât să las bunul-simț deoparte. Prost bătrân ce ești, mi-am zis. Și nu există prost ca prostul bătrân: asta murmură maică-mea, care murise de mult, când citea în ziare despre bărbați mai în vârstă cărora li se-aprindeau călcâiele după femei mai tinere și erau dispuși să-și sacrifice căsniciile pentru un zâmbet afectat, niște plete vopsite și o pereche de țâțe ca lumea. Nu că s-ar fi exprimat chiar așa. Și nu puteam să invoc nici măcar scuza clișeului – că făceam ce făceau în mod normal și alți bărbați de vârsta mea. Nu, eram un prost bătrân mai ciudat decât ei, fiindcă nutream vag speranțe jalnice de a primi afecțiune de la cel mai puțin plauzibil partener din lume.

Săptămâna care-a urmat a fost una dintre cele mai însingurate din viața mea. Mi se părea că nu mai am nimic de așteptat. Eram singur, cu două voci care-mi vorbeau răspicat în gând: vocea lui Margaret, care spunea „Tony, de-acum încolo ești pe cont propriu”, și vocea Veronicăi, care zicea „Nu-nțelegi... N-ai făcut-o niciodată și nici n-o s-o faci vreodată”. Știam că Margaret nu s-ar eschiva, dacăș suna-o – faptul că știam c-ar accepta cu plăcere să mai luăm unul dintre prânziurile noastre și c-am putea să continuăm la fel ca până atunci –, ceea ce mă făcea să mă simt cu atât mai singur. Cine-a spus că, pe măsură ce trăim mai mult, înțelegem mai puțin?

Totuși, după cum mă trezesc repetând, am un anumit instinct de supraviețuire, de autoconservare. Iar să fii convins că ai un asemenea instinct e aproape la fel de bine ca să-l ai efectiv, fiindcă înseamnă că acționezi la fel. Așa că, după o vreme, m-am adunat. Știam că trebuie să revin la felul în care fusesem înainte ca fantezia asta stupidă, de om senil, să pună stăpânire pe mine. Trebuia să mă-ngrijesc de-ale mele, indiferent ce-ar fi însemnat asta, pe lângă dereticatul prin apartament și administrarea bibliotecii spitalului din localitate. A, da, și puteam să mă concentrez iar pe cum să pun mâna pe ce este al meu.

„Dragă Jack”, am scris. „Mă întreb dacă mă mai poți ajuta puțin în legătură cu Veronica. Mă tem că mi se pare la fel de derutantă ca pe vremuri. Asta e, nu ne-nvățăm minte niciodată. Oricum, gheața nu s-a topit cu privire la jurnalul fostului meu prieten, pe care mama ta mi l-a lăsat prin testament. Îmi poți da vreun sfat? Și mai am o mică nedumerire. Am luat un prânz de toată isprava cu V săptămâna trecută în oraș. Pe urmă mi-a dat întâlnire undeva în zona de nord, într-o după-amiază. Se pare că voia să-mi arate niște tipi dintr-un program de îngrijire comunitară,

iar după ce mi i-a arătat s-a făcut foc și pară. Poți să mă luminezi? Sper că-ți merge bine. Cele bune, Tony W.”

Am sperat ca tonul meu bonom să nu i se pară la fel de fals cum mi se părea mie. Pe urmă i-am scris domnului Gunnell și i-am cerut să acționeze în numele meu în chestiunea testamentului doamnei Ford. I-am spus – confidențial – că discuțiile recente cu fiica ei scosese la iveală o anumită instabilitate și că mi se părea normal ca, în condițiile date, un confrate să-i scrie doamnei Marriott și să solicite o rezolvare rapidă a disputei.

Mi-am îngăduit un moment de adio personal și nostalgic. M-am gândit la Veronica dansând, cu părul căzut peste față. M-am gândit la cum îi anunțase pe ai ei, „Îl duc pe Tony la el în cameră”, șoptindu-mi că urma să dorm somnul vicioșilor, și la cum mă masturbasem imediat după, în micul lavoar din cameră, pe când ea încă nu terminase de coborât scările. M-am gândit la luciul părții din interior a încheieturii mele, la mânecile cămășii suflecate până la cot.

Domnul Gunnell mi-a scris să mă anunțe că avea să procedeze conform solicitărilor. Fratele Jack nu mi-a mai răspuns.

Observasem – mă rog, era normal să observ – că restricțiile de parcare erau în vigoare doar între zece dimineața și douăsprezece. Probabil ca să-i descurajeze pe navetiști să vină cu mașinile până în zona aceea din oraș, să și le lase acolo toată ziua și să meargă mai departe cu metroul. Așa că de data asta am hotărât să plec cu mașina: un Volkswagen Polo ale cărui cauciucuri aveau să reziste mult mai mult decât cele de la mașina Veronicăi.

După o oră și ceva de purgatoriu pe centura de nord, m-am trezit unde aveam treabă, cu mașina parcată unde fuseserăm înainte, cu fața spre mica pantă a unei străzi periferice și cu soarele de după-amiază târzie luminând praful așternut pe un gard viu din lemn-câinesc. Grupuri de elevi plecau spre casă, băieții cu cămășile scoase din pantaloni, fetele cu fuste provocator de scurte; mulți vorbeau la telefoane mobile, unii mâncau, câțiva fumau. Când eram eu elev, la școală ni se spusese că, atât timp cât ești în uniformă, trebuie să te porți într-un fel care să facă cinste instituției. Prin urmare, fără mâncat sau băut pe stradă; iar cine era prins fumând o încasa. Nici fraternizarea cu sexul opus nu era permisă: elevele de la liceul de fete, legat de al nostru și aflat foarte aproape, terminau cursurile cu un sfert de oră înainte de băieți și astfel aveau timp să ia distanță de omologii lor masculini, prădători și priapici. Am rămas în mașină amintindu-mi toate astea și consemnând diferențele, dar fără să ajung la vreo concluzie. Nici n-am bătut din palme, nici n-am dezaprobat. Eram indiferent; îmi suspendasem dreptul de-a gândi și de-a emite judecăți. Mă interesa doar motivul pentru care fusesem adus pe strada asta cu două săptămâni în urmă. Așa c-am stat în mașină, cu fereastra deschisă, și-am așteptat.

După vreo două ore, am renunțat. M-am întors a doua zi, iar apoi în următoarea, dar fără succes. Pe urmă am intrat cu mașina pe strada cu cârciuma și magazinul și am parcat în apropiere. Am așteptat, am intrat în magazin și-am cumpărat câte ceva, am mai așteptat o vreme și m-am întors acasă. Nu simțeam cătuși de puțin că pierd timpul; de fapt, era taman pe dos – acum credeam că exact ăsta era rostul timpului. Și, oricum, magazinul s-a dovedit folositor. Era unul dintre locurile acelea în care găsești de toate, de la delicatese la feronerie. În perioada asta am

cumpărat zarzavaturi și detergent pentru mașina de spălat, carne feliată și hârtie igienică; am scos bani din bancomat și mi-am făcut provizii de băutură. După primele zile, vânzătorii au început să-mi spună „amice”.

M-am gândit la un moment dat să iau legătura cu departamentul de asistență socială al municipalității și să întreb dacă au un cămin comunitar unde trăiește un bărbat acoperit de insigne, dar nu mi s-a părut că puteam ajunge la vreun rezultat. Aș fi dat din colț în colț încă de la prima lor întrebare: de ce vă interesează? Nu știam de ce mă interesa. Dar, cum am spus, nu mă presa nicio urgență. Nu aveam impresia că-mi solicit creierul să scoată la iveală o amintire. Dacă nu făceam nicio presiune asupra – asupra cui? – timpului, atunci era posibil să apară ceva, poate chiar o soluție.

Iar nu după multă vreme mi-am adus aminte de niște cuvinte pe care le auzisem fără să vreau. „Nu, Ken, astăzi fără cârciumă. Vineri e seara de cârciumă.” Așa că vinerea următoare m-am dus acolo cu mașina și am stat cu un ziar înăuntru la *William IV*. Era una dintre micile cârciumi ivite în urma presiunii economice. Există un meniu cu diverse preparate la grătar, un televizor în surdină, fixat pe BBC News Channel, și table peste tot: pe una se anunța seara concurs cu premii a săptămânii, pe alta, ceva despre clubul lunar al cărții, pe a treia erau informații despre următoarele transmisiuni ale unor întreceri sportive la televizor, în timp ce a patra găzduia un fel de gând epigramatic al zilei, copiat fără îndoială din cine știe ce antologie de panseuri și vorbe de duh. Am băut pe îndelete halbele de jumătate de litru cât timp am dezlegat rebusul, dar n-a intrat nimeni.

Vinerea următoare, mi-am zis „ia să cinez aici”, așa c-am comandat merlucius la grătar, cu cartofi prăjiți tăiați manual, și un pahar mare de Sauvignon Blanc de Chile. N-a fost rău deloc. Pe urmă, în a treia vineri, chiar când mă înfruptam dintr-o porție de penne cu gorgonzola și sos de nuci, au intrat în local strâmbul și bărbatul cu mustață. S-au așezat cu un aer firesc la o masă, iar barmanul, care le cunoștea, evident, preferințele, i-a adus fiecăruia câte-o jumătate de bere amară, din care au început amândoi să soarbă gânditor. Nu se uitau în jur și cu atât mai puțin unul la altul; la rândul lor, ceilalți oameni din local nu-i băgau în seamă. După vreo douăzeci de minute și-a făcut apariția o negresă mămoasă, care s-a dus la bar, a plătit și i-a condus afară cu blândețe pe cei doi bărbați. M-am limitat să observ și să aștept. Timpul îmi era aliat, chiar așa¹². Uneori, cântecele spun adevărul.

Am devenit un client obișnuit atât al cârciumii, cât și al magazinului. Nu eram înscris în clubul cărții și nu participam la seara întrebărilor, dar mă așezam frecvent la o măsuță de lângă fereastră și parcurgeam meniul. Oare ce speram? Probabil să intru la un moment dat în vorbă cu tânărul asistent social pe care-l văzusem escortând cvintetul în prima după-amiază; sau chiar cu bărbatul cu insigne, care părea cel mai afabil și mai ușor de abordat. Eram răbdător fără să-mi conștientizez atitudinea; nu mai țineam socoteala orelor; iar pe urmă, într-o seară, devreme, i-am văzut apropiindu-se pe toți cinci, conduși de aceeași femeie. Într-un fel, nici măcar nu m-am mirat.

¹² *Time is on my side, yes it is* – în engl. în orig. Primul vers din cântecul *Time Is on My Side*, compus de Norman Meade, alias Jerry Ragovoy, și interpretat de Irma Thomas și de The Rolling Stones (n. tr.).

Cei doi clienți obișnuiți au intrat în cârciumă; ceilalți trei s-au dus la magazin cu supraveghetoarea.

M-am ridicat, lăsându-mi pixul și ziarul pe masă, semn că aveam să mă-ntorc. La intrarea în magazin am luat un coș galben de plastic și am început să mă plimb agale. La capătul unui interval, cei trei se înghesuiau în fața mai multor tipuri de detergent lichid, dezbătând cu gravitate pe care să-l cumpere. Nu era mult loc și am spus tare „Scuzați-mă” când m-am apropiat. Deșiratul cu ochelari s-a lipit imediat de rafturile cu articole de bucătărie, stând cu fața la ele, și au tăcut toți trei. Când am trecut prin dreptul lor, bărbatul cu insigne m-a privit țintă. „Seara bună”, i-am zis cu un zâmbet. M-a privit mai departe, după care a înclinat din cap. Am lăsat lucrurile așa și m-am întors în cârciumă.

Peste câteva minute, cei trei li s-au alăturat celor doi băutori. Supraveghetoarea s-a dus la bar și-a comandat. M-a frapat faptul că, deși bărbății fuseseră gălăgioși și se comportaseră copilărește pe stradă, în magazin și la cârciumă erau timizi și vorbeau în șoaptă. Nou-veniților li s-au adus răcoritoare. Mi s-a apărut că aud „zi de naștere”, dar e posibil să mă fi înșelat. Am hotărât să e momentul să comand de mâncare. În drum spre bar, treceam foarte aproape de ei. Cei trei care veniseră de la magazin stăteau încă în picioare și s-au întors ușor când m-am apropiat. I-am adresat un al doilea „Seara bună!” jovial bărbatului cu insigne, care a răspuns la fel ca prima dată. Deșiratul se afla acum în fața mea și chiar înainte să trec pe lângă el m-am oprit și l-am privit atent. Avea cam patruzeci de ani, aproape un metru nouăzeci, piele albă și ochelari cu lentile groase. Am simțit că vrea să se-ntoarcă din nou cu spatele. Dar a făcut ceva total neașteptat. Și-a scos ochelarii și s-a uitat la mine. Avea ochi căprui și blânzi.

Aproape fără să mă gândesc, i-am spus încet:

— Sunt un prieten al lui Mary.

Am văzut cum a început a zâmbi, după care a intrat în panică. S-a întors, a scos un scâncet abia auzit, și-a târșăit picioarele până la indiană și-a prins-o de mână. Mi-am continuat deplasarea la bar, m-am așezat cu o jumătate de fesă pe un scaun înalt și-am început să studiez meniul. După câteva clipe, mi-am dat seama că negresa era lângă mine.

— Îmi pare rău, am spus. Sper că n-am făcut nimic deplasat.

— Nu sunt sigură, a răspuns femeia. Nu e bine să-l speriați. Mai ales acum.

— Ne-am mai întâlnit o dată înainte, cu Mary, când a venit aici într-o după-masă. Sunt un prieten al ei.

S-a uitat la mine, ca și cum ar fi încercat să-mi afle motivele și să-și dea seama cât sunt de sincer.

— Atunci, înțelegeți, nu-i așa? m-a întrebat ea încet.

— Da, înțeleg.

Și adevărul era că înțelesesem. Nu mai aveam nevoie să stau de vorbă cu bărbatul cu insigne sau cu îngrijitorul în pantaloni scurți. Acum știam.

Am văzut-o pe chipul lui. Asta nu se-ntâmplă foarte des, nu? Cel puțin, nu pentru mine. Ascultăm ce spun oamenii, citim ce scriu – astea-s dovezile noastre, coroborările

noastre. Dar, dacă expresia feței contrazice cuvintele vorbitorului, întrebăm expresia feței. O căutătură alunecoasă a ochilor, un început de îmbujorare, zvâcnetul incontolabil al unui mușchi al feței – și după aceea știm. Recunoaștem ipocrizia sau falsul, iar adevărul de necontestat ni se arată în fața ochilor.

Dar aici era altceva, ceva mai simplu. Nu exista nicio contradicție – pur și simplu am văzut-o pe chipul lui. În ochi, în culoarea și-n expresia lor, dar și în obraji, în paloarea lor și-n structura pomeților. Coroborarea venea din înălțime și din cum se armonizau oasele și mușchii lui cu înălțimea. Era fiul lui Adrian. Nu aveam nevoie de-un certificat de naștere sau de-un test ADN – am văzut și am simțit. Și bineînțeles că se potriveau și datele: cam asta era vârsta pe care trebuia s-o aibă acum.

Prima mea reacție a fost, recunosc, solipsistă. N-am avut cum să nu-mi aduc aminte de ce scrisesem în partea de scrisoare rezervată Veronicăi: „Totul e să reușești să rămâi gravidă înainte să-și dea seama cât ești de plicticoasă.” Nici măcar nu vorbisem serios pe vremea aceea – loveam orbește, încercând să găsesc o cale de-a răni. De fapt, cât timp am ieșit cu Veronica, mi s-a părut în multe feluri – ademenitoare, misterioasă, dezaprobatoare –, dar niciodată plicticoasă. Și nici măcar în ultimele rânduri când am avut de-a face cu ea, deși epitetele ar putea fi actualizate – exasperantă, încăpățânată, trufașă și cumva încă ademenitoare –, n-am considerat-o vreodată plicticoasă. Prin urmare, a fost o frază pe cât de falsă, pe atât de jignitoare.

Dar asta a fost doar o parte a poveștii. Când încercasem să le fac rău, scrisesem: „O parte din mine speră c-o să aveți și-un copil, întrucât cred cu ardoare în răzbunarea

timpului. Însă răzbunarea trebuie să lovească pe cine se cuvine, adică pe voi doi.” Iar mai departe: „Prin urmare, nu vă doresc asta. Ar fi nedrept să pedepsești un făt nevinovat cu perspectiva de-a descoperi că a fost rodul mădularelor voastre, fie-mi iertată formularea poetică.”

Remușcarea, din punct de vedere etimologic, este acțiunea de-a mușca din nou: asta-ți face sentimentul. Imaginați-vă forța mușcăturii când mi-am recitat cuvintele. Păreau aidoma unui blestem străvechi, pe care uitasem inclusiv că-l rostisem. Bineînțeles, nu cred – și n-am crezut niciodată – în blesteme. Altfel spus, în cuvintele care declanșează evenimente. Dar simplul fapt de-a da glas unui lucru care se-ntâmplă după aceea – de-a dori un rău anume și de-a vedea că răul acela chiar se produce – are și-n ziua de azi un fior ca de pe altă lume. Faptul că eul tânăr care-a blestemat și eul vârstnic care-a asistat la împlinirea blestemului au avut sentimente profund diferite – ei bine, faptul ăsta era de-o irelevantă monstruoasă.

Dacă înainte să-nceapă toată povestea mi-ați fi spus că, dimpotrivă, în loc să se sinucidă, Adrian se însurase cu Veronica, făcuse un copil cu ea, apoi poate și alții, iar după aceea avuseseră nepoți, aș fi răspuns: Foarte bine, fiecare cu viața lui; tu mergi pe drumul tău, eu pe al meu, nicio supărare. Însă acum toate clișeele astea deșarte se ciocneau de adevărul inevitabil a ceea ce se întâmplase.

Răzbunarea timpului asupra unui făt nevinovat. M-am gândit la bărbatul acela amărât și tulburat, care-mi întorsese spatele în magazin și-și vârâse fața în niște role de șervețele de bucătărie și-n niște baxuri de hârtie igienică ultramoale ca să-mi evite prezența. Ei bine, instinctul îi funcționase corect: eram un om căruia se cuvenea să-i întorci spatele. Dacă viața recompensa cu adevărat meritele, atunci, asta meritam, să fiu ocolit.

Cu câteva zile înainte, fantazasem confuz despre Veronica, recunoscând totodată că nu știu nimic despre viața ei din cei patruzeci și ceva de ani de când nu ne mai văzuserăm. Acum aveam răspunsuri la întrebările pe care nu le pusesem. Rămăsese însărcinată cu Adrian și – cine știe? – poate că trauma sinuciderii lui îl afectase pe copilul pe care-l purta în pântece. Dăduse naștere unui băiat care la un moment dat fusese diagnosticat ca fiind... cum? Incapabil să funcționeze pe cont propriu în societate; dependent de sprijin emoțional și financiar constant. M-am întrebat când s-o fi pus diagnosticul. S-a întâmplat imediat după naștere sau a existat o pauză alinătoare de câțiva ani, în care Veronica s-a putut consola cu ce se salvase din dărmături? Însă după aceea, cât timp își sacrificase viața pentru băiat, poate luându-și un rahat de slujbă cu jumătate de normă, pe când el era la o școală pentru elevi cu nevoi speciale? Apoi probabil că fiul crescuse și devenise și mai greu de strunit, iar în cele din urmă lupta cumplită ajunsese s-o copleșească și s-o facă să accepte ideea de a-l încredința unei instituții specializate. Imaginați-vă cum se simțise atunci; imaginați-vă pierderea, sentimentul eșecului, vinovăția. Iar în vremea asta eu mă plângeam mie însumi când se întâmpla uneori ca fiică-mea să uite să-mi trimită un e-mail. Mi-am amintit de asemenea gândurile necuviincioase pe care le nutrisem de când mă reîntâlnisem cu Veronica pe Podul Mișcător. Mi se păruse că era un pic cam flenduroasă și neîngrijită; îmi crease impresia unui om dificil, neprietenos și lipsit de farmec. În realitate, avusesem noroc că se pusese la dispoziția mea peste zi. Și chiar mă așteptasem să-mi înmâneze jurnalul lui Adrian? În locul ei, probabil că și eu i-aș fi dat foc, așa cum cred acum c-a făcut.

Multă vreme n-am avut cui să-i spun toate astea. Cum zisese Margaret, eram pe cont propriu, și așa era normal. Nu în ultimul rând, fiindcă trebuia să-mi mai reevaluez o porțiune din trecut, având drept unic însoțitor remușcarea. Iar după ce regândeam viața și caracterul Veronicăi, trebuia să mă-ntorc în trecutul meu și să mă ocup de Adrian. Prietenul meu filozof, care a contemplat viața și a decis că orice individ responsabil și înzestrat cu capacitatea de-a gândi trebuie să aibă dreptul de-a respinge acest dar pe care nu-l ceruse niciodată – prietenul al cărui gest nobil a accentuat iar, cu fiecare deceniu scurs, compromisul și micimea care compuneau cele mai multe vieți. „Cele mai multe vieți”: viața mea.

Prin urmare, această imagine a lui – această dojană vie și totodată moartă la adresa mea și-a restului existenței mele – era acum răsturnată. „Note de primă mână, sinucidere de primă mână”, convenisem împreună cu Alex. Ce fel de Adrian aveam eu, în schimb? Unul care-și lăsase iubita însărcinată, care fusese incapabil să suporte consecințele și „alesese calea ușoară”, cum se spunea. Nu c-ar exista ceva ușor în toată povestea, în această afirmare finală a individualității împotriva generalității de ansamblu, care-o oprimă. Însă acum trebuia să-l recalibrez pe Adrian, să-l transform dintr-un repudiator gata să citeze din Camus, pentru care sinuciderea era singura problemă filozofică adevărată, în... în ce? În nimic altceva decât o versiune a lui Robson, care „nu prea avea stofă de Eros și Thanatos”, cum spusese Alex când acel elev, până atunci neremarcabil, din clasa a zecea de științe exacte, părăsise lumea asta cu un „Iartă-mă, mămico” de adio.

La momentul respectiv, noi patru făcuserăm speculații despre iubita lui Robson – închipuindu-ne-o de la virgină înțepată la curvă doldora de boli venerice. Niciunul dintre

noi nu se gândise la copil sau la viitor. Acum, pentru prima oară, m-am întrebat ce se-ntâmplase cu prietena lui Robson și cu copilul lor. Probabil că mama era cam de vârsta mea și mai mult ca sigur încă în viață, pe când copilul se apropia de cincizeci. Credea oare și acum că „tati” murise într-un accident? Poate că fusese dat spre adopție și crescuse crezând despre sine că e nedorit. Însă la ora asta copiii adoptați au dreptul să dea de urma mamelor biologice. Mi-am imaginat că se întâmpla lucrul ăsta, precum și reunirea stânjenitoare și intensă la care-ar fi putut duce. M-am trezit vrând, chiar și după atâta timp, să-mi cer iertare prietenei lui Robson pentru felul ușuratic în care vorbiseram despre ea, fără să ne gândim la durerea și la rușinea ei. O parte din mine dorea să ia legătura cu ea și s-o roage să ne scuze pentru greșelile de demult – deși habar n-avusese de ele la momentul când fuseseră comise.

Însă faptul că mă gândeam la Robson și la prietena lui era doar un fel de-a evita ceea ce era acum adevărul despre Adrian. Câți ani avusese Robson – cincisprezece, șaisprezece? Locuind în continuare cu ai lui, care fără îndoială că nu erau foarte liberi în concepții. Iar, dacă prietena lui avusese sub șaisprezece ani, ar fi putut să se-adauge și-o acuzație de viol. Așa că situațiile nu erau comparabile. Adrian se maturizase, plecase de-acasă și era mult mai inteligent decât bietul Robson. În plus, pe-atunci, dacă lăsa gravidă o fată și dacă ea nu voia să facă avort, te însurai cu ea: astea erau regulile. Totuși, Adrian nu putuse să accepte nici măcar această soluție convențională. „Crezi c-a făcut-o fiindcă era prea inteligent?” mă întrebase maică-mea, enervându-mă. Nu, n-avea nici o legătură cu inteligența; iar cu bravura morală, nici atât. Adrian n-a refuzat cu superbie un cadou

existențial; pur și simplu s-a temut de căruciorul din vestibul.

Ce știam despre viață – eu, care trăisem atât de prudent? Care nici nu câștigasem, nici nu pierdusem, ci pur și simplu lăsasem viața să mi se-ntâmple? Care avusesem ambiții obișnuite și mă acomodasem mult prea repede cu neîmplinirea lor? Care evitam să fiu rănit și numeam asta instinct de supraviețuire? Care-mi plăteam facturile și rămâneam în relații bune cu toată lumea atât cât era cu putință; pentru care extazul și disperarea au devenit în scurtă vreme doar cuvinte citite cândva în romane? Eu, ale cărui autodojeniri nu produceau niciodată durere de-adevăratelea? Ei bine, trebuia să mă gândesc la toate astea, simțind o remușcare aparte: o durere provocată în sfârșit cuiva care crezuse dintotdeauna că știe să evite durerea – și provocată tocmai din acest motiv.

„Afară!” îmi ordonase Veronica, după ce se suise pe bordură cu peste treizeci și cinci de kilometri pe oră. Abia acum i-am dat cuvântului o rezonanță mai mare: afară din viața mea, n-am vrut nici măcar să te-apropii de ea din capul locului. N-ar fi trebuit pentru nimic în lume să accept să ne-ntâlnim, cu atât mai puțin să luăm prânzul, cu atât mai puțin să te duc să-mi vezi fiul.

Dac-aș fi avut adresa ei poștală, i-aș fi trimis o scrisoare adevărată. Mi-am intitulat e-mailul „Iertare”, după care l-am transformat în „IERTARE”, însă părea prea strident, așa c-am revenit la forma inițială. Nu-mi rămânea decât să fiu sincer și direct.

Dragă Veronica,

Îmi dau seama că sunt, probabil, ultimul om de care aveai chef, dar sper c-o să citești mesajul de față până la capăt. Nu mă aștept să-mi răspunzi. Dar am petrecut ceva timp reevaluând lucrurile și aș vrea să te rog să mă ierți. Nu mă aștept să ai o părere mai bună despre mine de-acum încolo – pe de altă parte, mai rea nu prea are cum să fie. Scrisoarea pe care ți-am trimis-o atunci a fost impardonabilă. Tot ce pot să spun e că vorbele mârșave din ziua aceea au fost expresia unui impuls de moment. A fost un veritabil șoc pentru mine să le recitesc după atâția ani.

Nu mă aștept să-mi înmânezi jurnalul lui Adrian. Dacă i-ai dat foc, faptul e consumat. Dacă nu, atunci, bineînțeles că, având în vedere că a fost scris de tatăl copilului tău, îți aparține. N-am înțeles de ce mi l-a lăsat mama ta, dar nu mai contează.

Îmi pare rău c-am fost atât de jignitor. Ai încercat să-mi arăți ceva, iar eu am fost prea grosolan ca să înțeleg. Aș vrea să vă doresc ție și fiului tău o viață tihnită, în măsura în care așa ceva e cu putință în împrejurările date. Iar, dacă la un moment dat o să pot face ceva pentru vreunul dintre voi, sper c-o să iei legătura cu mine fără ezitare.

Al tău,

Tony

Era cea mai bună variantă. Nu atât de bună cum aș fi vrut, dar cel puțin am fost sincer în fiecare cuvânt. Nu aveam o

agendă ascunsă. Nu speram nimic în secret de pe urma scrisorii. Nici să primesc jurnalul, nici să aibă Veronica o părere bună despre mine, nici măcar să-mi fie acceptate scuzele.

N-aș putea spune dacă m-am simțit mai bine sau mai rău după ce-am trimis mesajul. N-am simțit mare lucru. Epuizare, gol interior. N-am vrut să-i spun lui Margaret ce se-ntâmplase. M-am gândit mai des la Susie și la norocul pe care-l are fiecare părinte când i se naște un copil cu patru membre, cu un creier normal și cu zestrea emoțională care-i permite copilului, fetei, femeii să ducă orice fel de viață. Fie să fii obișnuit, cum i-a urat cândva poetul copilului abia venit pe lume.

Mi-am văzut de viață. Le-am recomandat cărți bolnavilor, pacienților aflați la recuperare, muribunzilor. Am citit eu însumi câteva. Am dat materiale la reciclat. I-am scris domnului Gunnell și i-am cerut să abandoneze chestiunea jurnalului. Spre sfârșitul unei după-amiezi, mi-a venit brusc ideea să merg cu mașina pe centura de nord, să fac niște cumpărături și să iau cina la William IV. M-au întrebat dacă am fost în concediu. La magazin am spus „da”, la cârciumă am spus „nu”. Răspunsurile nu păreau, oricum, să conteze. De fapt, nimic nu prea mai conta. M-am gândit la lucrurile care mi se-ntâmplaseră de-a lungul anilor și la cât de puține făcusem eu să se-ntâmple.

La început, am presupus că e un e-mail vechi, retrimis din greșeală. Dar lăsase titlul meu: „Iertare”. Mesajul meu de dedesubt nu fusese șters. Iar răspunsul ei era: „Nici acum

nu înțelegi. N-ai făcut-o niciodată și nici n-o s-o faci. Așa că nu mai încerca.”

Am păstrat schimbul de mesaje în inbox și l-am recitit din când în când. Dacă n-aș fi optat pentru incinerare și împrăștierea cenușii, aș fi putut folosi formula ca epitaf, pe o lespede de piatră sau de marmură: „Tony Webster – n-a înțeles niciodată”. Însă ar fi fost prea melodramatic, chiar autocompătimitor. Dar „Acum e pe cont propriu”? Ar fi mai bun, mai adevărat. Sau poate c-o să rămân la „Duminică în fiecare zi”.

Din când în când, mai mergeam cu mașina la magazin și la cârciumă. Erau locuri în care simțeam mereu un fel de tihnă, oricât de ciudat ar suna; simțeam în același timp că am un scop, poate ultimul meu scop veritabil. La fel ca înainte, n-am crezut niciodată că pierd timpul. Poate că, de fapt, timpul meu chiar pentru asta exista. Și ambele erau locuri prietenoase – oricum, mai prietenoase decât echivalentele lor din zona în care locuiam. Nu aveam niciun plan – nimic nou. Nu mai avusesem un „plan” de ani buni. Iar, pentru Veronica, redeșteptarea sentimentului – dacă asta fusese –nu putea trece drept plan. Ci mai degrabă drept un impuls scurt și morbid, o anexă la un compendiu de umilire.

Într-o zi, l-am întrebat pe barman:

— Credeți că de data asta ați putea să-mi faceți niște cartofi pai?

— Cum adică?

— Păi, ca-n Franța – din ăia subțiri.

— Nu, nu facem așa ceva.

— Dar în meniu scrie că sunt cartofi tăiați manual.

— Da.

— Și nu puteți să-i tăiați mai subțiri?

Afabilitatea normală a barmanului a luat o pauză. Individul s-a uitat la mine ca și cum n-ar fi fost sigur dacă sunt fixist, idiot sau – perfect posibil – ambele.

— Cartofii tăiați manual sunt ăia stas.

— Dar, dacă tot îi tăiați manual, nu puteți să-i tăiați mai subțiri?

— Nu-i tăiem noi. Așa-i primim.

— Nu-i tăiați aici?

— Exact asta am zis.

— Deci ce numiți „cartofi tăiați manual” sunt, de fapt, tăiați în altă parte, probabil de-un dispozitiv automat?

— Sunteți cumva de la protecția consumatorului?

— Nici vorbă. Sunt doar nedumerit. N-am știut că „tăiat manual” înseamnă „stas”, și nu „tăiați obligatoriu cu mâna”.

— Ei bine, acum știți.

— Îmi pare rău. Pur și simplu nu-mi picase fisa.

M-am retras la locul meu și-am așteptat mâncarea.

Iar apoi, pe nepusă masă, cei cinci au intrat în cârciumă, însoțiți de tânărul asistent pe care-l văzusem din mașina Veronicăi. Bărbatul cu insigne s-a oprit când a trecut pe

lângă masa mea și mi-a adresat salutul cu înclinarea capului din gât; câteva dintre insignele de pe șapca lui de vânătoare au clincănit stins. Ceilalți l-au urmat. Când fiul lui Adrian m-a văzut, s-a întors cu un umăr, de parc-ar fi vrut să țină la distanță și ghinionul, și pe mine. Cei cinci au străbătut localul până au ajuns la peretele din fund, dar nu s-au așezat. Asistentul social s-a dus la bar și-a comandat băuturi.

Mi-a sosit porția de merlucius și cartofi tăiați manual, cei din urmă serviți într-un vas metalic, tivit cu hârtie de ziar. Poate că zâmbeam pentru mine însumi, când tânărul s-a înființat la masa mea.

— Vă deranjează dacă stăm puțin de vorbă?

— Deloc.

Am făcut semn spre scaunul din față. Când s-a așezat, i-am văzut, peste umărul lui, pe cei cinci uitându-se la mine și ținându-și paharele, fără să bea.

— Mă cheamă Terry.

— Tony.

Ne-am strâns mâinile în felul acela incomod, cu cotul ridicat, la care te obligă statul pe scaun. Terry a început prin a tăcea.

— Un cartofior? am sugerat.

— Nu, mersi.

— Știați că, deși în meniu scrie „tăiați manual”, asta-nseamnă de fapt „stas”, și nu că sunt tăiați de mână?

S-a uitat la mine cam cum se uitase și barmanul.

— E vorba de Adrian.

— Adrian, am repetat.

De ce nu mă-ntrebasem niciodată cum îl chema? Și cum altfel ar fi putut să-l cheme?

— Prezența dumneavoastră îl tulbură.

— Îmi pare rău, am răspuns. Ultimul lucru pe care vreau să-l fac e să-l tulbur. Nu vreau să mai tulbur pe nimeni.
Niciodată.

M-a privit de parcă m-ar fi bănuț de ironie.

— E-n regulă. N-o să mă mai vadă. Îmi termin mâncarea, o iau din loc și niciunul din voi n-o să mai dea niciodată cu ochii de mine.

Asistentul a încuviințat din cap.

— Vă supărați dacă vă-ntreb cine sunteți?

Cine sunt?

— Nici vorbă. Mă numesc Tony Webster. Cu mulți ani în urmă, am fost prieten cu tatăl lui Adrian. Am fost colegi de școală. Am cunoscut-o și pe Veronica, mama lui Adrian. Chiar foarte bine. Pe urmă nu ne-am mai văzut. Dar ne-am întâlnit destul de des în ultimele săptămâni. Ba nu, mai degrabă în ultimele luni.

— Săptămâni și luni?

— Da, am spus. Deși nici pe Veronica n-o s-o mai vad. Nu vrea să mai știe de mine.

Am încercat să nu par patetic, ci degajat.

Asistentul s-a uitat la mine.

— Înțelegeți că nu putem discuta despre trecutul clienților noștri. E-o chestiune de confidențialitate.

— Bineînțeles.

— Dar ce mi-ați spus adineauri n-are nicio logică.

M-am gândit câteva clipe.

— A, da, Veronica - îmi pare rău. Țin minte că el - Adrian - i-a zis Mary. Presupun că așa își spune și ea în prezența lui. E al doilea ei nume. Numai că eu am cunoscut-o - o cunosc - drept Veronica.

Peste umărul asistentului, i-am văzut pe cei cinci stând în picioare îngrijorați, încă nebând din pahare și uitându-se la noi. Mi-a fost rușine că prezența mea îi deranja.

— Dac-ați fost prieten cu tatălui lui...

— Și cu mama.

— Atunci, cred că nu-nțelegeți.

Măcar nu s-a exprimat la fel ca alții.

— Nu?

— Mary nu e mama lui. Mary îi e soră. Mama lui Adrian a murit acum șase luni. Iar el a fost foarte șocat. De-aceea are... probleme în ultima vreme.

Cu gesturi mecanice, am mâncat un cartof. Apoi încă unul. N-aveau destulă sare. Țsta e dezavantajul cartofilor stas.

Nu au consistența optimă. Cartofii pai nu numai că sunt mai crocanți, dar și sarea e mai bine distribuită.

N-am putut decât să-i întind mâna lui Terry și să-mi repet promisiunea.

— Și sper c-o să-și revină. Sunt convins că vă ocupați de el cum scrie la carte. Par să se-nțeleagă bine toți cinci.

Asistentul s-a ridicat.

— Mă rog, facem ce putem, dar ni se taie din buget aproape-n fiecare an.

— Vă doresc succes tuturor, am spus.

— Mersi.

Când am plătit, am lăsat un bacșiș de două ori mai mare decât de obicei. Măcar era o modalitate de-a mă face util.

Iar mai târziu, acasă, revăzând totul după o vreme, am înțeles. Mi-am dat seama. În primul rând, de ce avea doamna Ford jurnalul lui Adrian. De ce scrisese: „P.S. Poate c-o să ți se pară ciudat, dar cred că ultimele luni din viața lui au fost fericite.” La ce se referise a doua îngrijitoare când spusese „Mai ales acum”. Chiar sensul formulei „banii sângelui”, folosită de Veronica. Și, în fine, despre ce vorbea Adrian pe pagina pe care mi se dăduse voie s-o văd. „Și-atunci cum se poate exprima o acumulare care conține numerele întregi b , a^1 , a^2 , s și v ?” După care veneau două formule care exprimau tot atâtea acumulări posibile. Acum era evident. Primul a era Adrian; celălalt eram eu, Anthony, așa cum avea obiceiul să mi se adreseze când voia să mă facă să fiu serios. Iar b însemna

„bebeluș”. Unul născut de o mamă – „Mama” – la o vârstă periculos de înaintată. Urmarea, un copil handicapat. Care acum era un bărbat de patruzeci de ani, pierdut în deznădejde. Și care-i spunea surorii lui „Mary”. Am studiat lanțul răspunderilor. Mi-am văzut inițiala prenumelui acolo. Mi-am amintit că în scrisoarea aceea oribilă îl îndemnasem pe Adrian să se consulte cu mama Veronicăi. Mi-am rederulat în gând cuvintele care aveau să mă bântuie pentru totdeauna. La fel cum avea s-o facă fraza neterminată a lui Adrian. „Deci, de exemplu, dacă Tony...” Și am știut că acum nu mai pot să schimb sau să îndrept nimic.

Te apropii de sfârșitul vieții – nu, nu al vieții ca atare, ci a altceva: sfârșitul oricărei posibilități de schimbare a acelei vieți. Ți se îngăduie un lung moment de respiro, suficient cât să pui întrebarea: ce altceva am mai greșit? M-am gândit la un grup de copii în Trafalgar Square. M-am gândit la o tânără care, o dată-n viață, a dansat. M-am gândit la ce nu știam sau nu înțelegeam acum, la tot ce nu aveam să știu sau să înțeleg vreodată. M-am gândit la definiția pe care-o dăduse Adrian istoriei. M-am gândit la fiul lui apăsându-și chipul într-un raft cu hârtie igienică ultramoale ca să mă evite. M-am gândit la o femeie care prăjea ouă nepăsător și oarecum impetuos, fără să se enerveze când unul dintre ele i s-a spart în tigaie; m-am gândit pe urmă la aceeași femeie, ceva mai târziu, făcând un gest secret, orizontal, sub un perete de glicină, scăldat în soare. Și m-am gândit la coama unui val de apă, luminat de lună, gonind pe lângă noi și dispărând în amonte, urmărit de o gașcă de studenți zgomotoși, cu lanterne ale căror raze se încrucișau în beznă.

Există acumulare. Există răspundere. Iar dincolo de ele există tulburări. Există tulburări grave.

CUPRINS

- Despre autor
- Unu
- Doi
- Note